

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

St. cat.

United States

Technical no.

1840

37

Q

th

—

TOONNEEL
des
MENSCHELIKKEN
LE VENS
door
I.V. Vondelen

t'Amsterdam.
*By Jacobus van den Bergh,
Boeck-verkooper in de
Gasthuys Moolen
steegh in de Amsterdam-
sche Bibliotheek naast
de Heere-gracht
1661.*

TOONNEEL

des Menschelikken levens.

Of de

VERNIEUWDE GULDEN WINKEL;

Waer in

Door Poëtische, Historische, Morale, en Schriftruur-
likke leeringen, den mensche vertoont werdt, hoeda-
nigh hy zijn leven, handel, en wandel, zediglik, eerbaar-
lik en vermakelik sal overbrengen.

Door J. v. VONDELEN.

*Alles in aangename Maat-Dichten, met Verklaringen in
prose gestelt, en met Konst-platen, en Beeldenissen vergiert.*

*H. Huisman
J. van der Meer
Anno
1928*

t'AMSTERDAM,

By JACOBUS vanden BERGH, Boeckverkooper in de
Gast-huys Molen-steegh, naest de Heere-gracht, in de Am-
sterdamse Biblioteek, Anno 1661.

S O N N E T.

Aan de Konst-beminnende Liefhebbers.

Liefhebbers komt vry aan, voor ieder een staat open
De *Gulden Winkkel* hier: komt en beziet vry, of
Veelliever koopt my uit: ik heb hier nieuwe stof
Om voeden uwen geest, voor-by en wilt niet loopen.

Voor een geringe munt wilt eene *Winkkel* koopen
Van alderhande waar, oft eenen schoonen Hof
Van alderley gebloemt, waar uit ghy moogt, met lof,
U vlechten eenen krans; plukt bloemkens hier met hoopen.

Of zoo't u niet en lust, word Byekens, en met vlijt:
Uit dit geschildert dal zoet honich-zeem confijt;
Hymettus staat hier schoon gebloeit alseenen ruikker.

Hier is des *Deugds Trezoor*, indien ghy zijt beluft,
Leergierige komt hier, en uwen honger bluft.
De Deugd bereikt de kroon, zy eindight al in zuikker.

Deugd bereikt de kroon.

D R U K K E R

Wenscht alle Kunst-lievende Nederlanders eeu-
wigh Heyl en welvaren.

Unstige Liefhebbers van Deugd, en Wijsheid, wy openen u hier de Gordijnen van het Toonnel des Weerelds, daer op, met ongemeen een konst, en byzondere aerdigheid, werd vertoont, hoe den Mensch, om tot een gelukzalig eind, en onsterflike naem te komen, zyn handel, en wandel moet aenstellen, en gehouden is het spoor der doorluchtigste verstanden, waer in het meeste heil gelegen is, na te volgen. Want de Zon, zijnde het glansrijkste schepzel aen het uitspanzel des Hemels, kan van geen blinden gezien worden, daer de Deugd, van een meerder gloor en heerlijkheid, voor de zodaanige niet verborgen is. Derhalven heeft een van d'Oude zeer wel gezegt; Als ghy de Deugd hebt, dan hebt ghy 't al; maer, als ghy d'Ondeugd hebt, dan hebt ghy ook uw zelven niet. Tot deze Deughd behooren wy ons, met alle naerstigheid en vlijt, te begeven: en dit is het dat d'Ouden, als in eenen Spiegel, ons (na hare kennisse) hebben willen aenwijzen, hoe wy onzen korten loop des levens best zouden volbrengen: Eenige hebben door tekenen, zommige door Fabulen, andere door treffelikke Philosophische en Moralsche leeringen en spreken, den Mensche tot het wit des Deughds gewezen, in 't welke zy verstonden haer hoogste gelukzaligheid gelegen te zijn. Is dit dan van den Heydenen aangemerkt, zoo behoort het veel meer van ons. Christenen beherticht te worden, daer wy de ware Deughd, met het aenkleven van dien, zo naectelik en levendig voor oogen behoorden te hebben: nochtans zijn wy zoo traeg en sluimerig, datmen ons der Poeëten Fabulen, der Philosophen Moralen en Historien moet voordragen; om ons also tot de Deugd (als met trappen) te doen opstijgen. Wy hebben hier van een proeve in dit tegenwoordig Boek voorgesteld, dienende den Mensch alles tot stichtinge en leeringe, ja tot de ware Deugd aenradende. En tot meerder vermaek van onze teere verstanden, is hier de stommeschilderye en levende dicht-kunst (als twee gesusters, malkanderen omhelzende) kunstlik verzaemt, en het profytelikke by het vermakelikke gevoeght; op dat, wanneer de vliegende en onrustige zinnen door het lezen vermoeit zijn, zy wederom door het aenschouwen der beelden mogen verquikt en verheugt worden. Hier in na-volgende 't zeggen van den geleerden Horatius.

VOOR-REDEN.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Dat is:

Hy heeft den rechten zin getroffen van de zaak,

Die't nutte en stichtlik werk maakt van een goede smaak.

Dan wat isser doch treffelijker als de kennisse en de deugt der wetenschappen?
en, gelijk Cicero zaid, zo is den Mensch niets aengener, geneugliker noch
behaegblijker als die zelve; en daer tegen isser niet schandelijker als d'onwetent-
heidt. Voorwaer wy zijn wel vaerdigh, en naerstig in't bezorgen van onze tijd-
likke goederen. gelijk de voorgenoemde Poët zaid:

Impiger extremos currit mercator ad Indos

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Dat is:

Den wakk'ren Koopman reift, vol moedts naar d'Indiaan;

En ziet, om Rijkdom; zandt, noch vuur, noch water aan.

Behoorden wy dan niet veel meer tot de Deugd, goede Konsten en Wetenschap-
pen (die de weyde en het woedzel des gemoeds mogen genaemt worden) genegen te
zijn? want de lichamelikke goederen worden door de Fortuyn verloren, maer de
Wetenschap blijft ook, als't lichaem gestorven is.

Laet ons dan te zamen d'edele Wetenschap (als de goud-blom de Son) volgen,
op dat de ware Deugt (als de Morgen-sterre) in onze herten en gemoederen mag
glinstren en blinken.

Om dit met meerder bevalligheid te doen, hebben wy geen kosten aen de Platen,
en de Rijmer geen arbeyt aen de Rijmen gespaert: voegende daer nevens, onder ieder
Zinne-beeld, eenige leerlikke geschiedenissen, of gulde Spreuken. Invoegen, dat
de Feugd, daer door, met een zachte hand tot de Deugden, en eerbaerheidt gevoert,
en, met een bezadigt aenzien, van d'ondeugd afgetrokken wordt. Bidde dan,
zo wel het een als het ander, te weten: Beelden en Rijmen, tot verbeteringe der
faalen te gebruiken; terwijl wy, met iet anders, by gelegentheid in't licht te
brengen, niet zullen na-laeten te betoonen dat wy zijn, en altijd zullen pogen te
blijven

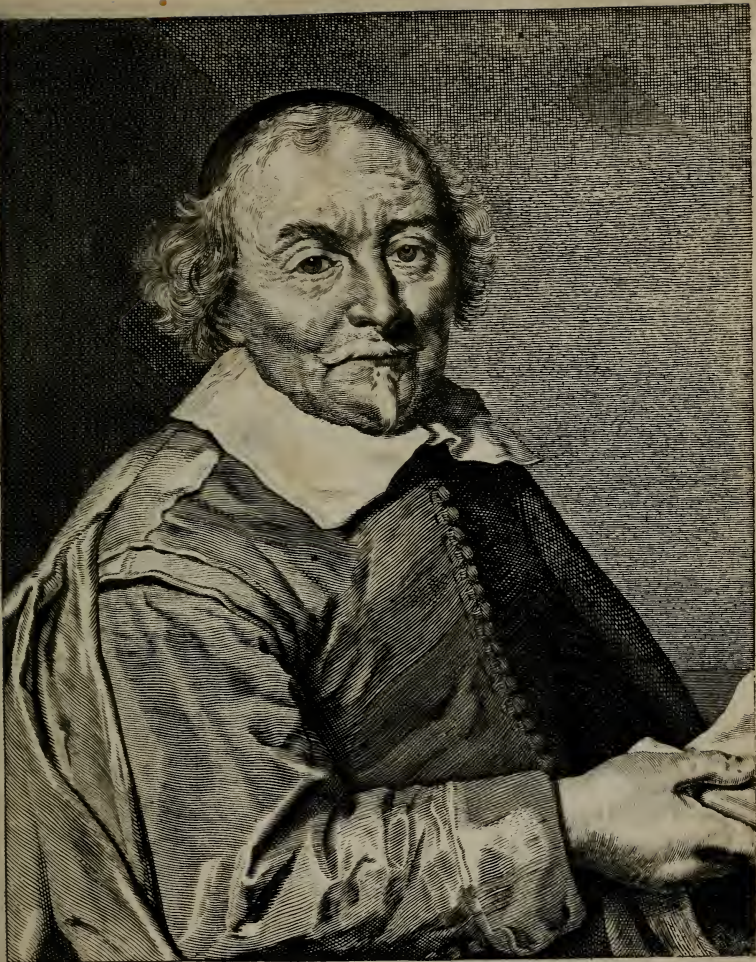
UE. Dienstw. D.

J. vanden BERGH.

IN-

8

In VONDEL speelt de Geest van Nèèrlants Poëzy.
Natuur volmaecht zyn Kunst, en zet haer leven by.

Jacobus van den Bergk Excudit.

Prudentur.

I N H O U D T

der Zinnrykste Spreuken.

DE Deugd', de witte Deugd, die altijd werd verscho-
ven, (ven,
De Deughd, die't edel goud en paarden gaat te bo-
Is d'alder schoonste kroone, en't heerlikste gieraadt

Dat hier den Mensche giert, waar dat hy gaat of staat.
Wat is een deugd'ig Mensche, een pronkbeeld van der aarden !
Of schoon de meeste deel hem acht van kleender waarden,
Zoblinkt hy in den hoop van dit verkeerd geslacht
Gelijk een gouden sterre in't droefste van de nacht :
Of als een schoone Roos, die in de doorne struiken
Op hare groene steel heur bladengaat ontluiken,
Waar uit de lensche Bie (terwijl de Sonne straalt)
Geen doodelik fenijn, maar zoeten Honigh haalt.
Hoe heusch is zijne mond ? hoe heilig zijn sijn treden ?
Hoe liefelik zijn taal ? hoe aangenaam zijn zeden ?
Hoe statigh van gelaat ? hoe matigh aan den disch ?
Al wat men aan hem ziet aanmerkens waardigh is.
Gelijk een Lely-bloem verspreydt hy zijne reuke ;
Een lesse is elke daad, elk woord een gulde spreuke,
Die aan hem werd gespeurt, die van hem werd gehoord,
Al zwijgt hy schoon, so spreekt al wat men aan hem spoort :
Hy is een naakt voorbeelde, oft spiegel daar de gekken
Schaamrood, in mogen zien hun schandelikke vlekken :
Daar' meed' zy zijn besmet, daar' meed' zy zijn besmeurt ;
Hy is de rechte touts, waar aan de vrome keurt .
De deughd van zijne deughd, de vroomheid van zijn leven,
Hoe hoog hy klimmen moet, hoe laag hy is gebleven :
Vermids de Bergh, waar op de Deughd stijgt in de locht,
En heur gelauwert hooft maakt in de wolken vocht ;
Zo hoog is, en zoo steyl, ja moeilik om bestappen
Langhs eenen engen padt, met gladde en slimme trappen :
Vermids van duizenden nauw een raakt op den top
Van dees verheven hooghte, alwaar hem zijne kop

I N H O U D T.

Met Palm bevlochten werdt, tot teken dat ten lesten
Een heerelikke Kroon den klimmers is ten besten:

Zo hebben d'Oude noyt noch vlijt noch moeite gespaard,
Om wisselen in Deughd des Menschen quaden aard.

De Philosophen oft verstandige Wijs-gieren

Vervulden tot dien eind' het wit van hun papieren

Met meen'ge schoone les, welk als een rijk Kleinood

Zy wierpen ieder een, om niet, in zijne schoot:

En door een God'lik vuur des yvers voorts gedreven,

Bevestighden hun leer met een goed' heiligh leven:

Als penningen die niet van held're munte alleen

Maar oprecht van alloy ook blonken voor elk een.

*Pythagor**, *Samos* roem, onleeret als de wijze

't Gebruik van soberheid in drank, en ook in spijsze-

De goede *Socrates*, onnozel zonder schuld,

Leert ons het lastigh kruis verwinnen met gedult.

Diog'nes in zijn vat bespot het ydel wroegen

Van onze onnutte zorge, en leert aan ons 't genoeg.

Tot vordering van deugd, leert *Crates* de Thebaan

Het tijdelikke goed, goedwillig af te gaen.

En *Solon* dadelik vermaant ons zonderlingen

Met stille zedigheit de losse tongh te dwingen*, &c.

Maar de verdurven Mensch was het noch niet genoeg,

Oft zijn gemoed al schoon met wijsheids nutte ploeg

Dus sijn was omgespit: dies veel Poëten abel

Verzierden, om met vreugd, te leeren meenig fabel,

Die onder hunne schorlz' gemeen'lik hielden in

Een schoon geheimenisse oft leerelikken zin,

Daar mede 't woeste volk al bourdig en met jokken,

Als met een lokkende aas, goedwillig werd getrokken

In wijsheids heiligh net: de Goddelikke strik

Die ons gelukkig maakt op eenen oogenblik.

Geschiedboekschrijvers, die, benevens hun, voorts brachten

d' Aeloude daden op den *Altar* der gedachten,

Betoonde aan ieder mensch, met menig voorbeeld schoon,

Hoe 't quaad zijn straffe vind, en 't goede zijnen loon.

I N H O U D T.

Hoe d'eene om leege valt, en d'ander is geklommen:
 Wanneer, waarom, waar door, dit al is by gekomen, &c.
 Maar als ik nu te gaar het onderscheiden werk
 Van alle schrijvers raap, zo is hun oogen-merk,
 En doel-wit al gemeen geweest het schoon bekransde
 Beeld van d'oprechte Deugd, de Bruyd daar 'tal om danste.
 Ik volgende als op 't spoor (hoe qualik het my veugd)
 Den Schouburg open doe, daar in de fiere jeugd,
 O een vermaart Toonneel, verzien met pronk gordijnen,
 De gantsche weereld, heel behaaglik, ziet verschijnen.
 De Rijkkonst vindt men hier gevoeggelik gepaart,
 Met Beelden; wijlze zijn gezusters van een aart.
 d'Een spreekt , en d'ander swijgt. d'Een klapt dat d'ander
 heelde;
 Het Rijk verklaart den zin, en leerlikheid van 't beelde.
 De beelden zijn de stof van 't vloeiende gedicht,
 En toonen ieder zo een vrolik aengesicht.

J. v. VONDELEN.

*Zie hier twee Werelden, d'een groot en d'ander klein,
Die wonderlik te zaam zich dragen over een.*

1 Petr. 1. Des Menschen heerlijkheid, vermogen, pracht en roem,
Is niet, dan gras en hooy, of d'alderminste bloem.

GOD, d'alder volkomenste Werkmeester, heeft den mensch veel heerliker en verr' boven alle andere dieren geschapen: want de dieren staan, alleen tot haers levens onderhoud, en der menschen dienstbaerheid, haer gezichte na de aerde, en zijn om haer zoover voedsel bekommert: maer den mensch heeft hy alzo geschapen, dat hy, met zijne oogen opwaerts, altijd de treflikke werken Gods met verwondering moet aenschouwen: Bestaende uit twee deelen, als zienlikke, aerdsche, en verganklikke, te weten het Lichaem: 't ander uit onzienlikke, hemelsche en onverganklikke, te weten de Ziele. En zo wy dit nauwwer willen inzien, zullen bevinden dat het gene de groote Schepper in de werelt heeft gestelt, in den mensch te vinden is: te weten de vier Elementen, als de Ziele, die lochtigh is; 't hert, dat vierig is: 't lichaem, dat aerdsch is: de mond, die waterig is, en voerts 't gene de Dichter klaerlik uitdrukt. De oude Philosophen noemden den mensch niet onbequaemlik de kleine Werelt. De Natuur-kondigers zeiden, dat de werelt was de groote Mensch, maer dat de Mensch was de kleine Werelt: en dat ook te recht: want gelijk de eene van God geleid en gedreven word; alzo wordt d'ander van een Godlikke en redelikke Ziele getrokken tot de kennis aller dingen; in voegen, dat hy, met zijn gedachten, tot het binnenste en verborgenste, ja tot de Hemelen zelf opstijgt. Hy kent den loop der Sterren, Son en Maen, weet te rekenen haren op en ondergang, en 't dragen der Zelfer, &c.

Nfchouwers, of het u niet voeglik fcheen te wezen ,
 Dat wy het reedlik dier, dus vry, en zonder vrezen ,
 Gaan doopen met de naam van Klaine Weereld.
 Hoor.

Zie d'opschrift, en het Beeld met wijze zinnen door.
 De mensch, de klaine mensch, vertoont in weinig ftonde
 De volle grootheid van des Weerelts wijtte en ronde.
 God heeft die groote klood door 't eeuwig woord geteelt,
 Hy is de maakker ook van dit anloklik beeld.
 Van vier Hooft-ftoffen hangt de grootte weerelt t'zaamen:
 De klaine leeft'er in; doch onder andre naamen.
 Zijn gramschap is het vuur. Zijn roode bloed de locht,
 Zijn vochtige natuurf het waater, koud en vocht;
 En zijn fwaarmoedigheid is d'aarde, droef en duifter.
 In 't Koningklik Palais des Werelts, zo vol luifter,
 Vier oopen poorten zijn: Ooft, West, en Zuide, en Noord.
 Met dit tweevoetig dier is 't even zoo 't behoort.
 Zijn rechter is het Ooft, zijn flinkerhand het Weste,
 Zijn hoofd het Zuiden, en zijn voeten 't Noordts-geweste.
 In 't gladde voorhoofd van de groote weereld ftaan
 Twee flikk'rende oogen, die nooit flaapen: Zon en Maan.
 De klaine van gelijk, tweeglinfterende koolen
 In zijnen Hemel draagt, om 's daags noch 's nachts te doolen.
 Het groot getimmer is geen pronkzel meê gedeelt
 Dat niet in 't aanzicht van het klaine bouzel speelt.
 De groote Globus rolt, en werd fteets voorts gedragen
 Van *Lenten*, *Zomer*, *Herbf*t, en *Winter* met zijn vlagen,
 De klaine van gelijk zijn *Kindsheid* wederom,
 Zijn *Jeughd*, zijn *Manheyd* heeft, en zijnen *Ouderdom*.
 Kort om, het groote Rond heeft zijn begin, en ende,
 De klaine komt met druk, en fcheyd weêr met ellende,
 En dus zy beyde gaer verdwijnen als de rook:
 Want zoo de wereld is, zoo zijn de menschen ook,
 Behalven dat de mensch fal worden nieus herboren,
 En uyt den graav' opftaan, als alles is verloren.

*Ziet hoe Jupyn beſtiert des Werelds ſilv'ren Eeuw,
Des Somers groen van loof, en 's Winters wit van ſneeuw.*

Genef. 3.

In 't zweet uws aangeſichts zult ghy u brood bekomen,
Tot dat ghy aarde werd, daar van ghy zijt genomen.

S Aturnus regeerde in de tijdt van de Gulde, eenvoudige, en geruſte Eeuw, Sen toen waſſer noch krijg noch oorlogh, noch zorg, noch vrees, maer elk leefde in vreughde, daer wierdt noch gezaeyt noch gemaeyt, maer het land bracht alles van hem zelven voort. Doch daer na volghde de Silvere Eeuwe, daer over Jupiter Heerſchapper was, toen moſt yeder om-zien hoe hy zijn broot verdienen kon. De Landman moſt ploegen, de aerde bracht niet meer van zelve vruchten; toen was de hitte verdrietigh, en de koude ondraegblik. Hy voerde ook in zijn handt den Blixem, en by hem den Adelaer en de Wereldt, daer by te kennen

Doen zich de *Gulden Eeuw* het onderst' boven wende
 (Gelijk een wankel rad) met droefheyd en ellende,
 De *Zilv'ren Eeuwe* quam, daar *Jupiter* van droegh
 Den scepter, die terstond op eenen and'ren boegh
 Het groote wereld-schip deed' wonderlikken zeilen,
 Want hy't twaelf-maendigh jaar ging in vier deelen deylen:
 Doen wertmen eerst gewaar des zomers heeten brand:
 En's winters strenge kou, de dorrigheid van't land:
 Doen liep eerst yder een ontschuylen in de klippen,
 't Rood zomers aangezicht, en's winters blaauwe lippen,
 End'ossen men in't juk al hygende en besweet,
 Door onses moeders torst, 't krom kouter trekken deed.

worde gegeven, dat *Jupiter* des werrelts Heer was, die met de sekerpe oogen
 des Adelaers aller *Menschen* doen beschouwde, en met grooter lijdsaemheid hare
 boosbeden verdroegh, maer dat hy evenwel zijnen donder gereed hadde om de
Menschen van hare grouwelikke Godloosheden af te schrikken, of, in zijnen
 toorn, tot kaste verbreken. Doen was 't noch een gelukkige tijdt, want doen
 hoorde men noch niet van den dollen en bloedigen *Mars*, yder most in 't
 zweet zijns aenzichts zijn broodt eten. Och dat wy elk daer-mede slechts bezigh
 waren! en dankten Godt voor zijne gaven, hielden zijn geboden, en leefden ge-
 rustelik onder elkanderen, op dat wy den zegen Godes, door *David* uytgespro-
 ken, mochten genieten; Wel hem die den Heere vreeft, en wandelt op zijne we-
 gen, ghy zult u geneeren met uwer handen arbeyd, wel u! ghy hebt het goed en
 't zal u wel gaen.

Ziet hoe Cupido valt, en om zyn oude luymen
So schandelyken moet den schoonen Hemel ruymen.

Ezai. 13.

Die boven 't Hemelsch heyr wou stellen zynen stoel,
Viel van Gods aangesicht tot in den Helschen poel.

GHy ziet hier de vermetene dertelheid van de Poëten afgebeeld, door den val van Cupido uyt den Hemel. Want die selve was niet te vreden dat hy in der Goden Opper-zael verkeerde, en zyn gaven, die hem van den Goden gegeven waren, tot het rechte wit gebruykte: maer wilde boven den Goden wijs zijn, en zyn wijsheid, dat is zyn dertelbeden oeffenen en misbruyken aen die gheue waer van hy zyn krachten en kennisse had ontfangen: dies Jupiter vresende dat door deses Wichts geylheyd alles soude ontfeken en in brand geraken, werpt hem met grammen moede uyt den Hemel. Hier by wilden zy te ver-

CUpido, Venus-wicht, ontstak, met zijne straalen,
Het hailig Hemelsch Koor, en al de hooge zaalen.
Hy heeft den eenen voor, en d'ander na gewond.
Daar speelde niet dan min, en liefde in ieders mond.
Hy wierd terstond ge-eert van Goden, en Goddessen.
Zijn Altaars drooppen, staag van Balzems van Cippressen.
Jupijn was heel beducht, of, tot zijn schade en schandt,
De Hemel op 't lef mocht raken in den brandt.
Des hy den Blixem nam, en wierp, in een onweder,
Met vuur, en rook vermengt, den dwerg van boven neder.
Die d'allerhoogste trap van eer betreden had,
Stort schandig, in den poel des afgrondts, van het radt.

verstaen geven, datter veel ongeruste geesten in dese weerelt waren, die niet te vreden zijnde met de gaven haer van Gode gegeven, altijd ongerust waren, en door hare te groote neuswijsheyd sochten tot Godt selve op te klimmen, en zijn wercken te berispen, ja waer 't mogelijk den Hemel te beroeren. Want zy oordeelden datter niet snooders was voor de dertele verstanden, dan opgeblasentheydt en laetdunkentheydt, wanneer se eenmaal tot den trap der eeren gestegen zijn; dat se dan al voorts het hoogste woordt willen voeren, en aen niemant gebonden, noch geen wetten onderworpen zijn. De Exempelen van Phaëton ende Icarus behoorden ons te waerschouwen, die den glants en brand der Zonnen te naer komende, van boven neder vielen: soo doen ook vele, die door al te groote laetdunkentheydt derven in de binnen-kameren van Godes geheymnissen treden, daer doch niemand den brandt verdragen kan: alsoo dat se in haere wijze dwaesheyd worden te neder geworpen en beschaemt gemaakt. Wanneer de Schild-padde in hare schelpen blijft, dan is se beschermt voor ongeval: maer wanneer se 't hooft en leden daer buyten steekt, dan moet ze vreezelyden van gequetst te worden. Soo doen wy mede, wanneer wy te hooge (buyten ons selve) willen opklimmen, en met onse, al te vrye, spiegelingen, de geheymnissen willen doorgronden.

*Dus baarde Jupiter Minerva uit zijn hooft,
Naar dat de manke Smit zijn herzen had geklooft.*

Jacob 3.

De wijsheyd die van God daalt op haar witte vlerken,
Is reedlijk, ongeveynst, en vol van goede werken.

DE Poëten hebben vergiert; hoe dat Minerva, de Goddinne der wijsheyd, geboren is uyt het breynen de hersenen van Jupiter, en also hy merkte dat zijn huysvrouw Juno onvruchtbaer was: Dies hy Vulcano beval, dat hy met een scherpe bijl, van Diamanten, zijn zwangre hooft zou kloven: daer uyt dan deze wijze Pallas is voort-gekomen. Hier mede gaven zy niet duysterlijk te verstaen, dat de Wijsheid, die uyt God geboren is, van boven komt, en in des menschen verstand en hersenen word gestort, also dat zy daer na, met pijn en grooten arbeyd, wijze werken, dat is, wijsheys kinderen, voortbrengt. Men noemde haer Tritonia,

Siet hoe de kreup'le Smit *Jupijn* voormaals geriefde,
 En met een scherpe bijl van Diamanten kliefde
 Zijn swang're hooft, dat hem het harssebekken kraakt,
 Waar door *Minerva* eerst in 't licht der wereld raakt.
 „Maar zeght, ô *Musa*! seght, en leeren deze verssen
 „Niet dat de Wijsheyd licht gescholen in de herssen?
 „Dat 't kleynood des verstands, gelijk een heerlijk lot,
 „Alleen van boven komt uit d'oopen schoot van Godt?
 „En dat dit Godlik zaet ontfangen werd te voren.
 „Daar naar met sinerte en pijn gewonnen en geboren?
 „Maar lieve segt my doch waarom word wijd befaamt
 „De wijse *Pallas* ook *Tritonia* genaemt?
 „Is 't niet, om dat (gelijk 't begrepen werdt by veelen)
 „De Wijsheyd recht bestaat in dryderleye deelen?
 „'t Geen is, 't geen was, 't geen sal, volkomen alle drien
 „Verstaan, gedenken, en aandachtigh te voorsien?
 „Waar naar ten laastten dan de Koninghlikke reden
 „Haar macht en mogentheydt weet wijfslyk te besteden.

nia, om dat de wijsheit in drie deelen bestaet, te weten: in de tegenwoordige dingen te verstaen, de toekomende te voorsien, en de voorleden te gedencken; en dat de mensch dryerley behoeft om wijs te wesen, dat is, wel raden, recht oordeelen, en oprecht handelen, &c.

De oude Heydenen hebben dit wel naer hare spiegelinghe, door 't licht der Naturen versiert; wijl zy wel wisten datter yet Godlikx onderschulde, maer de rechte kennisse hebben zy niet verstaen. Maer die door den Geest Gods geleert zijn, weten dat Godt zelve de wijsheit is, en dat 't beginsel, om tot de wijsheit te komen, is de vreeze des Heeren. Daerom behooren wy alle naer deze heilige wijsheid ons te benaerstigen, en met arbeit en vlijt diezelve bewaren. Augustinus spreeckt zeer wel; Die daer wil schatten der wijsheid vinden, seyde hy, moet kuylen der nederigheid graven, en niet af laten, voor hy hebbe den schat gevonden. Bernhardus seidt: Zoo ghy wijs waert, en op u yterste altijd dachtet, dan zoud ghy wijs zijn in de Godlikke dingen, ghy zoud ook de wereldt kennen, en ghy zoud voor de helle vreezen. Daerom vraeght eene, onder den Ouden: Wat is de wijsheid? dat men altijd wat recht is moet doen, en wat quaedt is, naelaten.

Ziet hier Japeti zoon om vuur-dieft gebonden,
 Wiens Lever groeyd des nachts, en werd des daags verflonden.

Marc. 9.

De worm (die nimmer iterft in 't onuytbluslik vier)
 Den boofen eeuwigh knaaght wanneer hy fcheyd van hier.

Promothcus, gelijk Ovidius verhaeldt, hadde Jupiter bedrogen, door twee Ofse-huyden, daer van hy hem, welke hy wilde, liet kiezen, d'een was met vleys, d'ander met beenen gevult. Jupiter verkoos de huyt met beenen: ook was Jupiter toornigh dat hy hem 't Godlik vuur uyt den Hemel had gestolen: dies liet hy hem aen den Berg Caucasus vast aen een kruys nagelen, daer hem van Jupiters Adelaer des daegs zijn Lever gepikt word, die hem des nachts wederom wast, also dat hy een gedurige wrake der Goden, om zijn bedreven misse-daed, in zijn ziele moet lijden. Hier door wilden zy uytbeelden, dat niemant

EY ziet ! hoe *Prometheus* van *Jupiter* verftoten ,
 Zo jammerlik en droef aan *Caucaso* gefloten
 Den *Echo* gaande houd, en, met een droef geweën,
 Ah my ! ah my ! ah my ! wekt driemaal achter een :
 De Arent nimmer rust , ziet hem eens lever-pikken ,
 En als een greetich aas het rouwe vleesch inslikken :
 Den Goden lastert hy, en wenscht in dese nood
 Dat hy zijn leven hier magh eynden door de dood :
 Maar 't is vergeefs geklaaght, zijn lever langs hoe wreder
 Is's daaghs des vogels roof, en groeyt by nachte weder.
 „ Onzaligh is hy wis, die's Hemels gunste derft ,
 „ Die stervende altijt leeft, en levende altijt sterft.
 „ O Mensche ! spiegel u, verzoen in tijds Gods toren ,
 „ Want als de booze sterft zijn straffe eerst werd geboren :
 „ Al zwijgt Godt hier een wijl, zoo word nochtans het end
 „ Der boozen, op het lest 't begin van hunne ellend.

want de Goden most tergen, oft tot toornigheyd verwecken. Want, zeyden zy,
 de Goden zijn wel traegh totte straf, maer zy komen zeker en gewis. De God-
 loozen, zeyde een oud Schrijver, worden of inwendigh of uytwendigh gestraft.
 Inwendigh, om dat haer de straffe der zonde altijt voor de oogen is, en diezelve
 als gestadigh in haer ziele ommevoeren, zoo dat haer de Hel-Goddinnen niet
 met brandende sackelen, maer met persinge en benauwtheidt der conscientie ver-
 volgen. De uytwendige straffen schijnen ons lichter, vermits ons dieselve niet
 lange quellen. Maer gelijk ons dunkt, dat die sicker zijn, die met besmettinge
 of verrottinge geplaeght zijn, als die met koortze of eenige andere ontstekingē,
 daer nochtans de koortzen en slechte gebreken meest uytsteken, also worden de
 Godlooze met langzame treden der verdraeghsaemheyt inde eeuwige dood gewor-
 pen. Deze wast de Lever weder aen die altijt afgeeknaeght wordt, en voelt nim-
 mer rust. O ellendige ! die dezen Rechter word overgelevert, daermen zo dik-
 wils stervende, nimmermeer sterft.

*De bitze Nijd zeer graag een oog verliezen wou,
Wanneer de Deugd daar voor twee oogen missen zou.*

Proverb. 14.

*Des lichaams leven is een goedig hert vol vreden,
Maar bitt're Nijdigheid is etter in de leden.*

d' A Eloude Wijzen hebben deeze versiering, van dat Apollo, door Jupiters bevel, uit den Hemel, om der menschen gemoederen t'onderzoekken, op d'aerde neder-daalde, op de Nijd, gepast: wantze zeiden, dat Febus, an twee dochteren, keur gaf: wat d'eene mogt begeeren, zou an d'andere verdubbelt worden. Des d'eene, van Nijdigheid op geswollen, verkoos, dat heur eene oog mogt uit gesteecken worden, op dat d'andere terstond gants blind zou zijn. Deeze Nijdigheid is van zulk een aert, datze, in eens anders welvaren, verarmt. Zy zoekt heur eigen schaede, om'er even-mensch een grooter schande an te doen. De

Nijdig-

A Pollo quameenmael uit zijn vergulde zalen,
 Door *Jupiters* bevel, op d'aarde neder-dalen,
 Om an twee Nimsen, d'een den ander ongelijk
 Van aart, en eigenschap; doch beide al even rijk,
 Zijn gulle goedigheid, om wil, en wel-behaagen,
 Met zijn geleerde tong, beleefdlik voor te draagen;
 En zeggen: dat den een mogt eischen watze wou,
 En dat zy datelik heur wensch genieten zou:
 Maar dat hy eens zo veel, als d'eerste, mogt begeeren,
 Aan d'andere terstont zou schenken en vereeren.

Apollo had dit woordt zo haast niet uit gezeid,
 Of voor hem quam terstond de swarte nijdigheid
 Met heur bebloede bek. O *Febus*! span uw' booge,
 Zo zeize, en schiet een pijl recht in mijn rechter oog,
 En neem my't halve licht. Mijn herte dit verkiest:
 Wijl d'andre Nims daar door heur gants gezicht verliest.
 „Zie, dus schept Nijdigheid, genegen tot den quaade,
 „Een wonderlik profyt uit heures naasten schaade
 „Zy spaart heur een oog niet, hoe ook de saake loopt,
 „Wanneerzemaar daar door eens anders blindheid koopt.

Nijdigheid, zeyd *Chrysostomus*, is een vergiftig quaet, zy verkeert den Mensch in de gestaltenisse eenes ongenadigen Duyvels. Daer door is de Dood in de werelt gekomen; door de Nijd is Abel vermoord, David tot den doodslach gekomen, en de Joden hebben *Christum* door Nijd gekruyst. De nijdige Menschen zijn als de Wespen die uyt anderen vuilgheidt worden gevoed, zo behouden zy ook uit anderen ongeluk haer voedsel. *Cleobulus* gevraegt zijnde, voor win men zich voornaemlik most wachten? antwoorde zeer wel; Voor der vrienden Nijdigheid, en voor der vyanden list en lagen. Nochtans zeer qualik kan de Nijdige daer ander vrucht uit trekken, dan dat hy hem zelven quelle, en die benijt wordt is daerom niet te ongelukkiger, 't is beter benijt als beklaegt. Laet zy vast op hare tanden bijten, inwendigh hare zielen quellen, zy winnen niet anders als hertenleed en rouw: en als wy het wel insien, zy is een ander zoo vyand niet als haer zelven. Laten wy doch zo niet gesint zijn, dat d'eene den anderen vcrachte, en d'een den anderen benyde; maer leeren liever, dat jeder, met bet zijne, te vreden zy.

De Pylar die ghy ziet, van Godes schikkingh, is
Een levendig patroon, en klare beeldenis.

Job 14.

De Heere heeft den mensch, voor zijnen laaften dagh,
Een zeker perk gestelt, daer hy niet over magh.

TErminus was by den Romeynen een Godt der schikkinge, daer mede zy te verstaen gaven, dat alles wat by de Goden gestelt was, vast en onbeweeghlik most uitgevoerd werden. Hier stelden zy hem ook als een pael tot een zeker merk-teen van hare scheydingen, daer mee an ieder het zijne worde gegeven. Dat Jupiter daer voor schijnt te vluchten, daer mede verston den zy, dat Jupiter zelve onder deze Godt en't Fatum moste buygen: want de Poëten vertellen dat Jupiter niet vermochte zijn zoon Sarpedon, die met de boeyen van dit Fatum gebonden was, dat is van een harde dood, te verlossen. Want zy vergierden

vele

DE Marmere Pilaar staat vast, en onbeswiken,
Hy wijkt niet voor *Jupijn*, maar blijft een eeuwig
teeken;

In spijt van weer en wind klimt hy ten Hemel op,
En stijgt tot inde locht met eenen trotzen kop:

De Paal staat daar hy staat, hy weet van geen verschikking,

„Te recht hy een Figure, en beelde is van Godts schikking,

„’t Gezet welk is gestelt door ’t Goddelijk beleet,

„Hoe groot, hoe hoogh, hoe diep, hoe langh, hoe wijd, hoe
breet,

„Wat was, wat is, en blijft, van gift’reu, heden, morgen,

„O! dit light wonder diep in Godes raadt verborgen!

„Zoo diep dat ik my ze! als ik dien afgrond naak,

„Blyd’ ben ik, blyd’ dat ik daar weder uyt geraak.

vele dingen, en waren daer in ook zeer verscheyden van gevoelen. Eenige gevoelden dat het Fatum hingh aen de macht der Sterren; ander, dat het inde Natuur alsoo gestelt was, en noemden ’t daerom ’t natuurlijk Fatum; d’andere dat het niet kost verandert, maer geweldig uitgeoert most worden: dit noemtmen ’t geweldig Fatum, &c. Maer om veel hier van te spreken is onnoodigh, men leze daer van Lipsium in zijn Boeckken van de Standvastigheit in ’t 18, 19, 20. Capittel.

Voor deze Godt Terminus worden by den Romeinen geoffert, vruchten, honighraten en wijn, daer van Ovidius in zijne Fastus breeder verklaringe doet.

*Ziet hoe de wrake Godts (op dat wy niet en dolen)
Hier vergeleken werdt by eenen stillen Molen.*

Luc. 18.

**Zal Godt niet wreken dan zijn lieve en uitverkoren,
Hoewel hy goedertier, en langhsaam is tot toren?**

W At de Oude Zedevormers by deze stille staende Molen hebben willen te kennen geven, zult ghy lichtlikken verstaen. Zy versierden dat de Goden zeer langzaam waren om te straffen, en met groote lankmoedigheid de zonden en boosbeden der menschen verdroegen; maer dat zy ten laetsten met groote gramschap ontstaakken, alzo dat zy daer in de Molens gelijk waren, die, al ist dat ze lange staen zonder sich te bewegen, nochtans ten laetsten door eenen harden wint gedreven, snel om loopen, dat niemant haren loop kan stutten. Daerom zeyden de oude wijsheits beminders, dat Godt sachtlikken totter wrake treedt, doch

DE Molen die een wyl staat stille zonder wielen ,
 Gelijk de wrake Gods die 't quaad heel zal vernielen.

De Molen flapet wel een wijle windeloos ,
 Soo doet ook Godes wrake, al zijn wy noch zo boos :
 Maar als de storm-wind blaast als oft hy waar verkorselt ,
 De zwaren Molen-steen al 't graant tot gruys vermorselt :
 So ook, als zich verheft de gramschap onses Godts ,
 Werd al het quaad vermaalt , al zijn wy noch zo trots.
 „ De stille Molen dan ons allen zy eenbake ,
 „ Dat wy de goetheid Gods erkennen voor zijn wrake :
 „ Want of zy schoon vertoeft, zoo zal zy doch in 't lest
 „ Gelijk den blixem gaan van 't Oosten tot in 't West.
 „ Die Gods langmoedigheid dan hier, na's vleefchs behagen,
 „ Heeftachteloos versuymt, zal't veel te spa beklagen ,
 „ Wanneer de gene, die hem vriendlik heeft genood ,
 „ Met een wreet aangezicht, hem in den afgront stoot.

dat hy de lankzaemheit der straffe daer na mette swaerte der zelven vergelt. Synesius zeide zeer wel: de Godlikke nature gaet langmoedelik en sachtelikken voort; en daerom bedachten zy mee, dat de Goden al soetjens met hare straffe volgden, en den boosdoenders kort op de hielen waren: want, zeyden zy, de Goden hebben wolle voeten en yzere handen, om te kennen te geven, dat zy wel sacht aenquamen, maer hart toegrepen. Daerom dient ons de spreuke des Oudtvaders Gregorii wel in achttinge te nemen, wanneer hy zeit: Niemant versuymt de lankmoedigheid Gods, die anders zo veel te scherper gerechtigheid in zijn oordeel zal gebruyken, als hy te vooren groote lijdzaemheit bewezen heeft. Bernardus zegt mee; O Vader! ik begeere van u, dat doch u toorn, waer mee ghy de Sondaers kastijt, alleene zy een kinderlikke kastydinge, en niet een gramschap, waer mee ghy diezelve uit den Lusthof sluit. Laet ons daerom gewaerschout wezen, dat de lankmoedigheyd Gods by ons niet worde inde wind geslagen, want het is zeker, dat der boozen strafen oordeel wel wat verlengt, maer niet vry gelaten, de tijd wel wat uitgestelt, maer niet weggenomen zal worden. Want de boosdoenders dragen zo haest niet de schult in hare borst, of zy voelen te gelyk de straf op hare schouders: door dien Nemesis, de Goddinne des wraex, aen hare slippen geketent is.

*Siet hoe een zeldzaam kruid (ô wonderlik bedrijf!
Het leven weder brengt in een gestorven lijf.*

Sapient. 16.

**Geen kruid noch plaaster heeft Israël in 't gemeen
Genesen, dan ô Heere! u eeuwig Woord alleen.**

Æ Sculapius wort gestelt voor de vinder der kruiden, en dat hy geboren is uit het doode Lichaem van Coronis, zijn vader was Apollo, over zulkx dat hy onder de Gaden gestelt is : hy heeft ook in zijn konst zoo toegenomen, dat hy den dooden Hippolitum weder levendigh zoude gemaakt hebben; als mede Androgreum de zone van Minos, die van de Athenienzen verslagen was, &c. Zy hebben hier mee deze konste als Godlik willen uyteelden, gelijk zy in haer zelven grootlikx is te loven. Want de Medecijn-konst is van Godt ontfangen. Seggen de Hebreëen niet dat Raphaël de Erts-Engel deze konste hebbe gebruikt?

heeft.

Æ *Sculapius* ziet, terwijl hy heen en weeder,
Door bosch, en beemden zoekt naar kruiden, groen
enteeder,

Die dienstig voor den Mensch, en heur gezondheid zijn,
In een vermaaklik dal, beplant met zoete wijn,
Een Harder, rap van leên, en kloek, en stout van zinnen,
Een wreeden Basilisck bevegten, en verwinnen,
Door middel van een krans, gestrengelt om zijn hoofd,
En beid' zijn slapen heen. Den grooten Artz belooft,
And' Ed'le knaap, zijn gonst, en krijgt den krans door smeken.
Den fellen Basilisck, vol gifs, en looze treeken,
Merkt wat'er was geschied, en voegt zich weêr ten strijdt.
Maer, och! den Jongelingk, was krachten leeven quijt
Zo haest hy't Monster zag in d'opgespalkte oogen.
Den Wijzen *Æsculaap*, quam vaardig, om't vermoogen
Van zijn verkregen kranste proeven: wreef en streek
Den Harder met 'et kruidt zo lange, tot 'et bleek
In bloos verandert was; en 't leeven, heel volkoome,
In't uitgestrekte lijf, wierdt op een nieuw vernooime.
Een zaak verwondrens waardt; en boven mijn verstant;
Dat zulk een grooten kragt het kruid is in geplant.

heeft Christus, de rechte Genees-Meester en Artz, der Menschen, niet veele kranken en gebreklike genezen? heeft hy die kracht ook zijnen Discipulen niet nagelaten? De Koningen hebben deze konst zelve geoeffent, als Sabor en Giges: Sabid Koningh van Arabien, Mithridates van Ponto, Hermes Koningh van Egypten, Mesua, des Konings Damasi Nerve, behalven een groot menichte van geleerde mannen, als, Avicenna, Plato, Aristoteles, Hippocrates, en veel andere uitnemende Philosophen. Alzo datmen de oprechte konst der Medecijne wel mach in grooter waerde houden. De Wyzeman zeyd: Eert den Medecijn om des noots wille; want de Heere heeft hem geschapen, en de Medecijne komt van den hoogsten, &c. De Heere laet de Medecijne uit der aerden wassen, en een verstandig mensch veracht'er niet.

't Is Bacchus die hier zit, na't leven uitgebeelt,
Die ons den Geest verheught, en alle zorge ontfteelt.

Syr. 31.

Dezoete en eedle Wijn verquikt des menschen hert,
Wanneer hy matiglik, met smaak, genuttigt wert.

W Acrom Bacchus van de oude Poëten by eenen Jongeling wierdt afgebeeld, daer van zal ieder, die eenige van hunne schriften heeft gelezen, genoegzaam onderrecht zijn. Want zy verstonden by Bacchus eigentlik den Wijn, dat diezelve vrolik en den geest vaerdig maekte, om veel dingen kloeker te antwoorden, wanneer die met soberheid gedronken wordt, anders bedompt zy de sinnen, en maekt diezelve onbequaem. Hierom stelden zy het Paerd Pegasus aen zijn zijde, om de wakkerheit des verstants daer mede te kennen te geven. Plutarchus schrijft den Wijn toe, dat zy de welsprekentheit en konstige vindinge heeft voortgebracht,

want

Hier zit de wijn-God self, met zijnen platten kroes,
Op zijn gezadelt Ros, en speelt al vast avoes!

O *Bacche*! drinkt eens om, en laat ons ook amoyen,

't Vat is niet hallef leeg; wy mogen noch wel poyen:

Maar zeght my hoe u hooft dees lichte vleugels krijght,

En *Pegasus* aldus, gevlerkt, na boven stijght?

Is 't niet, ô Geve-lust, Wijn-vinder, Licht-beloven!

Om dat de wijn versterkt en stiert den Geest na boven?

Maar waarom krunkelt dus dees wijnranke in u hand?

Is 't niet om dat ghy eerst den Wijn-stok hebt geplant?

Waaromme zydy dus geschildert, bly en jeughdig?

Is 't niet om dat de wijn den mensch maekt kinds en vreugh-

En waarom zydy naakt? is 't om dat onbeschaamt (dig?

De dronkaart zelf niet weet, noch acht, wat hem betaamt?

O dat is wel geraan! dus drinkt uit mijnder schalen;

Eens lekker druyven-bloed, ik zal 't gelag betalen.

*want dan, zeidt hy, zijn de geesten los en vry, die andersins geketent en gebonden
schijnen te wesen. Homerus zelve beveelt zijnen Ulyssi dat hy van hooge sa-
ken by den Wijn zoude spreken, wel verstaende tot matigheit, en dat zijnen geest
daer door te wakkerder en scherper wesen zoude. Hoe wel vele van de oude Poë-
ten dit al wat verder hebben aengenomen. Want het was eerst, dat men ter eeren
van de drie Gratien of Dank-Goddinneken zoude drinken, maer men knoopte
daer terstont mede by, dat de Negen Mufen oft Sang-Goddinneken ook niet mo-
sten vergeten zijn. Also dat van Ennio verbaelt wort, dat hy zijne Oorlogs-
beschryvingen, en Aeschylus zijne Treurspelen by de Wijn zouden gedicht hebben.
Horatius schijnt van dit evel vry siek geweest te zijn, wanneer hy schrijft:*

Diens Dichten zijn veracht en werden nimmer out,

Die met schraal water zijn begoten en bedout.

Ook *Martialis* derf wel zeggen.

Wanneer ik nucht'ren dicht, dan zijn geen Rijmen goet,

Maar dronken loopen my veel Rymers in 't gemoet.

*Doch men moet voor al deze edele gave niet tot overdaed; maer, tot soberheit ge-
bruiken, altijd gedenken, dat de zelve tot verheuginge van des Menschen heite,
maer niet tot misbruik gegeven is.*

*De Vree veel overvloeds an ieder maakt gemeen,
Wanneer de dullen Kryg met voeten ligt vertreên.*

Job. 22.

Vereenight u met God, hebt vrede in uw gemoeden,
Ghy werdt uit zijnen schoot gezegent met veel goeden.

Hier staet de zoete Vrede, hebbende aen hare hand Pluto, die zy gevooftert hadde, dat is de Rijkdom, en was geladen met den vollen boren des Overvloets, om te betoonen wat heerlikke en aengename dingen door haar voor den dagh komen: zy heeft de woedende Mars en bloedige Bellona met al'er krijgs-geweer onder hare voeten vertreden, also dat de Landman wederom zijn akker mach ploegen, de Koopman weilich reizen, en ieder gerustelik onder zijn dak schuilen, also dat des dullen krijgs-mans rooverije en branden niet meer behoort wert. Silius Italicus zaid:

De vrede is 't beste voor gewis
Een Vreede is beter, na mijn sin,
De Vrede 'et land behouden doet,

Van dat den Mensch gegeven is.
Dan veel Triumphen met gewin.
En maekt den burgers eens gemoet.

De

Siet *Cornucopia* met heuren vollen Horen
 Ontluiken, t'wylen *Mars* al schuimende van toren
 Met zijn *Bellona* ligt getreden met de voet:
 Gekneuft is zijnen schilt, en zijnen stalen hoet:
 Zijn yzer is verstompt, en zijne spiets gebroken:
 Zoo dapper heeft de Vreê zich over hem gewroken.
 Duurt lange, ô zoete Vreê! dat eeuwig voor dy buig
 De dulle God des krijgs, met al zijn wapen-tuig:
 Verstikt zijn moort-trompet: en laat zijn Vendels rotten
 Scheurt zijn banieren af, en werptze voor de motten:
 Zijn moedige *Tropheen* verniele met'er vaart;
 Maakt van zijn spiets een zeins, een kouter van zijn swaard,
 Op dat den Akker-man weer, met eengoct genoeg,
 Mag onzes Moeders rug doorvoren, en doorploegen,
 En *Ceres* wederom toewyden met genucht
 Het eerste veld-gewas, en Boom-, en Wijngaerts-vrucht.

De vrede is zo edel, dat ook haer naem zoet is te hooren, hier door worden de landen, de steden, de gemeene saken, de Rijken en Koningrijken gestut en onderhouden. De vrucht van alle gelukzaligheid is de Vrede. Guicciardin zeyd: Ik zie niet heiliger, niet nodiger, noch Gode aengenameer, onder den Christenen, dan Vrede; want, zonder die zelve, zie ik alle Gods saligheid, Gods-dienstigheid, en alle goede zeden tot een openbare bederffenisse vervallen; want zonder Vrede behagen Gode zelve niet uw gaven die ghy op den altaer brengt. Daer-en-tegen, wat isser vervloekter als den krijg? wannec Mars en Bellona heur bloedige Tropheen opsteken, en den droeven allarm blazen, dan isset al vol vreeze en benauteit. De Eendracht is op't hoogste noodig; want, door Tweedracht, worden groote dingen verplettert; en kleine dingen steken, door Eendracht, haer hoofd op. De voor-daed van Scilurus zal ons leeren, die zijn tachtig zonen beval, den by-een gebonden bossel pylen te breken: maer als sy 't zelve niet vermochten, brak hy elx besonder voor hare oogen, zeggende: blijft ghy eendrachtig, ghy zult sterk zijn; maer, tweedrachtig, zalmen u licht versstroyen en breken. Salustius verbaelt, dat Micipsa tot zijn zonen zeyde: Ik overlevere u nu het Rijk, vast genoeg zo gy vroom zijt, maer swak zo ghy quaet zijt. Dit behoorde ons allen te leeren de Vrede en Eendracht te omhelzen, op dat wy niet door Tweedracht verheert en overwonnen worden.

*Ziet hoe Vrou-Venus wicht, met zijn gevlerkte sprieten,
De naarftege Diaan kan quetzen, noch door-schieten.*

Syr. 33.

Drijft stadig uwen knecht ten arbeid, vroeg en spaad;
Want luyheidt ontucht baart, en alderhande quaad.

DE Poëten hebben verziert, hoe dat Cupido, door zijn vierige pylen, alle Godden en Goddinnen tot liefde en minne had ontsteken; maer, dat hy Diana (om dat zy gestadigh bezig was in 't wilt na te jagen en te schieten) niet en kon trefsen. Hier mede gaven zy kloeklik te verstaen, dat de dertele geilheid en beete minne niet was te betomen, dan door gestadige arbeid en naerfstegeheid, en dat ze daer tegen niet meerder wierd gekoestert en gequeekt, dan door ledigheid, lekkerheid en overdadigheid. Lucanus zeidt, dat de ledigheidt den mensche maekt losse sinnen, dat zelve is klaerlik in Sardanapalo te sien. Ook zeid Catullus zeer wel:

De

Siet hoe *Diana* spoeyt, met heure wakk're brooskens,
Langs't schoongebloei'de veld, bezaait met roode Roos-
kens;

Ziet hoe zy rent en loopt door 't schaduwende bosch,
Geboogt, gepijlt, gelaarst, geladen met den tros,
Den koppels hitzende aan het Wilt met open kelen,
En laat in 't gouden haar de zoete windtjes spelen:
Hier vangt zy eene Hinde, en ginder een wilt Hert,
Dat met zijn hoornen in de takken is verwert;
Hier eenen snellen Haas, die, met zijn ommekijken,
Niet mocht, in zijnen loop, den ranken Hond ontwijken;
Nu kruist zy 't donker wout, nu schuilt zy eens in 't lis,
Dat ondertusschen zy *Cupidoos* doel-wit is,
Zy niet eens merken kan, dewijl zy langshoe styver
Volherd in d'eedle jacht, en groeyt in dezen yver.
„Want wie de luyheid haat, en neerstigheid bemind,
„Deliefde in zijnen vlijt, en arbeid overwind.

De Ledigheid heeft eerst den Prinzen t'onderbracht,
En trotze Steden zijn vergaan met all' haar pracht.

Lycurgus, die andersints een zeer gestreng Wet-gever was, heeft geoordeelt, om de jonkheid van Ledigheid af te leiden, dat zy hun zouden begeven tot arbeid, tot jagen, tot loopen, tot zwemmen, op dat zy gewent zouden worden honger, dorst, koude en vorst te verdragen. En als wy te recht willen insien wie dat door ledigheid zijn eer en dapperheid ter zijde gestelt heeft, sie aen zelve de Romeinen, en onder andere de voortreffelike Mannen *Scipio* ende *Lilius*: als zy het gemeene beste, door haer al te groote ledigheid, ter zijden hadden gestelt, dat zy aen de strand gingen om mosselen en schelpen te zoeken, en tot alle speelen te begeven. Doch men moet hier in ook onderscheiden dat het heel anders is met eerlikke Ledigheid, die ook den Burgeren is toe-gelaten, als met trage en vuile luyigheid, die des Duivels oor-kussen is.

Cupido en de Dood die *sliepen beidet' zamen,*
Ontwakende, zy blind, elk anders schichten namen.

Rom. 6.

De Dood, de bleeke Dood (wanneer wy 't recht doorgronden)
 Is het gerechte loon, en straf van onze zonden.

Hier leid Cupido met de Dood zoetlik te rusten, en opstaende neemt d'eene des anderen geweer omwetende: also dat de Dood quetst, met Cupidoos schichten, die hy behoorde met zijn eigen pijlen doorschoten te hebben: en wederom quetst Cupido, met des Doods pijlen, de jonge herten, die noch garen lange tijd in de vreugde zouden willen blijven. Hier mede verstonden zy: dat de aert en loop dezer werelddt soodanig is, dat de blozende Jongeling, door des Doods pylen getreft zijnde, daer benen sterft: en dat d'oude quijnende Bestevaer, door een heimlik vuur ontsieken wezende, noch zoekt om een zoete lief te behagen.

CUpido, en de Dood, zich leiden om te slapen,
 In een zacht bloemendal met hun geweer en wapen.
 Maar, als de zoete vaak weêr van 'er oogen vloog,
 Toen nam, door onkund, d'een des anders Pijl, en Boog.
 Het dartel Minne-wicht gingh zich tot schieten ylen :
 Maar 't volkje, dat hy trof, stort haastig van de pylen.
 De Dood, de blinde Dood, geen oude mannen raakt,
 Of in de koude borst de heete minne blaakt.
 „Daarom is 't dat (hoe vreemt het schijnt in onzen zinne)
 „De jongen dikwils sterft, en d'oude queelt van minne.
 „Daarom is 't dat de jeugd, die op 'er schoonheid bralt,
 „Vaak van 'er groene steel, tot in 'er graf-steê valt.
 „En dat het Minne-vuur des Ouden hert doorkruipet,
 „En pijnelik hem 't mergh uit zijn gebeenten zuipet.
 „Dat weg gerukket werd, de Jongling als een dief,
 „En d'oude koude stok vrijt om zijns herten lief.

Hoe droevig ist, zaid eener, dat die heerlikke spruite en weeldrige bloeme zoo haest, door een teder windeken, word afgemaait en verplet, die noch zoo lang ons begeerig oog konde vermaken, en waer van wy zoo schoone affetfelen hadden te verwachten? wat bedrukte en beswaerde tranen laet niet de Minnaer door 't afsterven van zijn beminde? en hoe mal en geil is wederom de oude koude futselaer en Bestevaer, die in hem daer-en-tegen gevoelt een heimelikke ontstekinghe zijner jonkheid: aleens als een vyer; dat in hem zelven verteerende en vergaende, noch somtijds een slikkertjen van sich geeft, daer 't nochtans ten einde aessens is: alzo is 't ook met de oude koude Minnaer gelegen. 't Zijn somtijds maer doot-stuipen: even als eener die op zijn sterven leggende, noch krachten toont, daer hy nochtans haest heeft uitgewoelt. Soo doen ook de oude luiden, die 't weinigh vyer, dat zoo sober by haer onder d'assche verborgen is, te voorschijn brengen; maer terstont, door 't zoetlik speelen der windkens, vyer en asch te gelijk verwaait: alzo dat dit levende Lijk, door 't ontsteken van zijn Minne-vyer, hem bereid een baere en een verhaestinge naer 't Kerk-hof. Chriostomus zaid: Ghy oude Mannen! laet u gryze hayren u strekken tot een teken des eerwaerdigen ouderdoms, en die u jaren betamen: maer zoo ghy u als een Jongeling wilt dragen, dan zult ghy ook den kinderen een spot wezen.

*In Momi scheel gezicht geen dingen zijn volmaakt,
Al schort maar aan den dans dat Venus toffel kraakt.*

Jud. I.

**De booze Lasteraars (waar zy ook zijn gezeten)
Die lasteren het geen daar van zy zelf niet weten.**

MOmus, de looze spotter wordt hier gezet der Goden dans te bespieden, en alles wel nauw door te zien, nochtans, op dat hy wat zoude te voorſchijn brengen, berispten hy, dat het gekraek van Venus ſchoentjens den dans hadde bedorven. Hy moſt immers wat zeggen. Maer Mome, ghy blijft hier by noch niet, maer ghy derft wel hooger klimmen, en de werken Gods lasteren, al-eens of die zijn konſt by u behoorde te leeren : want ghy dorſt wel zeggen, dat Godt in den Menſche naer-gelaten hadde, het gene aldermeest van noode was : door dien hy hadde behooren in zijn borst een venſter gemaekt te hebben, daer door men had

kon-

DE Goden quamen t'zaam in 's Hemels opper-zaal,
Om nutten, met geneucht, een heerlik avondmaal:

De rey was niet zo haast vergadert, of men dekt'er
Des tafels breede rug, met *Ambrosijn* en *Nectar*,
Men schikten zich ten disch, men at, men dronk, men loegh,
Geen dingen hier gebrak, daar was van als genoegh:
Het maal was nauw gedaan, menging de zinnen scherpen,
En op den zoeten toon van fluiten en van Herpen
Aanvangen eenen dans: vrou-*Venus*, zoete snol,
Die maakten meen'gen spronk, en luchte kabriol:
Maar *Momus*, in den hoek, (die altyds kloek en wakker
Eens anders hofken wied, en zijnen eigen akker
Van 't onkruid laat vertreen) riep luid, en leelik, dat
't Gekraak van *Venus* schoen den dans bedorven had.
„Dus waar de spotter zit, men zijne tongh hoort lispen,
„Hy vind in yeders doen yets dat hy magh berispen.

konnen zien wat listen en lagen daer in verborgen waren, en dat men de oogen ook behoorde binnen en buiten te kunnen keeren, omme te mogen zien wat gebrek datter in 't hooft of in 't lijf schuilde. En dat de kuitten niet gestelt waren in plaetse van de scheenen, want de scheenen, zeyde hy, voelen al te haest wanneer zy gequetst worden. Hy berispte mede dat des Stiers oogen niet en waren gestelt op zijne boornen, daer zy noodigh waren, &c. Plutarchus bestraft dezen berispper en zeyd: Waerom vereischt ghy, ô Mome! vensters, om d'een des anderen hert te mogen aenschouwen? De wijn ontsluit die dat zelve niet over-genough, wanneer zy het mom-aensicht van onzen voorhoofd trekt? Doch wy weten dat alle Godes werken volmaekt, en dat dezer vuilen berisppers tadelingen by Gode een gruwel zijn.

*Hier zit de Minne-moer, met heuren Zoon verzelt,
Aan't vuur, t'wyl Bacchus dwaalt met Ceres langs het velt.*

I Petr. 4.

Het geeft den brassers vreemt (daar gy meê pleegt te loopen)
Dat gy zo nucht'ren leeft, en schouwt der slembers hoopen.

Hoe sober sit hier de geile Venus, met haer dertele kind Cupido, en warmt zich vast by de kolen? Doch ziet ghy wel dat Ceres en Bacchus al danssen- de van haer scheiden, en laten haer alleen zitten? daerom zeggen sy, dat zy kout is, wanneer de andere van haer zijn. Hier-mede gaven de Poeten te verstaen, dat de dertele Venus met geen dingen meer worde gesterkt en gekoestert, als door Ceres; dat is door't lekker eten, en door Bacchus, dat is door't lieflijk drinken: Maer- dat sy niet mecrder in den toom konde gehouden worden, als door soberheid en vasten: want daer is niet waer door wy ook naerder tot Godt kunnen op-klimmen,

VRou *Venus*, en heur Wicht, hier in den hoek geschoolen,
Zich wermen aan den haart, en roosten voor de kolen:

Vermits *Vrou Ceres*, en Heer *Bacchus* beidegaar,
Al dwalende langs 't veld, gescheiden zijn van haar.
Maar wat betekent doch, dat zy, van een gescheiden,
De Moeder met heur Kind hier laten met hun beiden?
„ Ist niet om dat het vuur der geilen Minne-lust
„ Door soberheid verkout, en gantsch wert uitgeblust?
„ Want daar van Graan en Wijn is alderhande volheid
„ Men aldermeest bespeurt der liefden brand en dolheid:
„ Dus: wie de wellust haat, zijn lijf houde in bedwank
„ Door soberheid van spijs, en matigheid van drank.

en den Satan wederstaen, dan door zooverheid. Augustinus zeyd: Het vasten zuivert de ziele, trekt het gemoet om hoog, onderwerpt het vlees de geest, verspreidt de dampen des herten, lescht den brandt der wellusten uit, en steekt de keerlse der suiverheidt aan. Daerom zeyde Prudentius:

't Gemoet met spijs, noch drank beswaart,
Godt beter in zijn hert bewaart.

Socrates vermaende dat men also de spijsze most gebruiken; dat noch het lichaem, noch de ziele daer door beswaert worden: want, zeyde hy, vele menschen leven hier alleen, op dat ze eten en drinken: en 't schijnt of ze hier toe op de wereldt gekomen zijn, om van haren buik een afgod te maken. Deze loopcn in hare wellusten heen, en swimmen in alle dertelheid. De Nature heeft doch haest genoeg; maer, de gulsigheit en overdadigheit verbergt sich nu onder een eerlikke rok, daer nochtans 't lichaem alles vertcert; hier door kornen de wellusten en dertelbeden. Vegetius zeyt: 't Lichaem dat een sachte tabbert gewent is, en kan niet wel de ring-kragen 't barnas verdragen; 't hoeft dat een warme mutze gewent is, valt den helm beswaerlik. De tedre en sachte hand kan dat scherpe becht niet wel voeren: also is ook een lichaem dat van drank en kost opgevult is: 't veracht alle Godsalige overwegingen, 't verwerpt alle hardigheit des berouws en boetvaerdigheit, en verdraegt geen strengigheit. 't Is zeker, dat de grootste deugden versmoort moeten leggen, wanneer de Wellustigheit mach heerschen en gebieden.

t' Atheen' werd d' Overhand, den strydbre Mars in Sparten,
Apoll' by den Tyriersge-eert vangant scher harten.

I Rom. I.

In eenes Menschen beeld hebben zy Godes wezen
Verandert en verkeert, ja dienst en eer bewezen.

Als men de afgoderye en by-geloo-ven der Ouden zoude verhalen, bet zoude al te verdrietigh vallen. Hesiodus derf wel zeggen, datter dertig duizent Goden in de Wereldt geweest zijn: en Tertullianus verhaelt dat Varro drie hondert Jupiters getelt heeft. Want zy hadden oock haer bezondere Afgoden tot alle dingen, ja voor alle krankheden en gebreken, voor boomen, bosschen, beesten, also datmen ter werelt niet kon bedenken, of zy hadden daer toe hare Goden. De Romeinen verboden datmen geene andere Goden aldaer most aennemem, dan die den Raedt instelde, gelijk die in de Priester-boeken bekend waren. Andere stelden

de

DE Heidenen, hoe blind zy voor ons henen gingen,
 Noch altyds droomden van een *wezen alder dingen*,
 't Welk als een eigenschap t'aanbidden quam alleen,
 Dat heilig was van aart, en ieder algemeen.
 d' *Atheners* d' *Overhand* devotig eere boden,
 De *Tyriers Phæbus*, als den grootsten alder Goden :
 De wapen-roover *Mars* werdt, met veel offer-viers,
 Ge-eert devotig van den *Lacedemoniers* :
 Maar ander blinder, en veel woester van manieren,
 Gods-dienstig offerden d'onredelikke dieren :
 En 't alderdomste volk voor 't vuur heeft neêr geknielt ,
 Oft ander schepzêl, 't geen dood was en onbezielt.
 Elk land had zijnen God eerbiedig in 't gezichte,
 Dies in hun blind'heid zy beschaamden veel verlichte,
 Die eenigfins verlicht, noch gaan in blindheid voort,
 En vragen na Gods-dienst, naar God, noch naar zijn woort!

de Eerbaerheid, Eendracht, Hope, Eere, Weldaet, Barmhertigheit, en andere deughden tot hare Goden. Andere de Dieren, als Schiltpadden, Crocodilen, Slangen, Leeuwen, Wolven, Schapen, Koeyen, Katten, Bokken, Durven, Oyevaers, Gansen, &c. Andere de Vloeden en Rivieren, daer toe hare Neptunos uitbeelden. Andere Son, Maen, en Sterren. Andere de bloemen, kruiden, ajuyn, look, &c. en ik weet niet wat zy van deze soorte niet versierden. Hier worden alleene uitgebeeldt hoe die van Athenen in haren Tempel opgerecht hadden de Godinne Victoria, dat is de Overwinninge, die zy heerlikken vergierden met Lauwer-kroonen; en te Sparten baddemen op-gesteld den God Mars, die aen handen en voeten gebonden was; en by die van Tyrien worde ge-eert en met grooter heerlikheid ge-viert de God Phæbus of Apollo. In somma, een iegelik gink zijnen weg, en maekte Goden naer zijn goetdunken, maer wy weten datter een God is, die alles geschapen heeft: eniglijk David leid: Heere u en is niemand gelijk onder de Goden, en daer is niemant die doen kan gelijk ghy doet: want de Hemelen prijzen uwe wonderen, en uwe waerheid in de gemeente der Heiligen.

*De Liefdekens staan hier, ziet! hoe zy ons aanpryzen
Malkand'ren alle deugd en vriendschap te bewyzen.*

1 Johan. 4.

God is de Liefde zelfs (de liefde is't hoogste loth!)
Wie in de Liefde blijft, blijft eeuwig'lik in God.

DE Poëten versieren, dat'er waren drie Goddinnen diemen Charites, of Liefdekens naemde, en waren gebeeten Aglæa, Thalia, Euphrosine, zy worden geschildert met luchtige kleederen, andere zeggen, dat diezelve naekt behooren te wezen, en datze altijd in de Lenten danssende voor den dag quamen. Hier mede gaven zy te kennen, dat de vriendschap altijd naekt, dat is openbertig, vrolijk, en blygeestig most geschieden, en datze altydt in de Lenten haer niet anders en most vertoonen, als namaels, wanneer de sure winter-vlagen volgden. Och! dat de Liefde

O Ft yemand vragen mocht wat deze drie bedieden,
 Ghy ziet hier een de twee, en weêr twee d'een aanbieden
 Elkanders aangezicht, dewijl men zegt gewis

Dat eene vriendschap twee vriendschappen waardig is.

Het zijn de *Charites*, die met een mild ontfarmen
 Malkander alle drie zoo lieflijk omarmen;

Met ware Liefd' zy tot malkander zijn gezint,

De Liefd', de gordel is die hun te zamen bind,

In eenen vasten knoop: maar zeg, waarom bekleden

Zy niet het wit albast van hare naakte leden?

't Is om dat reine Liefde, en vriendschap ongeveynst

Een open herte toont, dat nooit om quaad doen peynst.

Aglaea, Thalia, en Euphrosin zy heeten,

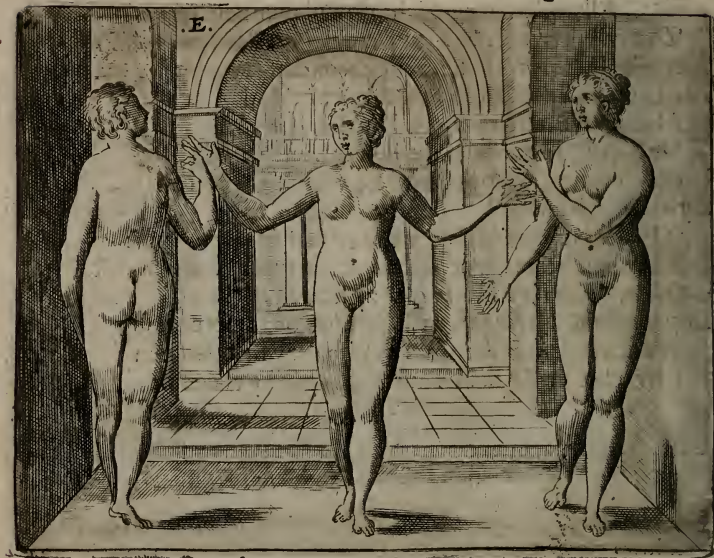
Bevalligheid, Vermaak, en Blydschap ongemeten:

Want aangenaamheid en vermaak zy in 't gemeen

En rechte vrolikheid voorts brengen by elk een.

Liefde by ons ook soodanigen plaetse had, en dat die altijd voor onze oogten en in onze herten gegrift mochte staen, wy zouden de weldadigheid in meerder eere hebben. Augustinus zeyd: In de Liefde is een arm man rijk, zonder Liefde is een rijk man arm. De Liefde is de wortel aller goede dingen, en de begeerlikheid is de moeder van alle quade. Gelyk de Oly (zeyde Ambrosius) boven alle nattigheiden drijft, alzoo gaet de Liefde alle andere deugden te boven: en d' Oude hebben de Liefde afgebeeld by de Tortel-duifkens, dat die zich altijd by de andere deugden voeght, gelyk het duifken by zijn Ee-gade. Laten wy dan malkanderen in de ware Liefde na-volgen, doende werken der Barmhertigheid; want of wy schoon al onze goederen den armen uitdeelden, en wy de Liefde niet en hadden, 't zoude ons niet baten, daerom behooren al onze werken in de Liefde te geschieden.

*De Weldaad drierley (ons tot een goed exempel)
Werd heiliglik ge-eert te Romen in den Tempel.*

Hebr. 13.

*De Weldaad nimmeer uit uw gemoeden vaagt,
Want zulk een offerhand den Heere wel behaagt.*

TE Romen in den Tempel waren drie Goddinnen, genaemt de Weldaden of Dank-goddinnen, opgerecht: d'eene was, Weldaad, d'ander, Ontfangende Weldaad, de derde, Vergeldende Weldaad. Seneca noemtze drie gezusters, en zeidt, datze malkanderen de handen gaven, en dat zy lachende, jonken Maegdekens waren, met losse en luchtige kleederen. Zy worden gezeidt met de handen aen malkanderen te houden, om dat de weldaden altydt ter rechterhand zoude komen. Lachende, om dat der weldoenders gezichte vrolik is. Jonk, om dat de gedachtenisse der weldaden niet oudt behoort te worden. Maegdekens,

DEES drie Goddinnen, hier dus op de rye staande,
 Zijn niet zeer ongelijk den beelden van 't voorgaande:
 Dees schoone Maagden zijn de drie *Weldaden* zelf,
 Hier voormaals opgerecht in 't heilig Rooms gewelf:
 d'Een is *Weldadigheid*, die met een open herte
 En met een open handt gedenkt heurs naaften smerte:
Ontfangende geschenk de tweede Nimphe heet,
 Daar steeds *Weldadigheid* heur giften aan besteed:
 De derde *Dankbaarheid*, in wiens gemoed begraven
 Licht de dankoffer van heurs naaften milde gaven.
 d'Een rijkelikken geeft, de tweede bly ontfankt,
 De derde voor de gaaf eerbiediglik bedankt.
 „Och oft dees *Nimphen* ons alt'zaam zoo wel bevielen
 „Dat wy hun plaatsten in den Tempel onzer zielen:
 „Want daar in 't herte blinkt dit schoone beelde-werk,
 „Daar is een heilig huis, en welgecijerde kerk.

om dat de weldaden ongeschent, oprecht en heiligh behooren te wesen, aen niemant verlooft noch gebonden. Chrysostomus zeydt: men behoort geen weldaet te verbergen. En men moet geven, zegt Augustinus, dat het, noch u, noch eenen anderen schadelik is. Plautus is ook van 't zelfde gevoelen; als hy zegt: Laet u doch niet verdrieten den vrienden goet te doen, maer schaemt u liever, dat ghy 't niet gedaen hebt; 't is een schande datmen zijn vriend in den nood niet bystaet. Demosthenes spreekt mede: Ik ben van gevoelen, dat die gene, die weldaet bewezen is, 't zelve behoort alle tyd te gedenken, en die 't heeft gegeven, behoort het te vergeten; want de weldaden dikwils te herhalen, is een aert van pochen en verwijten. Democritus zegt: de Menschen behooren vaerdiger te zijn om te geven, als om te beloven; want een kleine gave helpt een behoefte; maer van guldene en hooffche woorden, kan niemant den buik vullen. Daerom laet ons altijd, zegt Chrysostomus, de weldaet, als een gulden kleinood, aen onzen halze dragen, op dat men mach merken wiens kinderen wy zijn, namelijk des genen die daer zegt: Ik ben Barmhertig; want hy laet zijn Sonne schijnen over de goede en quade.

*Ey ziet! wat grooter Vifch is hier in 't net gevischt :
't Is Pallas, door 't bedrock van Gierigheid, en Lift.*

1 *Timoth. 6.*

Die zich bekoren laat van 't goud dat hy ziet blikken.
Door gierigheid geraakt in veelderhande strikken.

Hier zit Pallas, de Goddinne der wijsheid, in 't net van Liftigheid en Gierigheid, gevangen. Daer by de Oude wilden te kennen geven, dat de Wijzen, hoe wijs zy ook willen schijnen, door deze twee looze Vrouwen wel konnen bedrogen worden. De Poëten verhalen, dat Jupiter, Danaen, die van haer Vader Acrilius zo troulik befloten was, door een goude regen, wel wist te bedriegen; gelijk by Ovidium en Horatium te lezen is. Cicero zeid zeer wel, en de dageliksche ervaarentheid leert ons 't zelve genceghzaem, datter niet is zo heilig, of het kan geschent, niets is zoo vast, of het kan verwonnen, niets zoo voorfichtigh, of het kan door geldt verleidt worden. Philippus van Macedonien vragende 't Orakel door wat wijze hy Grieken zoud t'onder brengen? kreegh voor antwoordt, dat hy niet

DE kloeke *Listigheid*, twee-aanfichtigh en wakker,
 En d'arme *Gierigheid* (die, van eens anders akker
 Heur leege schuren vult, en in heur dieffsche tasch
 Het goud steekt, datze steelt, uit heures naasten kas)
 De wijze *Pallas* zelf zoo aardig kosten lokken,
 Tot dat zy hadden 't net heur over 't hooft getrokken.
 „ Want dat *de Gierigheid de Wijsheid wel bedrieght*,
 „ Is een gemeene spreuk, die door de monden vlieght.
 Dit is wel eer gesien aan *Midas*, toen hy haakte,
 Dat al 'et tuig sijn goud mocht werden dat hy raakte :
 Dees bede hem gewerd, en was hem licht vergont,
 Greep hy een stocxken op, het werd al goud terstond,
 Of greep hy eenen steen, hy wierd in goud herboren,
 Nam hy een hand vol graans, hy had al gulden koren,
 En dobbert hy in 't nat, of greep hy eenen boom,
 Hy had een gouden eyk, en eenen gulden stroom.
 De gek was heel verblijd, en lachte dat 'et schatert,
 En gaf an d'*Echo* werk, die al zijn doen besnatert;
 Maar als hy aan den disch zal eten ('t is te vreemt !)
 Word al de spijsze goud die hy in handen neemt.
 En als hy drinken zal, (wel hoe wil 't nu gelukken ?)
 De Wijn in goud verkeert, en, met geheele stukken,
 Hem in het keel-gat valt, dies roept hy weder aan
 De Goden, die uit liefd' hem van dit leet ontslaan.
 „ Diesdikwils *Gierigheid de Wijsheid* heeft bedrogen,
 „ En 't goud heeft in den nood nooit yemand helpen mogen.

met yzere, maer met silvere spietzen vechten moest. Hebben die van Lacedemonien
 ook niet hare vyanden met geschenken vereert, en hare overwinninge door 't goud
 verkregen? Hoe schadelik deze Geld-zucht is, en een Moeder aller bedersnisse,
 konnen getuigen, die door haer eigen profijt, gebeele landen in ondergang brengen,
 en de wetten om keeren. De Vrome hebben haer dit niet te belgen; onder welke ik
 ook stel de trouwe Alcamens, die gevrægt zijnde, waerom hy de geschenken, die
 die van Messenia hem aanboden, had geweigert? antwoorde zeer wel: Zo ik die
 had aengenomen, dan hadde ik immers plat tegen de werten gezondigt, die dat wel
 klaerlik verbieden. Daerom zeide Augustinus: De Gierige, als hy meend winnin-
 ge te doen, dan verliest hy sijn zelven, en als hy wat meent te vangen, dan werd
 hy zelve in 't net getrokken.

*Aanmerk hoe't Avontuur de huik hangt naar de winden,
En niet met allen vraagt naar vyanden, noch vrinden.*

Psalm 19.

**Mijn toevlucht is alleen de Heere der Heyrscharen,
Geen quaad, noch ongeval kan my nu wedervaren.**

DE Fortuin, of het Avontuur was by den Heidenen zonderlinge uitgebeeld: de eene schilderde het als een uitsmijgende Vrouw, die zonder onderscheid nam en gaf, d'ander met vleugels en handen, doch zonder voeten, staende op een ronden bal: d'ander met een rad, &c. Somma, 't liep hier op al te zamen uit, dat de stand der menschen niet gestadig was. Doch die van Lacedemon verstonden, datmen de Fortuin niet anders als met opgeheven handen most aanbidden: waer mede zy niet duisterlik te verstaen gaven, dat de menschen de Goden te vergeefs aenriepen, indien zy zelve de hand niet mede aen den ploeg sloegen. De Zee-man, in storm en onweer benart zijnde, roept wel om verlossinge en hulp totten Heer, doch ondertusschen laet hy ook niet zyn handen te reppen, op zyn roer en schoot te passen, ter tijd hy gelukkig in de geruste haven gekomen is. De Landman heeft van Godt geen zegen te verwachten, ten zy hy te vooren zyn land hebbe geploegt, bezaeit en bearbeid. De Geleerde heeft te vergeefs om de konsten en geleertheit en gebeden

Die't Avontuur vertrout, eerst overdenk te voren,
 Dat zy lichtveerdig, als den weerhaan op den toren
 Met alle winden waait, en dat hy is verleid
 Die in heur zoeken wil zijn rust en vastigheid.
 Ziet hoe zy staat en swiert met vleugels gauwe en vlugge,
 Nu toontze 't aangezicht, en strax den gladden rugge.
 Zie hoe zy, voeteloos, op eenen ronden bal,
 Toont hoe den hoogmoed gaet gemeenlik voor den val.
 Dees beeldenisse ontbreekt dat zy niet wispelturig
 Een wankel rad omdraait, onstadigh en gedurigh,
 Daar d'een om hooge rijft met eenen trotzen kop,
 En d'ander in den grond valt boven van den top:
 Want dit is haren lust, dat zy, in grooter waarden,
 Den eenen hoog verheft, den andren werpt ter aarden.
 Als ik in 't tafereel *Cebet* is heur aanschouw',
 Zo zie ik (zo my dun't) een dulle en blinde Vrouw',
 Die voren in den hoop struift eenen gouden regen,
 Daar elk om 't meeste dringt: waar de eene heeft gekregen
 Een kostelik Thesoor, versilvert, en vergult,
 En d'ander om een kroon van vreugden is vervult,
 Die eenen Scepter draagt, en deze heeft eene Keten,
 Den andren is een Schaal vol Peerlen toegesmeten.
 Maar achter deze *Nimphe*, eilaas! wat zie ik hier?
 d'Een heeft den bedel-zak, en d'ander heeft een lier,
 d'Een heeft een stok of krukke, oft van sint Jacobs schelpen,
 En d'ander steent en zucht, 't is al God wil u helpen.
 Terwijl dat d'eene vast heur voor de gift bedankt,
 Zucht d'ander om zijn loth, treurt, vast, ja weent en jankt.
 Zy neemt den eenen 't zijne, en geeft 'et an een andren,
 En doct zo vreugde in rouwe, en rouwe in vreugt verwandren.

den, indien de vlyt en nacht-wake by hem niet is waergenomen De geleertheit, zeidt eener,
 woont in diepe en donkere bergen, en God heeft gewilt dat het zweert en nacht-wake daer
 schiltwacht zonden houden, en die zijn daer gestelt als Moeders. De Koopman mach niet
 op zijn rugge 't geluk verwachten, noch de Krijgs-man zal niet slapende de Kroon der ee-
 ren daer van dragen, ten zy by zijn vyandridderlik onder oogen zie, en verrin. Nochtans
 schijnen sommige menschen 't Avontuur tot een Moeder te hebben, die in haer weelde hun
 dikwils schandelijk doet vergaen. Leest het Tafereel van *Cebes*, daer in zult ghy alles in't
 breede vinden.

Die arm is, en genoeg met zijn ontfangen lot,
Het wank'lende Avontuur, in zijne strik bespot.

Job. I.

't Geen Godt gegeven had, dat nam hy t'zijndertijd:
Des Heeren groote naam zy hoogh gebenedijd.

DEze beeldenisse vertoont zeer levendig hoe d'Arme, of om beter te zeggen, de Wijze, de Fortuyn of het Avontuur niet vreest. Want de Oude, zoo Wysgierige als Dichters, hebben deze Goddin zonderling verheven. Wy willen hier alleen kortelik verhalen, hoe de wijze door het Avontuur niet wordt beroert, maer selve de Fortuyn bindt, dat is te seggen, daer op niet past. Want Bias wierd niet beweegt dat hy zijn schat en have verliet, zonder iet daer van (als zijn vroom gemoed) mede te dragen: noch de dertig Tyrannen (daer van Socrates omringht was) konden die stantvastige ziele niet beroeren. De Wijze is tegen alle aenvallen gewapnet;

DAar in een biesen hut zich d' *Armoede* geneerde,
 Daar 't hooft de zoldering, en daar de voeten d'cerde
 Geraakten te gelijk, en daar een vuuren plank
 Te samen was de disch, en ook de zitte-bank:
 Daar 't goudtgeel kaf, en stroo zich op de vloer verspreeden,
 Tot rustbedde, in de nacht, voor afgesloofde leeden.
 Daar 't water was den drank, en drooge visch het broot.
 Daar lavenis en spijs, gehaalt wierdruit den flook.
 Daar, an den kouden heert, de tanden moesten klappen;
 En daarmen liep bekleedt met duizenderley lappen.
 Daar Voogd, en Huiswaart was een oude, en blindeman,
 En daarmen leven moest van 't geen de vrouwe span.
 Daar vijfthien Zonen en drie jonge Meiskens waren,
 Daar 't al by daaght te bed most om de keers te sparen,
 En daarmen nauwe een bieze, of daarmen nauwe een lamp
 Ontstak, wanneer daar 's nachts quam d'een oft d'ander
 ramp.
 En daar noch niet te min 't *Genoegen* wierd gevonden,
 Daar lagh het *Avontuur*, die *Lichte-schoy* gebonden.
 „Want daar 'tgenoegen is, al valt schoon d'armoê zuur,
 „Daar vreeftmen geen Fortuyn, noch wank'lende Avon-
 tuur.

*wapent, en als met borst-weringen verzien: zo dat noch de vreeze des doods, noch
 smaedt, noch armoede zijn voet doen struikelen. Want hy bezit alles gerust, ge-
 stadigh, zedigh en verdraegblik. Des zey Antisthenes zeer wel. O dat zijn mu-
 ren, die in de brave gemoederen onwinnelik worden gemetzelt. Daerom getuigt
 Epictetus, dat een wijs man van hem zelven tot alles bequaem is, en boven de
 Fortuyn verheven: welke gelukzaligheid, gelijk Seneca schrijft, Gode alder-
 naest, en eygen is.*

*Zie hoe Hippomanes voor Atalanta loopt,
Vermits zy, om het goudt, den hoogſten prijs verkoopt.*

1 Cor. 9.

*Zy loopen alle wel ter banen dat elk hijgt,
Maar een van allen doch alleen den prijs verkrijght.*

Hoe Hippomanes en Atalanta bier in de loop-bane, om ſtrijd, malkanderen uit-dagen, en hoe Hippomanes Atalantam, door de goude appels verleid: daer van kondy by Ovidium lezen. Maer wat de Poët daer by verſtaet, kan men op verſcheiden manieren uitleggen. Zy verſonden dan dat ter werelt niet zo krachtig, aenlokkende, noch verleidende was, om der Vrouwen ſtant vaſtigheit, eerbaerheit, en kuisheid lagen te leggen, als het goud: en dat menigh menſche in de loop-bane der oprechtigheid en vromigheid, om het ſnoode goudt, verhindert wordt ten einde te loopen, zo dat hy door het vuile gewin in den wegh des deughds te gaen word opgehouden, maer loopt ter zijden naer geweld, valsheid, bedriegerye, roven, moorden, on-eerbaerheidt, en andere verderffelijke wegen, miſſende alzo de eere. dat is, zijn goede naem en faem, van, in de loopbane getrouwlik hem gequeten te hebben. Wy worden

Ruim baan! *Hippomanes* loopt *Atalanta* naa;
 Het gelt hem zijne kraag in dien hy komt te spaë,
 Zy loopen beide om strijd, ô bloed! wat zalik zeggen?
 Het schijnt ghy noch een lijf hebt in de kist te leggen,
 Dat ghy u zelve voed met zo een yd'le hoop.
 En waant dees vlugge *Nymph*, die in heur snellen loop
 Het al verwonnen heeft, zo lichtlik t'overwinnen:
Hippomanes, eilaas! wat moogdy doch beginnen.
 Men blaaster de trompet, dies elk zijn hielen licht,
 Eer ik eens omme zie, zy zijn my uyt 't gesicht;
 Die bloed koomt achter aan, wel hoe! nu wint hy 't weder.
 Ay ziet eens wat hy doet! hy werpt drie app'len neder
 Van louter goud gemaakt, d'een voor, en d'ander na,
 Daarze ieder reis naar bukt, doch tot'er eigen schâ.
 Hy loopt, hy overwint, tot dat hy, moê geronnen,
 De *Nimphe*, in haren loop, heeft eindlik overwonnen.
 „Maar zegt, ô *Musa*! zegt, geeft niet de *Sulmoaan*
 „Met deze Fabel ons uitdruklik te verstaan,
 „Dat in den weg des deugds, zijn tweederleye hoopen,
 „Die vierig om den prijs op 't aldersnelste loopen,
 „Daard'een ten einde loopt, en d'ander stille houdt,
 „Die zich verleiden laat van 't zorgelikke goud,
 „Daar d'eene, tot zijn lot, den prijs is toe gevallen,
 „En d'ander komt te spade, en kryget niet met allen.

den dan hier door gewaerschoot om in den weg des deugds te volherden, op dat wy na de vermoeitheid desse liden ter gewensster haven mogen komen. Plato zeydt, dingen die heerlik zijn vallen swaer. Dit ziet men in alle menschlikke zaken. Hoe zuurlik zaeit ploegt en deift de Landman: maer hoe blijdelik maeit hy 't wederom? hoe veel gevaer en perykelen moet de arme Krijghs-man uitsaen, zal hy de Kroone daer van dragen? hoe veel moet de Koopman en Schipper uitsaen, eer zy hare waren door de holle zee-baren mogen aen land brengen en winninge daer van dragen? Met wat sweet en arbeit bekومت men de heilige en zoete geleertheid? In den loop moet men volherden, want de heerlikste dingen hebben de swaerste begintzelen: daer-en-tegen die mette wellust beginnen, hebben droeve en bittere uytkomsten. *Gellius* zeyd, zo ghy door arbeid goede dingen uitvoert, de arbeid vergaet haest, maer de weldaet blijft u altijd by. maer zo ghy door wellust eenige quade zaeken bedrijft, de wellust vergaet terstont, maer uw quade feit hangt u altijd aen.

Zie, hoe een *Arme Man*, te wonderlik bezeert,
Door een gelijkenis, den Keizer heeft geleert.

Exod. 23.

Neemt geen geschenken an, van vyanden noch vrenden,
Want zy des Rechters ooge, en't ziende recht verblinden.

MEn verbaelt van den Keizer Tiberio, dat hy, wandelende in zijn Palley's met zijne Hovelingen, zacht zitting een armen bedelaer, die met vele puisten en sweeren beladen, an de voor-by-gangers zijne armoede klaagde, de Keizer, dezen armen mensch dus deerlik ziende, en dat de vliegen vast op zijn schurfde lichaem zaten en pikten, kreeg daer over groote deernisse en medelijden, en zant een van zijn Dienaers, dat hy doch dien swarm van des Armen Mans lichaem keeren zoude. De dienaar toe-tredende, riep de arme bloed heel ellendigb, ey laet staen! laet staen! want zo ghy deze vliegen afjaegt, die nu alrede vol gedronken zijn,
dan

DE Keizer, gaande met zijn Hof-gefin spaceren,
 Zag eenen *Armen man* vol puyften en vol zeeren,
 Waar op de vliegen vast al greetigen verwoed
 Zich mesten vet en dik, met etter en met bloed,
 De Vorst werdt voort beweegt, en mocht dit niet verdragen,
 t'Za Pagie (zey hy) wilt dit vliegend' tuig verjagen:
 Neen, neen sprak d'*Arme Man*, ey lieve laat doch dat!
 Dees vliegen zijn verzaad, dees krekels zijn nu zat:
 Verjaagdy dezen zwerm, zo komter weêr een jonger,
 Met nieuwen appetijt, met grage en verschen honger,
 En zullen van mijn vleesch en bloed hun zelve voên,
 Met meerder pijn en smert dan my nu deze doen:
 De Keizer deed't vreemt, deze antwoord met groot wonder
 Hem in zijne ooren klonk gelijk als eenen donder:
 „Hy mocht gedenken, oft den Rechter die van goed,
 „En gelden is verzaad, 't recht zo veel hinderts doet
 „Als eene kale vink die eerst 't gedingh zal schiften,
 „En eet den armen op met gaven, en met giften.

dan zullender wederomme andere magere rekels en hongerige roeken volgen, die my meerder smert en pijn zullen aendoen, en mijn vleys en bloed ten gronde uitzui-
 pen. De Keizer, hier over verwondert zijnde, behiel dit in zijn gedachten, en ver-
 stond dat een Rechter die alreede van zijns Heeren middelen veel genoten heeft, niet
 zo graag noch hongerig is als een Kalis die daer in komt vallen, als een vliege in den
 bry, om dat edele recht door gifte en gaven te schenden, als de nieuwe doet, alleen om
 zijn hongerige rop te vullen, daerom dan de gemeente moet treuren en zuchten. Isi-
 dorus zeyd: de snode en hongerige Rechters houden der lieden saken op, of vellen een
 verkeert oordeel, ter tijdt zy haren zak lustigh gevult hebben, en de arme uitgezo-
 pen. De arme, zeyd hy voorder, worden meer van deze gretige grijp-vogels ge-
 plundert, als van de snoodste krijgs lieden: want geen rover is zo begierlik op ander
 lieden goederen, als de onrechtvaerdige Rechter, die zelve zoekt in te schrapen. De-
 ze lesse zal den vromen Rechteren altijd voor oogen staen, en naer de leere Moysis
 geen personen aensien, noch gaven; want de gaven verblinden de oogen der Wij-
 zen, en verkeeren de zaken des Rechtvaerdigen.

*Ziet hoe Anchisis Soon den Vader helpt in nood,
En Nero, heel verwoed, zijn Moeder brengt ter doot.*

Prov. 10.

In eene wijze Zoon de Vader zich verblijd,
Maar in een godloos kind de Moeder droefheid lijdt.

Siet hier de liefde en baet, de dankbaerheid en ondankbaerheid, als twee tegenstrijdige zaken, levendig afgebeeldt. Æneas schildert hier af het ampt eens vromen en oprechten jongelinghs, daer hy zijnen stok-ouden Vader Anchisen op zijne schouderen neemt, en draeght hem met zijnen zoone Ascanio uit de Trojaensche vlamme, achterlatende alle zijn schat en Rijkdommen, op dat hy dit eenige en kostelijke pandt mocht behouden. Nero daer-en-tegen toont hem als een wreeden Wolf, bedenkende alle schelmerijen, om zijn Moeder Agrippina om den hals te helpen, daer toe hy eindelijk geraakte, en quam zoo verr' dat die over gegeven boeve zelve zijn geboort-plaetse verontreinighde, en die zelve daer na begeerde te zien. Wat kunnen schandelijker en Godlozer stuk bedenken? Maer ghy, ô Ænea! moet heilig gebee-

Doen *Troyen* onderging, en stont in roode kolen ;
 Doen 't hongerige vuur steeg opwaarts na de polen ,
 En doen het Griecxsche staal (al razende en verwoed)
 Geen dingen zoeter vond dan het *Troijaansche* bloed ;
Aeneas met zijn *Kind* ontwijkt den brand te gader ,
 En neemt op zijnen halze *Anchisen* zijnen Vader :
 Hy draagt den ouden man dat hem de rugge kraakt ,
 Tot dat hy eindelijk uit doods perijkel raakt.
 Hoe draagt *Aeneas* dus? ik drage mijne Kroone ;
 En drukke levende uit het beeld van eenen Zoonc ,
 Van eenen goeden Zoon, die heilig, en beleeft
 Den genen weder draagt die hem gedragen heeft.
 Maar recht in 't tegendeel is *Nero* veel verwoeder
 Als een onreed'lik Beest, die 't herte van zijn Moeder
 Uit heuren lijve rukt, en ziet het enge graf
 Van zijnes Moeders buik, dat hem eerst 't leven gaf.
 Hy doodigt die, waar van hy 't leven heeft ontfangen ,
 En noch loept eene traan niet langs zijn snoode wangen.
 „ Dies als ik dezer twee hun vonnisse onderzoek ,
 „ d'Een komt den zegen toe, voor d'ander is de vloek.

geheeten worden, en een eeuwigh lof den na-komelingen verstrekken : daer-en-te-
 gen ghy *Nero* moet tot gruwel en vervloeking altydt gerekent zijn, die met af-
 grypslyke oogen zoo snooden stuk hebt kunnen aenschouwen. *Virgilius* zeidt, dat
Aeneas eerst zijn Goden heeft gebergh, daer na zijn Vader en Kindt, maer zijn
Huis-vrou hadde hy in dien vreezelijken brand niet kunnen vinden. Hier wordt
 by verstaen, dat men boven al Gode moet beminnen en lief hebben, daer na zijn Ou-
 deren en Kinderen. Hier door wordt de jeughd een overvloedige stoffe gegeven, om
 weldaet aen hare Ouderen te bewijzen, aen wien zy (naest Godt) alles schuldig
 zijn. Draegt de Oeyvaer zijn Ouderen, die swak en afgemat zijn, ook niet op zijn
 schouderen? onderhoud, voed en spijsst hy dezelve niet? leert ons dit niet de wet der
 nature? of willen wy snooder als de beesten wezen? verre daer van. Maer ghy *Ne-
 ro* moet uit onze gedachten geroeit zijn, en uwe daet zy een schandvlecke, daer
 door wy te meer tot liefde en dankbaerheid aen onze Ouderen gedreven worden.

*Men hoort de Filosooph' den Keizer hier verklaaren
 Waerom de doode werdt geciert met Lauwer blaëren.*

Ecclesiast. 7.

De sterf-dagh is den Mensch veel beter in zijn smert;
 Dan zijnen eersten dagh als hy geboren werd.

DE wijze hoe de Heidenen baere dooden hebben omkranst en begraven, is zoo menigerley geweest, dat by na elk landt, ja elke stadt hare bijzondere manieren hadde. De Keizer begeerde van Bias den Filosooph te weten, waeromme doch de doode met een Lauwer-kroone worde geciert? Hier op antwoorde Bias: Dat die zelve nu van alle des Werelts moeite en swarigheden was ontbonden, en als overwinner de Lauwer-Kroone daer van droegh. Dit was wel gezeid van een Heiden, maer zonder rechte kennisse. Doch wy weten dat ons de doot is een ingangh tot het leven. Augustinus zeyd: De Dood, dien de menschen vreezen, is

DE Heidnenen voorheen, de doôn teraarden brochten,
Wiens bleek besturven hoofd met Lauwer was omvlochten.

De *Keizer*, willend, hier den oorzaak van verstaan,
Sprak zijne honigh-bie, den wijzen *Bias* aan:
Zeght, ô wijsgeeren! zeght, waarom men dus ten toone
De doôn ten grave brengt, omvlochten met een Kroone?
„Heer *Keizer* (antwoord hy) om dat hy voor gewis
„Van alderleye ellende en smerte ontslagen is.
„Dat hy voleindigt heeft den loop met zijne voeten,
„En afgeleid de schuld die wy betalen moeten:
„Dat hy in zijne dood den Dood verwonnen heeft,
„En hier gesturven is op dat hy elders leeft.

een verscheydinge der ziele van het lichaem. Maer de waerachtige dood, welke de menschen niet vreezen, is een afzonderinge der ziele van Godt, en veeltijdt als de menschen de dood vreezen, die de ziele van't lichaem scheydt, zoo vervallenze in die dood, daer de ziele van Godt gescheiden werd. Lucilius heeft eertijds gezeyd; Wy vallen niet schielik in de dood, maer gaender met stapkens na toe. Dagelijks sterven wy, want alle dagen wort'er een deel van't leven gekort, en al wassende nemen wy af, de kindschap, jongeling schap, en manschap, ja al wat voorby is, gaet verloren: en dezen dagh deilen wy met de Dood. Cyprianus zeidt: Zo u huis en wanden van ouderdom beefde, en't getimmer niet langer konde staen, maer dreighde op't hooft te vallen, zoud ghy u en uw' goed niet zoeken te bergen? ziet aen, de Werelt wankelt en vervalt, en getuygt, door't einde der dingen, dat zy haest vallen zal: doch zalig zijnze die in den Heer erusten, want der Heiligen Doodt is kostelik voor den Heere.

*Ziet hoe den Assyrier verwijft gelijk een kind,
Zijn hand slaet aan de spille, en zijnen rokken spind.*

3 Reg. II.

Doen Salomon zo veel boelagien had verkoren,
Werdt hy zogantsch verwijft, dat alles liep verloren:

Schouwt doch hoe de gekroonde hoofden en uitblinkende heerlikheden; haer eer
en glants zoo kunnen verdonkeren, dat zy, vergetende haer Rijk en Onderda-
nen, hen begeben tot wijsfche slavernijen. Salmen mogen zeggen dat Sardanapa-
lus Koning is, die van een Vrouwe wordt geregeert? die hem wetten opleid, voor-
schrijft, gebied en verbied wat haer gelieft? Soo zy wat begeert, hy moet geven;
zo zy hem roept, hy moet komen; zo zy hem wegh wijft, hy moet gaen; zoo zy
hem dreigt, hy moet vreezen. Men mach die niet een slave, maer een snode
slave noemen, die niet over zijn begeerlikheidt kan heerschen. Hy breidele voor
eerst

S *Ardanapalus* ô! wat helpen u drie mijten
 Daarghy de spille om draait? het dient tot u verwijten
 Dat ghy zoo heel verwijft, en zelfs den rokken spint,
 Dit harnasch past u niet, wat zydy dul, oft blind?
 De Scepter voegt u best, om daar meê te bestieren
 U onverwonnen erf, het rijk der *Affyriëren*:
 Ghy slacht *Alcmena* Zoon, die (hoe ontzien en trots)
 De schoone *Omphale* geeft zijn pylen, en zijn knods,
 En wisselt al zijn tuig, (ô zotte minne-grillen!)
 Voor eenen spinrok, en een hand vol ronde spillen.
 O groote minne-kracht! die wonderlik uitmunt.
 Als ghy een manlik hert zoo heel verwijven kunt.
 „Als ghy eens Koninghs ziele in uwe boeyen kluistert,
 „Is al de Majesteit van zijne kroone ontluiſtert,
 „Zijn wijsheid ongeacht, zijn mogentheid vervoert,
 „En door zijn hoerery wert 't gantsche rijk verhoert:
 „Daar 't Hof van minne brand, wert (eer men 't zoude wa-
 nen)
 „Het land een vuil bordeel, vol lichte Courtisanen.

eerst zijn begeerlikheid, verachte de wellust, betoom de wraek-gierigheid, bedwingende de geltzucht en andere smetten der ziele, laet hem dan over andere heerschen. Seneca, de treur-dichter, beschrijft een gantsch ander Koning, als hy zeyd:

Een Koningh is 't die vreeze derft,
 En die zijn booze lust af-sterft.

Hy is daer na, vermits zijne Overste zoodanigen verwijfden Koning niet en wilden geboorsamen, in zijn Hoff gevluſt, en heeft hem daer met al zijne schatten verbrand.

*Merkt hoe rechtvaardigh dat Perillus raakt ter doot
In zijnen kop'ren Stier, die hy voor and'ren goot.*

Psalm. 7.

*De goddelooze graaft den put naar zijnen zin,
Maar als hy 't heeft gedaan, valt hy daar zelf in.*

Perillus, de scherpzinnige Werk-meester, had, om den Tyran Phalaridi te behagen, een nieuwe maniere van straffen bedacht : want hy maeckte een Stier die hy met een deur kon opsluiten, daer in de misdadige, dan met een schrikkelik geluit eens brullenden Stiers, ellendig zijn leven liet : Voor zijn gifte en belooninge, zeide de Tyran, most hy eerst zelve bezoeken of het geluit ook goed zou zijn, liet hem over zulcx levendig daer in steken, en met vyer verbranden. Hier mede worden wy vermaent geen raedslagen, tot ons even-naestens schade en plage te bedenken: want den steen valt gemeenlik den werper op 't hooft, of die den put voor andere graeft,

valt

Perillus, die volmaakt, en op het aller blootste
 Den gieter *Miron* zelf, in zijne konst, na bootste,
 Goot eene koop'ren Stier, die hy, tot roem en pronk
Phalaris den Tyran, met veel eerbieding, schonk,
 Ophoop van geld en gonst te winnen van den Koning;
 Maar als hy in het Hof verscheen, om zijn beloning
 t'Ontfangen, voer de Vorst dus uit: Wel kloeke geest,
 Wat wonders kan men doen met dit gehoorent beest?
 Heer Koning, antwoord hy, de Stier heeft in zijn zyde
 Een vierkant venster, daar men, tot een meerder lyde,
 De booze in warpen zal, naar hun verdienste en straf.
 Wanneer de quade nu, in dit metaale graf,
 Met hitte wert gepijnt, dan zal hy 't beest doen brullen,
 En met een luid geloey de ruime lucht vervullen.
 Wel an, sprak den Tyran, 't is best ghy 't eerst bezoekt.
 Men greep hem by den kop. hy heeft zijn konst vervloekt.
 Maar 't klagen was vergeefs, 't recht moest 'et end doorgronden.
 De doode Stier heeft hem al levende verslonden.
 „Denk dan, ô konstenaars, dat God geen konst verschoont;
 „Maar dat hier ieder Mensch, word na zijn werk, geloont.

valt daer zekver in, gelijk wy door een aerdtige Griekxsche Fabel worden gewaerschoot. Want de Leeuw, krank wezende, worde van alle Dieren bezocht, behalven van het Vosken: De Wolf (des Voskens vyandt) blies den Koning alles quaets van hem in, als hebbende ten hoogsten Crimen begaen: het Vosken op 't mat komende, hoorde juist deze woorden. De Leeuw 't Vosken ziende, worde zeer toornig: en hy verzoekende oorlof om te spreken, zey: Genadighste Koning, wie van allen hier tegemoordig is uwe Majesteit zoo vorderlik geweest als ik? want ik heb vast het land omgeloopen, en over al gevraegt op dat ik raed tot uw ziekte mocht vinden: De Leeuw begeerig om zijn genezing te vernemen, zey, dat hy den raed an hem zou openbaren; doen zey de Vos: Heer Koning! ghy moet den Wolf het vel levendig af-stroopen, en daer mee uw oude borst bekleeden, dat zal u volkomen genezen. De Leeuw 't Vosken geloovende, heeft den Wolf gedood. Doen lachte het looze Vosken, zeggende: zoo moft het gaen, op dat de quade raedslagen op des Raed-gevers kop mochten vallen.

*Een schriklik Reuze-swaardt hangt, an een zyden draadt,
Geduurig boven't hooft van's Konings achtbre staat.*

Pfalm. 55.

*Mijn herte is in mijn lijf beancxstet, ja het beeft,
's Doods vreeze mijn gemoed aldus getroffen heeft.*

Die den standt des besorgden Rijcx te recht wil overwegen, neem voor de oogen deze zinnrijke bediedinge van den Tyran Dionysius, en de vleyende Damocles. Want Dionysius, willende an Damocli betoonen, dat het zo zoet noch gelukkig niet was het juk des Scepters te dragen, stelde hem in zijnen Koninkliken Throon, met een dreigende swaert boven zijn hooft: doen kond hem noch het Koninklik Paleis, noch de Keiserlikke Kroon, noch de Scepter, noch de menichte der Trawanten, noch het liefvelikke Muzijk bewegen dien last langer op zijne schouderen te dragen, maer verzocht daer van verlaten en ontslagen te zijn, walgende van deze gewaende gelukzaligheid. Hier mee heeft Dionysius willen te kennen
gewen,

DE vleyer *Damocles* Pluymstrijker die uytsteket, (ket,
 En nimmermeer (God wouds!) in 's Princen hofgebre-
 Acht *Dionysium* alseenen aardschen God
 Gelukkig over zeer, schier zonder mate oft slot.
 Waarom de Koning hem met purp'ren kleed'ren schoone
 Als eenen Koningh giert; jae 't voorhoofd met een kroone
 Hem heerelik omdrukt, en hem in handen geeft
 Den Koninglikken staf, daer 't al voor schrickt en beeft.
 Den nieuwen Koningh hy dus laat ter tafel zetten,
 Diens rug geladen is met alderley banketten,
 Menspeelt een zoet Muzijk, en wekt den *Echo* zelf
 Met eenen zoeten toon in 't marmoren gewelf.
 Maar t' wyl en men dus juicht in 't midden der gezangen,
 Laet *Dionysius* een stalen zwaart ophangen
 Aan eenen zijden draadt, recht boven 't hooft gewis
 Des genen die zich waant dat hy gelukkig is:
 Maar ziende nauwe om hoog, verschrikt hy zo voor 't dreigen
 Van 't opgehangen zwaart, dat hy zijn hooft moet neigen,
 En roept, Heer Koning, ô! verlost my uit den druck,
 Ik kieze mijnen staat, en laete u dit geluk.
 „ Aldus en magh hy niet geacht gelukkig wezen
 „ Die stadigh is gepijnt met duizenderly vreezen,
 „ 't Palleys dat zijnen kop hoog in de lucht verheft,
 „ Eer dan eens herders hut den krommen blixem trest.

geven, hoe ellendig het leven der Koningen is, wylze altijd met zorg en vreeze be-
 vangen zijn: want hy plach dikwils te zeggen dat hy niet geloofde dat yemandt
 zoo uitzinnigh zou wezen (indien hy wist wat swarigheid de Kroonen en Scep-
 ters by haer hebben) die dezelve van de aerde zoude oprapen. Want Seneca zeid
 zeer wel: Dit is eerst een goede Koning die aller een dienstknecht is. Willende daer
 mede zeggen, dat des Konings zorge over allen moet strekken, en hoe haer glants
 te heerliker schijnt, dat haer last bun oock te swaerder drukt. Hy worde noch zel-
 ver daer na uit zijn Rijk verdreven, en was balling te Corinthen, daer hy het
 Schoolmeesters-ampt bediende.

Neroos Tucht-meester ons hier schilderd naar het leven,
Hoe hoogmoed werd verkleent, en ootmoed hoog verheven.

Matth. 23.

Hy werd vernedert die zich te verheffen poogt;
 Maar die hem zelfs verkleent werdt, heerelik verhoogt.

SEneca verbaelt datter een Koning was, die, van ouderdom afgemat zijnde, 't jok des Rijks niet langer zocht te dragen, zijn drie zonen by hem riep, uit welkers verkiezinge hy wilde oordeelen wie bequaemst zou wezen om 't Rijk te regeeren: over zulkx stelde hy hun voor drie vogelen: te weten, een Adelaer, een Sperwer, en een Sneppe. Wanneer de oudste den Adelaer verkoos, de tweede den Sperwer, de derde de Sneppe, oordeelde hy, wyl de Adelaer de grootste en felste, ook Koning aller vogelen was, dat deze al te groots en hoogmoedig zoude wezen, over zulk onbequaem de Regeeringe te bedienen. Van de Sperwer sprak hy, dat die al
 teroof-

DE wijze *Seneca* ons meld, en gaat vertoonen
 Van eenen *Koning* die zijn drie bedaaghe Zonen,
 Heel van verscheiden aard, drie vog'len stelde veur,
 En gaf van alle drie elkeen den willekeur:
 Op dat hy ramen mocht wie 't beste van hen-lieden
 Het Koningrijk voort-aan zou heerschen en gebieden:
 En dragen zo den last, die zijnen ouden dagh
 Veel kommerlikker viel, dan zy te voren plagh:
 Den *Arent* d'eerste koos, den Koning aller Vogels,
 Den tweede koos naar hem den *Sperwer* snel van vlogels,
 Den langgebekten *Snep*, verkoos de jonxste Zoon,
 Dies hem de Vader schonk de Koninglikke kroon.
 „Hy die door Ootmoed en Vernedertheid van geeste
 „Verkoos het minste loth, verkreeg het aldermeeste.
 „Want wie door Hoogmoed klimt, die naardert zijnen val;
 „En die zich zelfs verkleent, gemeenlik klimmen zal.
 „Dies die in nedrigheid verslijt zijn vliënde leven,
 „Al schijnt hy laag te zijn, zo is hy hoog verheven;
 „Hy is den val naar by die hooge zich verheft,
 „En die zich houd om laag den blixem niet licht treft.
 Met twee *Put-emren* kan men 's werelds loop afmaalen.
 Het laage klimt om hoog, het hoog moet schandig daalen.

te roof-en bijtachtig, over zulx het Rijk onwaerdigh was. Maer de derde, die de
Sneppe gekoren had, zettede hy tot navolger in zijn plaetse: want, zey hy, dit
 dier is de ootmoedighste van allen, en hy moet goedertieren en ootmoedig zijn, die den
 Koninglikken stoel der eeren mach beklimmen. Och! dat nu zo zeer op de Deugd,
 als veel-tijds op de personen, gezien wierdt, men zou over al meer Recht en Ge-
 rechticheit speuren. Daerom zeide *Agathias* Veste: Men behoort na de kleede-
 ren of na andere uitwendige vergierzelen niemand tot Koningen te helpen vorderen,
 maer die komt voor alle dingen toe dat verheven worde, namelijk die nederig
 is, die recht en billikheid oeffent, noch betamelikke dingen niet veracht, en die zijn
 lusten zoo weet te matigen, dat zy de ziel met wijsheid sterken. *Procopius* spreekt:
 Dit is het ampt van een goed Koning, dat hy mee-waerdig en zachtmoedig is,
 want de trotze en hoogmoedige worden veracht, en van niemandt bemind.

Ziet hier den yz'ren Eeuw, daer d'eene d'ander tergt,
De Wereld is vol stryds, en heel in't quaed ver-ergt.

Gen. 4.

Des werelts vierde deel floech Cain, en was niet wyzer,
Hy bouden d'eerste Stad, en Tubal vond het yzer.

DE Poëten verhalen datter een Gulden, Silvere, Copere en Yzere Eeuw geweest is. Van deze Yzere Eeuw voert het Regiment de Helsche Godt Pluto, die de Helle en alle zijn snoo gespuis beroert en omme-keert, en zijn bloedige Bel-lona overal uit zend, om alarm te blazen, en met vreeze al de werelt te benauwen. Deze tijdt brengt de snoode Pluto voor den dagh: en hem gebreken geen stoke-branden om dit vyer, over al, met zijne blaesbalken, tot de wolken, te doen opvliegen, en waer't mogelijk, den Hemel te beroeren. Wy mogen deze tijdt wel by de Yzere Tijd gelijken, daer in men doch niet boort als van Krijghen Krijghs-geschrey,

DOen 't yzer quam in 't licht uit 't ingewand der aarden,
 (swaarden;
 Klep, klep, het aanbeeld ging, men 'smeden niet dan
Rechtvaerdigheyd uit vrees weêr naar den Hemel trekt,
 Het aardrijk wert terstond met menschen bloed bevlekt:
 De *Krijgh* werd opgequeekt, men ging de zinnen scherpen,
 En met den blinden Moleen aarden wal opwerpen,
 Het Kalfs-vel wert gerekt, men maakten flox een trom,
 De mensch werd loos in 't quaad, en in de wijsheid dom:
 Men kreeg een bonte vlag gewonden om de stengen,
 Men ging vierkantig 't heyr in zijn slag-orden brengen.
 Den horen onraad blies, de trommel sloeg alarm,
 De vreeze werd verdooft, en 't bloed in 't herte warm;
 Het eene heyr verwan, het ander is gevloten,
 Het veld werd heel bedekt met menig duizend dooden,
 Men riever niet dan moord, daar was een groot geschreeu,
 Enso quam op der hand de dull' en *Yzeren Eeuw*'.

geschrey, het donderen der Cartouwen, 't geblink der barnassen, 't geklink der swaerden, het gedobbel der trommen, en 't heldere geschal der trompetten en oorlogs-bazuynen, 't schijnt dat alle Recht en Billigheid wederom ten Hemel is gevlogen, en dat alles banght aen 't Recht der roovende Krijghs-knechten. Men hoort niet als van moorden, branden, verjagen, stelen, verkrachten, en wat de Godloosheid voor Duivelsche toebellen mede brengt. Ach dat wederom die tijd mocht komen! en dat de zoete Vrede haer hoofd mocht opbeuren, hoe aengenaem zou die den Christenen te gemoet gaen? Maer ghy, ô Christen Prinçen! legt eenmael uw wapenen neder, en wilt u ingewanden doch niet meer verscheuren, wendt u wapenen tegen die uw aller verderf zoekt, en gebruikt veel liever vrede, op dat ghy van dien grooten vyand der Christenen niet wordt overvallen, en voor slaven in zijn woeste Tartarien gevoert

• Zie hoe Pythagoras zijn diſch verzorgt ter nood.
Met eenen nap vol drankx, met akkervrucht en brood.

Marc. I.

De Dooper die den weg voor Godes zoon quam banen,
Hadde anders geene ſpijze als honig en ſprinkhanen.

Hier word vertoond de zoberre diſch van Pythagoras, en hoe ſlechtelik en ſparreluk hy leefde: hem geneerende met wortelen en andere vruchten. Dit word tot een voordaed van Zoberheid of Spaerzaamheid geſtelt, dat de Nature met zoo weinig te vreden is. Want die goede Man dachte dat men te zeer verquiste de gaven Gods: en zag dat der menſchen dertelheden te vele en overdadig waren. Lucianus, die een oprechten ſpotter genveeft is, zeyd, dat de ziele van Pythagoras dikwils verkuift en gewandelt heeft door alle lichamen van mans en vrouwen, vogelen en andere gedierten, en datze veel vroliker en genoegliker geleeft heeft, doen

Pythagor', Samos roem, te wonderlikken haten
 d'Onnutte Gulzigheid, een moeder van de vraten;
 Met eene zobre disch hy wel te vreden was,
 Hy speende zich van vleesch; en visch; by 't veld-gewas.
 In ware dankbaarheid hy heiliglikken leefde,
 En met der herten aan een goed genoeggen kleeftde.
 „O gulden zobereheid! ghy zijt u zelfs een maat;
 „Als d'ander eerst begint, zo zydy al verzaadt.
 „De spyze is niet zoo zeer om 't lichaem vet te mesten,
 „Gelyk een kermis-gans die kruipen moet ten lesten
 „Als zy geschapen is, dat elk een van heur proeft,
 „Alleen zoo veel als 't lijf tot onderhoud behoeft.

een Vorsch, a een Koningh was, hoewel die spottelik schijnt, zo kan 't zeer wel (om de bedorventheid van den mensch te kennen te geven) gepast worden, dat die alleen de goede gaven onzes Gods misbruikt, maer dat de beestjens haer vernoegegende, met het hare te vreden zijn. De Heere Christus verwijt den mensch dikwils zijn gebreken, en wijst hem tot de beesten. Wanneer de Koning Cyrus op zekeren tijdt ter herberge quam, vraegde hem de Waerdt wat hy op den dische begeerde gebracht te hebben? antwoorde: Geeft ons maer brood, en wy zullen uit deze reviere drinken, vermanende daer mede de zijne, dat zy hun tot water-drinken zouden gewennen, want de wijn (zey hy) leyde alle goede dingen lagen. Waer toe zijn doch onze tijden gekomen? Godt heeft by na in de nature niet geschapen, hoe edel en heerlik, dat de mensche mach genoeggen: men bedenkt zoo veel lekkernijen en snoeperijen dat het schande is, ja men noodigt de lekkerheid en overdadigheid uit verre landen by ons te komen woonen. De zobereheid is nu al uitgejaegt. Onze Voor-ouderen genoegden zich met eenen matigen en zoberen disch; maer die zouden nu al onze kookerye en banketten niet kennen, zo zeer is de goe en oude lands-wijze verbaftert; Godt geef ook, wie gebrek heeft, daermen van deze onnoodige overvloedt veel duizendt armen zoude konnen goet doen. Origenes zeyd: De zobereheid en nuchterheid is een oorsprongh van alle deugden, maer de overdadigheid en dertelheid is een moeder van alle zonden en gebreken.

Ziet Socrates (eylaes!) besprongen van de boosheid
Der Wijven, met gedult verwinnen hun Godloosheid.

Syr. 25.

Veel liever wil ick noch by Leeuwen en by Draaken,
Als by een booze Vrouw', mijn rust en woonplaats maken.

Socrates was een Philosoph van Athenen, die door de uitspraak van Apollo de alderwijste genoemd wierd: deze was altijd een en die zelve man, want nooit was zijn gezicht door tegenspoed droevig, noch door voorspoed vrolik. Hy heeft op een tijd gehad twee vrouwen, Xanthippen en Myrtonem die altijd op malkanderen twisteden en keven, doch hy haer sotheid bespottende, zey, hoe vanght ghy om my zoo harden strijd aen? ik die zo mismaekt ben, hebbende een platte neuze, kalen kop, bultige schouderen en kromme beenen. Gevraegt zijnde van Alcebiad: waerom hy zo fellen en bitzen wijfken by hem hielde? antwoorde,

Die een qua Vrouwe heeft, genoeg heeft aan zijn wec;
En d'armen *Socrates* (eylacen!) heeft er twee,

Hy isfcr meê gefcheept, hy moeder ook meê varen

Door zoo veel holle zeen, door zo veel water-baren;

d'Een Tefliche is hallef blind, en d'ander Feeccx is leep,

d'Een flaat hem met de roede, en d'ander met de fweep.

Noch was hy wel te vreên, hoe zeer zy op hem brulden,

Zijn herte is onbeweegt, end' alles kan hy dulden:

Kneuft d'een hem met de vuyft, en d'ander met den voet,

Zo houd hy evenwel een ongequetft gemoedt:

Hy lijdt, zy ftaan; hy fwijgt, zy voeren heuren fnater;

Hy zit op 't drooge land, zy gieten hem met water:

Ten laafcen zegt hy eens: wanneer de locht verbolgt

Den regen in 't gemeen naar eenen donder volgt.

„Aldus geduldigheidt met zoete en zachte zinnen

„Heur kruys verlichten kan, en tegenspoed verwinnen:

„Hy wreekt zijn leedt genoegh, die ftille met verdrag

„Niet zijnen fmaadt en wreekt, daar hy 't aan wreken mag.

om dat ik te huys zou leeren, hoe ik des werelts onwetenheid zal verdragen. Maer, zey Alcebiades, nochtans is de kakclachtigheid van uw Xanthippe niet te verdragen. Toen antwoorde Socrates, moet ghy het kakelen, en quaken der ganzen en eenden niet verdragen? Dat is geen wonder, zey Alcebiades, maer laet ze vry kakelen die my de eyren leggen en jongen voortbrengen. Laet dan, zey Socrates, Xanthippe ook wat kakelen, want ik heb ook fchoone zonen van haer. Gellius zeyd, wanneer Socrates lang en geduldig het quaedt fpreken van Xanthippe had verdragen, en zy ten laefcen hem met water op zijn kop goot, fprak hy zonder eenigen toorn, maer lachende: Ik wift wel als Xanthippe begint te donderen, datter dan korts regen wil volgen. Zopyro oordeelde uit de gezichtkenning, dat Socrates heel tot welluft was genegen. Het geen den grooten Philofooph gaaren toefond. Maer, zey hy, ik heb, door de krachten mijner ziel, 't natuurlik gebrek weg genoomen. Hy heeft veel treflikke leer-jongeren gehad, onder andere Plato, dan alle Wijfgieren hebben na zijnen name Socratifche Philofofen willen genaemt zijn, &c. Der vrouwen dertelheid heeft deze arme man wel beproeft, want zy ribzakten hem vaf na haer eygen believen.

*Hoe dat Diogenes bewees (naar zijnen wensche)
Dat eene naekte Haan was een Platonisch Mensche.*

Iac. 3.

Wie met zijn tonge niet in woorden missen kan,
Die is gewis volmaakt; ja, een volkomen man.

PLato was een uitnemende Filosooph te Athenen, zo geheten van de Aristotone, om dat hy plat en breed van schouderen was, heeft hem in vele konsten geoeffent, als in schilderen, in 't worstelen, in treur-spelen en dichten. Hy was een uitnemend schoon man: in 't kort, hy was geoeffent in alle konsten, doch inzonderheid muntede hy inde Philosophie boven alle andere uit, en worde daerom de Godlikke Plato geheeten, en der Philosophen Homerus. Hy was zoo welsprekende en aengenaem, dat men zeide; zo Jupiter Griekx wilde spreken, dat hy op zijn Platoos most spreken. Zommige hebben hem derven Godt noemen. Hy is een Discipel

DE Wijf-gier *Plato*, om zijn Jongeren te leeren,
 Zeyde, een twee-voetig dier naekt, bloot, en zonder veeren
Is de geschapen mensch: dees voorgestelde les
 Ter ooren al terstond quam voor *Diogenes*:
 De Dról en is niet flinks, hy past op deze stukken,
 En gaat flokx eenen Haan al levendig uit-plukken
 Zijn pluimen uit het lijf en daar met slechte Jool,
 Oft hy geen vijf en kost, loopt naar d'Atheensche School,
 En werpt den naakten Haan voor *Platoos* voeten henen,
Dat's een Platonisch Mensch, naekt (zegt hy) *met twee beenen.*
 „Noit iemandt zo bespraakt, diens tong niet eens en lispt,
 „En niemandt oit zo wijs die niet mocht zijn berispt.

Discipel van Socrates geweest, is eerst in Italië, om de Pythagorische, daer na is hy in Egypten, om de Gimnosophisten te hooren, gereist. Daer hy (so men zegt) de Boeken Moysis zoude gelezen hebben. Driemaal is hy om den Berg Æthna te zien, in Sicilië overgescheept, &c. Deze wijze Man die in alles, als de Sonne boven d'andere Sterren, uitblonk, had nochtans eens onder zijn Redenkavelen gezeid, en dat simpelikken, dat de mensch was een Dier, hebbende twee voeten en geen veeren. Hier achter was terstondt de kloeke berisper Diogenes, werpende, in de School, terwijl Plato zijn lessen dee, een levende gants kael geplukten Haen voor zijn voeten, zeggende: Zie! hier is een Platonisch mensche. Waer over Plato, hemzelven beschaemt vindende, daer op stille zweeg. Hier by kan men leeren, dat ter werelt geen zo treflik noch heerlik een verstanden wordengevonden, die niet altemets van de reden een weinig afloopen en grove mis-slagen begaen. Niemandt is altijd wijs. De geleerde Homerus heeft wel een dut, zoo doet ook Plato. Zoo doen ook de alderbeste schutters, die altemets wel verre van't wit schieten:

Die nimmer dut, noch feilen kan begaen,
 Die veeg dit uit, en schrijf zijn naam hier aan.

*Dees stomme beeldenis spreekt, (als in eenen droom)
De Boom is als de Mensch, de Mensch is als de Boom.*

Matth: 3.

Een yeder boom die niet draagt goede vruchten hier;
Ten lesten werdt gekerft, en dan verbrant in 't vyer.

DE Ou de hebben den mensche by een verkeerden boom vergeleeken, want, zeyden zy, alles wat de boom voortbrengt komt uit de wortel, en wat de mensche voortbrengt komt uit het hoofd, brachten dus al d'eygenschappen die de Poët genoegzaam uitdrukt aerdigh over een: zó dat deze vindinge niet onaengenaem zal wezen. En als wy 't wel overwegen, wat is doch de mensche? ja wat is de mensch niet? niet is hy ten aenzien van zijn swakheid, groot is hy, ten aenzien van zijn Schepper. Wie kan hem genoegh over den mensch verwonderen, ja wie kan 't uitspreken? Augustinus zeydt; De menschen

HEt redelikke Dier, de Mensch, verkeert genomen,
 Gelijkt wel eenen Boom, hoe aardig wil dit komen :
 De Boomspruit uit der aard, de Mensche uit 's moe-
 ders graf;

De Boom groent en verdort, de Mensch neemt an, en af;
 De Boom zijn takken heeft, die hy zoo wijd uitspanden,
 De Mensch zijn voeten, en zijn armen, en zijn handen ;
 De wortel is de deughdt, die al den Boomaenkleeft,
 De Mensche, zonder hoofdt, geen kracht of leeven heeft.
 Wanneer 's Booms wortel treurt, zo hangen al de bladen,
 Des Menschen leden, is het hoofd met druk beladen :
 De Boom die lange staat op 't lef werd oud en krom,
 De Mensche ziet na 't graf in zynen ouderdom ;
 Waar de Boom henen valt daar zal zy leggen moeten,
 De Mensche, naar zijn dood, heeft geen tijd van boeten ;
 De Boom zijn midden heeft, met eene schorsse omgort,
 De Mensche een Ziele die van 't vleesch bekleedet wort ;
 's Booms midden eindelijk, word met den Boom verdorven,
 Maar 's Menschen ziel noch leeft, als 't lichaam is gestorven.

sch en verwonderen haer over de hooge bergen, over de holle baren der zee, over het draeijen der gesternte, en vergeten haer zelve, zonder daer over te verwonderen. Isser wat wonderliker als het menschen hooft? bevat dat niet alle zinnen daer alle andere leden van boven tot beneden na moeten luisteren? 't hooft uitwendig te schouwen, issir wel eene onder vele duizenden, die den anderen zoo gelijkt, datmen 't door een klein teiken niet zou onderscheiden? wat krachten heeft het ooge niet, en wie kan zeggen door wat konst het zelve zoo wonderlik is geschapen? alles te beschrijven is onmogelik: in de tastelikke deelen, ik wil de andere verzwijgen, komen de geleeeste niet overcen. De meeste Anatomici zeggen datter zoo veel leden in den mensch zijn alsser dagen in 't jaer, te weten 365. Hippocrates en Galenus zeggen datter 248 gebeenten in den mensch gevonden worden: in 't hooft 59. in de borst 67. de armen en handen 61. de voeten 60. In somma, wy mogen wel zeggen met David: Heere! zoud ik al uw weldaden verhalen die ghy my bewijst, zy zijn grooter dan ik kan uitspreken. Ja al waren onze leden in tongen verandert, des grooten Scheppers lof kan niet volprezen zijn.

Hier ligt Diogenes, en kiezet in zijn vat
Het vrolick Zonne-licht voor Alexanders ſchat,

Heb: II.

Voor al 't Egipſche goed, voor *Pharaos* threzooren
Heeft *Moyſes* met Godts volk het aldernutſt verkooren.

Diogenes die alzins zijn genoegen en 't weinig behoeven voor een groote deugd achtete, ſleet zijn leven zeer armelik en zoer. Wanneer hy op zekeren tijdt in zijn huis, dat is in zijn wijn-vat, zat, ſprak hem dien Grooten Alexander op diergelijk een wijze aen: Ik koom hier, ô Diogenes! tot u, om te zien waer in ik uw armoede kan te hulp komen: tot welken Diogenes ſprak: ô Alexander! wie van ons beiden is behoeftiger, ik die boven mijn taſſche en rok, niets behoeve, of ghy die niet te vreden zijnde met u Vaderlik rijke, begeeft in zo ſware perikulen, alleen om dat ghy wijders moogt regeeren, daer nochtans de geheele werlt

't **H**uis van *Diognes* was een opstaande tonne, (ne.
 Hy schuilde in heure schaeuw voor't steken vande zon-
 Hy had geen and're hut, noch and're tente op d'eerd,
 Dit vliënde leven docht hem luttel moeyten weerd.
 Zijn tafel washet gras, opeen byzond're wijze
 Hield hy zijn middagh-maal, met ongekoockte spijs:
 End'aas-zak, zijn schappray, hy altydts by zich droeg;
 Nature meenden hy heeft lichtelik genoeg:
 De wijnen die hy dronck, was't water, daar hy zeker
 Geen *Aconit* in vond, zijn hand was zijnen beker:
 Hy hadde geenen schat, oft droeg hy om't gemak
 Een tesch, zoo was't zijn hert dat vol genoeg en stak.
 Waarom de *Macedoon*, de treffelickste Koning,
 Hemeensbezoeken ging, en vond hem in zijn woning;
Diogenes lag stil, en trock't zich weinig an
 Oft hy een Koning zag, oft eenen Akkerman:
 Dit docht den Prince vreemt, dies, om zijn zeldzaam leven,
 Zeyde: eiffchet wat ghy wilt, ik zweere ik zal't u geven.
 De Wijs-geer nauwliks sprak, ey! *Alexander* vrund,
 Ghy neemt my't zonne-licht dat ghy niet geven kund.
 „Dus is hy waarlik rijk, die zich in niets bedroevet,
 „Die in als is te vreên, en weinig nootdrufts hoeft.

relt uw' begeerlikheid niet kan vervullen? Waer over *Alexander* verstomde, ingedachtigh zijnde de spreuke *Apulei*, daer hy in zijne *Apologie* zeyd: Verwijt ghy my dat ik arm ben? ik bidde leert eerst zelve verstaen, dat ghy gierigh zijt. Hy verzocht dan dat *Alexander* niet wilde nemen, dat hy hem niet kon geven, dat by hem niet kon geven, dat was het sonne-schijn; Daer mee gevende te kennen, boe hy liever hadt in zoberheid zijn leven door te brengen, als *Alexanders* schatten te begeeren. Hier in, ô *Diogenes*! hebt ghy nu weinig nae-volgers, men zou om die te zoeken uw' lanteerne wel van noode hebben. Tegelik eert nu de opgaende Son, en wenscht dat hooge staten en ampten met een vozen goud-regen hem mogen toegeworpen worden. Weinige zijn met het hare te vreden, wy blijven alle voor't Meer staen, en niemant komt daer over. Indien de menschen zo verig waren (zeil een zeker Schrijver) om by God hooge ampten te bedienen, als zy hier op deze werelt zoeken verheven te zijn, de Godzaligheidt zou in vollen zwang gaen.

Ziet hoe Diogenes den Kroes aan eenen kant
Wegh-werpt, zohaast hy weet te drinken uit zijn hand.

1 Tim: 6.

Een goed genoegzaam hert, en Goddelicken zin,
Is eenen grooten schat, en wel een rijk gewin,

Hoe de Natuure geen overschot behoeft, zal u Diogenes, door zijne afbeeldinge, genoeg leeren: hy voerde altijd niet anders by hem als een mantel, tas, en beker: wanneer hy op sekeren tijd, de kinderkens zag water uit haer hand drinken, verwierp hy zijnen nap, als die niet noodig hebbende. Hier mede wilde hy betoonen dat de overtolligheidt uitgesloten wezende, 't gemoedt dies te geruster was. Democritus heeft eertijds zijnen schat wegh-genworpen, meenende dat 't

zelve

D*Iogenes*, die steeds arbeiden om te mind'ren
Zijns lichaams nooddrift, zag hoe twee onnoos'le kin-
d'ren

Het water met der hand vast schepten uit den vloed,
Dies nam hy zijnen nap en tradt hem met de voet,
Wat mach ik (zeyde hy) zo vele huisfraads nutten,
En dus beladen gaan? dewijle men kan putten
Den drank met zijne hand, en lesschen zo den dorst?
Waar toe hebbe ik zoo lang d'onnuttigen kroes getorst?
„Daarom wanneer wy 't doen der ouden wel beproeven,
„Zy zochten hunnen schat in luttel te behoeven:
„Want daarmen veel behoeft, daar is vry d'armoê groot;
„Maar waarlik is men rijk daar weinig is van nood.

zelve een last voor zijn goede ziele was. Thales kond wel groote Rijkdommen vergaert hebben, maer hy achtte de heerliker dat hy die versmade. Dit beboorde ons allen te doen opmerken, dat wy aen de overtollige goederen niet zoo zeer bleven hangen, dat ondertusschen de ware goederen vergeten wierden, op dat wy schatten vergaderen mochten, die de roest niet verteert, noch de motten niet eten: want het oude Dicht zeyd zeer wel, dat

's Werelts goet,
Dat dikwils doet
Den Mensch bekoren:
Word moeylik vergaart,
Met zorg bewaart,
Met rouw verloren.

Diogenes leert hier, dat zy tot geenendagen
Niet alle menschen zijn, die wel den name dragen.

Iesai: 1.

Ziet d' Ezel kent zijn Kribb', en d' Osse zijnen Heere;
Maar Israëlen weet van Godt noch van zijn leere.

WAt kuren bedenkt ghy, ô Diogenes! dat ghy by zo schoonen en bellen dagh, met een ontfteken lanteerne, op de volle markt van Athenen, gaet menschen zoeken? Maer weet ghy wel waerom hy dat dede? Die kloeke bestraffer vond by zijnen tijde zo veel bedrogs en schelmerije, dat hy meende, dat der redelicker menschen zinnen in beesten verandert waren, en dat hy wel reden had naer menschen, dat is, na redelikke, te zoeken. Zouder nu oock niet wel een Diogenes van nooden wezen, die ons onze gebreken, door zoodanig een onderwyzing, voor oogen stelde? 't schijnt doch dat wy naer alle Godzalige vermaningen niet willen

DE droll'ge en oude Pouts, *Diogenes* ik meen,
 Als op den middag 't licht 't schoonst van den Hemel
 scheen,

Met een lateerne liep, om zoeken na zijn wenschen :

Elk riep, wat zoekthy hier ? 't zijn *redelikke Menschen*
 Die ick dus zoeken ga ; elk boerden en elk loeg,
 Wel *Diogeen*' zijn hier geen menschen noch genoegh ?

Ik zieder hier niet een, (sprak hy) want ghy betoonet
 Dat geene red'likheidt in uwe herten woonet,
 Uw beestlik leven toont dat ghy (het welk ick haat)
 Zijt menschen met den naam, maar beesten in der daat.

„ Die met *Diogenes* liep zoeken als de blinden ,
 „ Noch zoude hedensdaags nau menschen kunnen vinden :
 „ Want deze wereld is een woefte wildernis ,
 „ Die niet vol menschen , maar vol wilde dieren is ;
 „ Ja noch de meestendeel zijn woester van manieren
 „ Als in het wilde wout d'onredelikke dieren :
 „ Want als den eenen wolf den anderen hongerig eet,
 „ Dan is de winter koud, en byster fel, en wreed ;
 „ Maar dat de eene mens (al schijnt hy driemaal vromer)
 „ Den anderen verslind, geschied wel in de zomer.

*luisteren : Wat soorte van bedriegerjen wordt de werelt door niet gepleegt ? en
 noch willen zy redelik geheeten worden die dat zelve, of, met een langen rok, of
 met slechte kleederen, daer 't bedrogch zoetlik onder verborgen leidt, bedekken.
 Men scheert nu malkanderen niet als de scheerder de schapen, noch men wilt mal-
 kanderen niet als de slager het schaep, dat is dan een korte dood : maer de eene
 mensch eet nu den anderen levendigh met buyt en met hayr op, en dan laten ze noch
 dat doodelijk beroyt omme-heer loopen : en dit is nu de rechte slaggh. Ook hebben,
 ô *Diogenes* ! de menschen niet van node dat men haer zoekt, zy zoeken nu haer
 zelve, daerom kan nu niemand doolen. O tempora ! ô mores !*

Waerom de Philosoph zijn goud werpt in de baren,
Dat zal u deze prent, en dit gedicht verklaren.

Matth:

Wie alles niet verlaat, en volgt mijn stappen vaardigh,
Is mijn leer-jonger niet, en is ook mijns niet waardigh.

CRates was een Philosoph uit de Stadt Theben, deze heeft, op dat hy hem geheel totte goede konsten en Philosophie mocht begeven, geen kleine schat genomen, en 't zelve in de zee geworpen, zeggende: Wegh, wegh ghy snode beletzelen en begeerlikheden, 't is beter dat ik u verdrenke, dan dat ik van u verdrongen worde: want hy verstond dat men de deugd en rijkdommen niet te gelijk kon bezitten. Suidas getuigt, dat hy al zijn rijkdommen in geldt had by-een-gebracht, en hy Trapezitam te beiraren gegeven, met deze voorwaarde: zoo zijn zonen Philosophen waren, dat hy 't zelve aen de beboeftige zouden uitdeelen: maer zoo 't Idioten en slechtboofden waren, dat hy 't ter goeder trouwe wederom zoude leveren. Want hy oordeelde dat een Philosoph of een navolger der wijsheidt niet mer yet zoude gebreecken. Hier by worden wy geleert, dat om tot eenige konsten, eerlikke wetenschappen, en Goddelikke zaeken te komen, de rijkdommen zeer hinderlijk zijn, des tijl als dan 't herte niet recht

Siet *Crates* den Thebaan hem zelven gaan te boven,
 Verkoopende zijn haaf, zijn goederen, en hoven,
 Dewijl hem 's werelts goet verhindert in den loop
 Des deugds, verzaamt hy 't geld in eenen grooten hoop,
 En spoeyende daar med' recht naar den dorren oever
 Van d'ongetemde zee, (als zijnde geen behoever
 Van zulken overvloed) werpt zijnen schat heel veer
 En al zijne yd'le zorg met eenen in het Meer:
 En roept, ô ligt daar vry in 't midden van de golven!
 Veel beter is 't dat ghy ligt in den grond gedolven,
 Dan dat ghy nacht en dagh mijn innerlik gemoed
 Met angst en zorge pijnt, oft met veel quelling voed.
 „O groote Kemels! die hier met vele ongemakken
 „Zo lastig gaat getrost, met 's rijkdoms zware pakken,
 „Aanmerkt wat *Crates* doet, niet meer zo moeilijk draaft,
 „Ziet hoe hy al zijn goud in 't diepe meyr begraaft.
 „Maar ghy zijt veels te gier, en zoud veel liever drenken
 „In 't midden van de zee, dan 't goud de baren schenken.
 „Ay arme Gierigaerts! wat zal ik zeggen dan?
 „De heele wereld niet uw hert vullen kan:
 „Driekantig is u hert, dies als ik met verkloeken
 „Een ronde daar in trek, daer blijven altijd shoeken
 „Noch leeg en ydel staan: dus roep ik, met beklag,
 „'t Is eene diepe put dië niemand vullen magh.

recht op alles kan letten, dan waer de schat is daer zal ook 't herte wezen. *Gregorius* zeyd zeer fray: Dat zijn alleen ware rijkdommen, die ons rijk van deughden maken. Begeert ghy rijk te zijn tegen uwe broederen, bemint dan de ware rijkdom: Zo ghy zoekt op den top der eeren te slijen, poogt naer 't Hemeisck Koninkrijk, en zoo zult ghy de volle rijkdom besiuuen. *Hieronymus* zeyd, dat men de rijkdommen moet gebruiken, doch zijt ghy een slave, zeydt hy, gebruiktze als een slave, maer hebt zy 't jok der slavernye van uwen halze geworpen, gebruikt en verdeelt de goederen als een Heere. *Chrysostomus* spreekt: De rijkdommen zijn geen zonde, maer het is zonde die niet recht te gebruiken, noch den armen die zelve mede te deelen. Want de ware schatten, zeydt *Gregorius*, dat zijn de Deugden, die de conscientie met haer voert, op dat zy in eenwigheid rijk zy. Laet ons dan hier niet alreijdt leggen te wroeten om aerdsche schatten te versamelen, die de dieven steelen, die de roefst en motten verderven; maer vergadert uschatten daer boven in den Hemel, die nimmermeer vergaen sullen.

Ziet hoe de Philosoph hier aan de Tafel dut,
En den gezonden Wijn heel zoberlikken nut.

1 Timoth: 4.

O Sone! ik rade dy (uit zorgte die ik drage)
Gebruikt een weynigh Wijns om uwe quade mage.

Hier wordt afgebeeld de wijze Man, of veel eer de nuchtere en zoberere: hy laet hem niet meer tappen dan drie kleine bekers, om te kennen te geven, datmen met een hem wel genoeg kan, maer datmen, die zoberlik gebruikende, den eersten nemen zal om den dorst te verlaen, en zo 't nodig is, den tweeden gebruiken om zijnen geest te verlustigen, en den derden machmen ter eeren van zijnen vriend wel uit drinken. Doch datmen zich voor al zoude van overdaed en verquistingh wachten. Het wordt nu (Godt betert) weinigh waer genomen: men heeft niet heerlik te gast geweest, altijd men is niet wel onthaelt, wanneer de zeilen

Hier zit de Wijze-man, hy laat hem niet meer tappen
 Tot 't noenmaal, dan alleen drie matelikke nappen,
 Hy flacht den dronkaard niet, die nimmer wel
 te vreë

Kan lesschen zijnen dorst: gelijk de groote Zee,
 Die, al-hoe-wel hem steeds de bornen, en de vlieten
 Zo vele waters in zijn glazen kruike gieten,
 Noch nimmer is verzaad: zo oock de dronke bol,
 Hoe vele dat hy drinkt, zo is hy nimmer vol:
 Maar deeze wijf-gier heeft de soberheidt verkoren,
 En laat een druppelken onnut niet gaan verloren.
 „Die zo den Wijn gebruikt, die zo de druiven leeft,
 „Wort van den Wijn gevoed na 't lijf, en na den geeft:
 „Den geeft hy levend' maackt, het herte sterk en jonger,
 „De herz'nen zuuyvert hy, en wekket gragen honger,
 „'t Bleek aanzicht hy verdrijft, verwermt het koude bloed,
 „En ons teer lichaam hy lange in gezondheid hoed.

len niet vol staen: men moet nu op dees en die gezontheidt eens om-beer drinken, al zouden de knopen van 't wambuys. Dat is dan eerst vrolik geweest: en 't snootste van allen is dan een krank lichaam te huys dragen. Deze Philosophen beschamen ons, en prenten ons de Soberbeidt van de maeltijden wel beerlik in. Cicero verbaelt in de vragen in Tusculo gebouden, dat Timotheus, de Capiteyn van die van Athenen, dikwils verliet de maeltijden van zijne Veld-Overste, en gink by Platonisch zobcren disch te eten: Weder-keerende, zey hy tot den zijnen, bestraffende haere volle tafelen: Wat lieden dat Plato ter maeltijdt ontfangt, die zijn daer van verbeterd, want hy onderbiel al etende haer met kloeke, stichtelikke vragen en onderwijfsingen. Laet de soberbeidt ons altijd een lesse wesen, op dat de dagh des Heeren ons niet als een valstrik overvalle.

*Het listig Monster Sphinx stelt Oepido te voren
Eenraadzel, 't welk hy raamt, dies doodt het zich van toren.*

Job. 14.

**De Mensch gelijk een Blom verwelket en vergaat,
En blijftet nimmermeer in eenen zelven staat.**

W At de Poëten van dit Monster Sphinx geschreven hebben, zal yegelijk genoegh by die zelve in 't lange vinden; maer evenwel om eenig breeder verklaring te doen, moet men weten, hoe zy versierden, dat dit monster ontrent Theben hem onthiel, zijnde van vreemde gedaente: zommige zeggen, dat het had een maegden-hoofd en lichaem, Leeuws voeten en staert, en wickken als een vogel, &c. andere zeggen anders: het zy zoo 't wil, 't was die van Theben zeer schadelik, en hiel zich in een geberchte Sphincus gebeeten, viel altijd op de voor-bygangers, haer met looze strik-vragen en raedtzels quellende, wie die zelve niet kon

H Et zeldzaam Monſter *Sphinx* (dat den *Thebaners* quelden)

Dit raadzel *Oedipoo* p't alderscherpſt voorſtelden :

Vier voeten, twee, en drie, heeft ergens eenig *Dier*,

Dat niet en heeft als ſtem, en ſtem verandert ſchier,

Dat geen *Dier* meer zo doet, van al wat vliegħt om hooge,

Of zwemt in natte zee, oft wandelt hier op 't drooge;

Maar als op voeten veel dit *Dier* begint te gaan.

Begint hem al zijn jeugd, en zijn krach te vergaan,

Dit dier (zegħt *Lai Zoon*) ik zal 't u haast ontgknoopen,

Dat is de *Mensche* die ter wereld komt gekropen,

Die eerst op hand en voet, als op vier beenen gaat,

Zo lange tot hy recht op zijn twee voeten staat :

Maar wanneer d'ouderdom, met zuchten en met ſtenen,

Aanbreekt, hy zwak en krank op eenen ſtok moet lenen,

En als drie-voetig gaan, en met zijnen doornen ſtaf

Naa zijn engh kerckhof toe, tot dat hy valt in 't graf;

Den *Rader* nauwliks zwijgt, 't woord is nau vande lippen,

Oft *Sphinx* breekt zijnen hals, en werpt zich van de klippen.

op-loffen, wierd van des Diers klauwen verſcheurt. Den *Thebaners* ſtelde hy dit raadzel voor : welk dier in de werelt eerst op vier, daer na op twee, daer na op drie of vier voeten wandelt ? Die dit niet wiſten teraden, bracht hy op een rotze, en ſtierze van boven neder. *Oedipus* des Koning's Sone van *Theben*, dezen weg reizende, heeft 't zelvige raadzel ontbonden, en van den menſche uitgeleid, die een jonk kindt wezende, op handen en voeten kruipt ; volwaffen, recht op gaet ; oudt zijnde ; op een of twee krukken. Hier over woorde *Sphinx* zoo toornig, dat het van een ſteile klippe af ſprongh, en hem zelven den hals brak. Dit was van 't Godlik voorſchik voorzeid. &c. Leest meer by *Ovidium* en andere. De *Egyptenaers* hadden dit Monſter *Sphinx* altijd voor hare Tempelen geſtelt, willende daer mee te kennen geven, dat hare wijsheid van Godt heel duifter was, en dat der Geden openbaringen raadzelen waren, die yegelik niet kon verſtaen.

*Ey ziet! hoe Zoylus hier zijns naasten feilen teekent,
En al wat hy misdoet vergeet, en niet eens reekent.*

Matth: 7.

Hoe ziedy doch zo licht de splinters, ô ghy schalken!
In 't oog uws broeders, en vergeet uw eigen balken?

Siet hier Zoilum den berisper, besig in 't schrijven en tekenen van zijns naesten feilen en gebreken, maer zijn eigen vergeet hy geheel. Daerom stelden de Oude, dat hy een groote taffche, die dik en wel gevult was voor hem, maer op zijn rugge een ledig zakken, droeg. Sy gaven hier mede te verstaen dat de berispers van ander luden gebreken zwanger gaen, en die zelve altijd voor haer dragen, en daer mee haer taffche vullen: want alles wat andere doen, al waer 't noch zoo wel, dat weten zy te berispen en te bestraffen, jae zy poogen de kleinste mugge te siften: maer in haer eigen feilen te zien zijn zy blinder als mollen, en dencken dat

Siet den *Berisper* hier na 't leven afgeschildert,
 Hoe staat hy dus en grijnt! hoe is hy dus verwildert
 Twee tessen hy steeds draagt, ô zifter van een! mug!
 d'Een hangt hem voor de knien, en d'ander op den rug.
 De grootste voren hangt, de kleynste draagt hy achter,
 Van 's naasten feilen is hy een getrouwe pachter,
 Want hy ontfanger, daer de grootste tesh meed' vult,
 Maer achter is de buil leeg van zijn eigen schult,
 Naardien hy die niet ziet: van voren stelt hy kloeke
 Zijns naasten misdaad net en zuiverlik te boeke,
 Hy heeft zijne oogen op een ander zoo gereet,
 Dat hy hem zelfs verzuimt, en t'eenemaal vergeet.

zy alles wel doen. Dit is de blinde eigen-liefde daer mee de meeste menschen zwanger gaen, dit is 't, daer de Evangelisten van spreken: Wat ziet ghy een splinter in uw's broeders ooge? doet eerst de balke weg uit uw eigen. Wy behooren ons niet met ander lieden zaken niet vermetelik te bekommeren; want de gebreken, zeld Seneca, die wy in andere zien, indien wy die wel willen overwegen, zullen bevinden, dat die in onzen boessem schuilen. Daerom hebben de Oude zeer wijsfelikken (als Plato) betuigt voor de deuren des Tempels te Delphos, als een Godlikke spreuke geschreven, Kent u zelven: waer by verstaen wierd, dat niemand hem met eigen-liefde d'een boven den anderen moste verheffen; maer iegelik behoorde te denken wat, en wie hy was, op dat alzo de middelmatigheid mocht plaetse hebben, want daer is geen grooter ziekte in den mensche, dan dat hy van 't hondtjen laetdunkkenheid en eigen-liefde gebeten zijnde, andere veracht, en hem alleen voor wijs houdt.

*De Fransze Hercules hier aardigh en perfect,
Met zijne zoete tong, de lieden tot zich trekt.*

I Cor 13.

Wanneer ik liefdeloos schoon spreke eens Engels taal,
Wat ben ik anders dan een luydende metaal?

DE Françoisen braveeren dapper op hunnen Ogmion, anders genoemt, den Franszen Hercules. Hy was heel grijs, ging gants naakt, hebbende, voor barnas en schild, alleen een leeuwenbuid om 't lijf geslaegen. Voerende in zijn rechter-hand een boog, en in zijn linkze een knodtze. Voort schilderden zy hem in zulk een voege, dat'er keetentjes uyt zijn mond quaemen; daer mee hy d'omstanders als an de ooren gevangen hiel, en tot zich trok. Hier mee poogden zy de dapperemanbaftighid van dezen doorluchtigen Held te verbeelden, en aen te wijzen, dat hy zijn vyanden niet alleen door magt en sterkte, wist t'overwinnen; maer

dat

DE Franſze *Hercules*, daar veel van is gezonge,
Met gulden ketenken aldus aan zijne tonge
Den volk'ren had gehecht ; 't welk zo vele is ge-
zeid

Dat een ſchoontalig man, door zijn welſprekentheid,
De menſchen tot zich trekt, en vele grootte ſcharen
Beſtiert, als oft zy aan zijn tong gebonden waren :

't Is daarom datmen noch wel zegt na d'oude floer,

Hy klapt en my zo ſchoon, hy kreeg my aan het ſnoer :

't Is daarom datmen zegt, dat met zijn zoete ſnaren
Orpheus in 't wilde wout de dieren konde paren :

't Is daerom datmen zegt, dat *Amphion* in 't veld

Heeft *Thebes* opgebouwt, een ſtad van groot geweld.

„ Welſprekentheid, verzelt met billigheid en reden,

„ Het ſterkſte wapen is dat yemand mochtet ſmeden,

„ Het bind de herten t'zaam, en maakt van velen een,

„ Gelijk het lijf beſtaat uit veelderhande leên.

dat hy door zijn welſprekentheid ze kon trekken, datze, hem behoort hebbende, met de herten an hem waren gekeet en gebonden. Hier by word verſtaen dat de ſterkheid zo vorderlik niet kan zijn als de welſprekentheid : want door geweld van wapenen kan men wel landen en ſteden winnen, maer de welſprekentheid wint de herten, en neemt ze, als door een liefſik geweld, gevangen. Wat kan doch de welſprekentheid niet uitrechten? Cicero zeyd : zy heeft Steden gebouwt en Koninkrijken bevestigd, ook veel oorlogen ter neder-geleid : daer is ook niet heerlijker, dan datmen de welſprekentheid zoo gebruike, datze altijd tot des Vaderlands beſten moge geſchikt wezen, en niet ſnooder dan datmen diezelve misbruike tot der vromen onderdrukkinge. Auguſtinus zeyd : De welſprekentheid in een ſnood menſche is ſenijn in den gulden beker. Wy moeten gedenken dat die zelve een zonderlinge gave Godes is, en datze na zijn regel en woord moet gericht en gematigt wezen.

*De Tongh, het kleine lidt, (zoo Bias eens beveste
Voor den Egyptischen Prince) ist quaadste, en ook het beste.*

Prov: 18.

Het leven en de dood die liggen onbedwongen
Vrywillig in 't geweld en in de macht der Tongen.

DEze Egyptische Koning zond zijnen dienaar Brutus tot den kloeken Philosooph Bias, om van hem te verstaen wat doch het beste en het snootste in deze werelt was? De verstandige man zeide: Heer Koning, het is de Tong, en hier aen zey hy immers de waarheid. Wat de Apostel Jacobus van dit lidt getuygt, kan men overvloediger lezen in zijn 3. Capit: daer in hy te kennen geeft, datter geen heerliker ding ter wereld is, 't zelve wel gebruikende, en geen snoder pest dan 't zelve misbruikende. Erasmus heeft wel geleerdelik daer van geschreven, en wijtloopig verhaelt wat mislagen daer mede bedroven worden. Hugo zaid: De
Tonge

DE Koning en Monarch der oude Egyptenaren,
Tot *Biam Brutum*, zandt, op dat hy zou verklaren
Welk doch van alle ding hem 't slimste, en 't beste
docht? (brocht.

Zijne antwoordt was, een *Tongh*, die hy den Koningh
Dit heeft *Aesopus* ook bevestigt, als de wyze,
Doen zijne Meester hem de beste, en slimste spyze

Hiet koopen op de markt, hy bracht hem Tongent'huys,
De Meester werd vergramt, en zeide: by gants kruys!

Ik zende u tweemaal heen, ghy brengt my altijd tongen:
Hoort Meester (zeyde hy) u gramschap zy bedwongen:

„Een goede Tonge is 't best dat hier ter wereld is,

„En weder 't slimste deeleen quade Tonge gewis:

„De Tong baart twist en krijg, de Tong baart peys en vrede;

„De Tong beuroeft het hart, de Tong vertrooft 'et mede;

„De booze Tong verdrukt, de goede komt te baat;

„De Tong de liefde breekt, de Tonge dood den haat;

„De Tonge die ontsticht, de Tong baart nutte leere;

„De Tonge lastert God, de Tonge looft den Heere:

„Dus als men d'eygenschap der Tongen wel verzint,

„Zo is zy 't quaadste deel, en 't beste dat men vind.

Tonge, *Lingua*, heeft zijn oorsprongh van likken, want met pluymstrijken likt zy, met achterklappen en faem-roven bijt zy, met liegen trekt zy tot haer, zy bind, ende kan niet gebonden worden, zy is slibberig, &c. Zy is glad als een aef, zy doordringt als een pijl, zy neemt de vrienden weg, en vermenichvuldigd de vyanden, zy maakt gekijf, zy zaeyt twedracht, met eenen slag slaet ze vele en doodze, zy is smeklik ende bedrieglik, veerdig om 't goede uit te putten, en 't quade weder in te schenken. Die zijn tonge bewaert, die bewaert zijn ziele: want in de macht der tonge is dood en leven gelegen. Bernhardus zeyd: De tonge eens achter-klappers is een drie-dobbelde lancie, die met een steek drie doorsteekt, dieze zeydt, dieze hoort, en dien die gesaem rooft word: ô fenijnige tonge! daer van onze voor-Ouders wel gezeyd hebben: een achter-klapper heeft de Duyvel in de tonge, de boorder in de oore, de toefstander in 't herte. Maer, ô dierbare tonge! zeyd Lactantius: daer niet anders als Godlikke zaken van te voor-schijn komen, en ô beylige mondt! uit de welke hemelsche t'zamenprekingen vloejen.

Ziet hoe de Philosoph' zijn eigen tong af-snydet,
Op dat hy zwijgen leere, en 't ydel spreken mydet.

M

Proverb: 21.

Die zijnen mond behoed, en zijne tong bewaart,
Diens ziele niet met angst noch droefheid werdt beswaart.

IN deze beeldenisse wordt vertoont, hoe Solon, om 't overtollig spreken te vermyden, zijn tong met een mes af-sneedt: en om van hem d'oorzake te verstaen, schreef hy, dat swijgen noit had geschaed, maer dat door te veel spreken veel in ongeluk geraten zijn. 't Is wel zo, en 't spresck woord is by ons ook gemeen; dat het een goed spreken moet zijn, dat een goed swijgen verbetert. Hoe vele zijnder door te veel spreken om 't leven gekomen? wat schelmerijen, wat verraderijen, wat achter-klappingen, wat pluimstrijkerijen kan de tonge niet al versieren? Hoe vele heb ik gezien, zeyd Ambrosius, door te veel snappen in zonden vallen, maer naulijkx een door swijgen. Bernardus spreekt: Wat een tederen lidt is de tonge, nochtans kan die zo qualik getemt worden. Godt de Heere, zey eener onder den Ouden, heeft de tong verzien met dobbele bolwerken, op dat zy niet te lichtvaerdig ba-

DE wyzen Solon (om 't veel spreken te vermyden)
 Ging, met een scherpe vlim, zijn eigen tong affnyden.
 Men vraagden hem, waarom? hy schreef, *om dat veel*
quaad

De Tonge oit heeft gewracht, en 't zwygen nooit geschaad.
 O jonkheid! luistert toe, het dient u zonderlingen
 Om leeren uwe Tong, van veel geklups, bedwingen.
 Wel spreken is een deugd, wel zwygen ook een konst,
 Die hier de mate in treft verkrijgt een groote gonst.
 Natuur, zorgvuldig om ons hier in te versterken,
 Heeft onzen mond verzorgt met dobb'le bolle werken,
 Op dat de losse tong niet licht uitbarsten mocht
 Met eenig schand'lik woord, dat boven in de locht
 Als eenen vogel stijgt, en als het is ontvlogen,
 Niet licht'lik wederom kan werden in getogen:
 Dat ik oit stille sweeg, my nimmer heeft berout,
 Maar wel dat ik te veel geklapt hebbe en gekout.
 De Heidenen die steeds hier inne vlytig leerden
Harpocratem als Godt des stilteswijgens eerden;
 Die met den vinger op den mond hun onderwees,
 Inhoudende de stem het zwiigen elk aan prees.
Pythagoras snijd ook, als met een vlimme oft messe
 Het vele spreken af, als hy voor d'eerste lesse
 De jeugd vijfjaren lang leert swiigen en verstaan,
 't Is noodig dat wy noch by hem ter scholen gaan.
 „Want zedig swiigen, in de plaats van veel te spreken,
 „Dat zie ik alle dag ons allen noch ontbreken.

re palen zou overtreden, en dat men most vele hooren, maer weinig spreken. Vele lieden schynen de mond voor een Ratel te hebben, dat terwijl zy spreken, andere niet kunnen gehooft worden. Wanneer Zeno eenen klapachtigen jongeling al te zeer hoorde snappen, zeide hy: jongman, jongman, uw ooren zijn in uw tong geloopen: gevende daer mede te kennen, dat de jongelingen veel behooren te hooren en weinig te spreken; daerom hebben wy twee ooren en een tong. De veel-sprekenheid is een teken van hersseloosheid, sprak eener, want de holle vaten klinken meest. Wy behoorden ons alle van dit gebreke wachten, geslachtig zijnde de spreuke des wijzen Salomons, wanneer hy zeide: In 't veel spreken zal de zonde vol zijn. Die hier van meerder begeert, leze het geleerde boekken Erasmus, dat by van de Tong gescreven heeft.

*Een leerlik voor-beeld van een Schipper (na mijn oordeel)
Die met zijn schade zoekt zijns naasten meeste voordeel.*

Prov: II.

Die 't koren zoldert heeft zijn vloekers en benyders,
Maar die het mild verkoopt, heeft veel gebenedijders.

Cicero, in 't derde boek van zijn Burgerlikke ampten, reedeneert zeer kloekelik over deze historie, wil beweeren dat de eere in alle handelingen behoort voor de baet te gaen, want hy zeidt, of 't geviel (om by gelijkenisse te spreken) dat een oprecht Koopman, in groote dierte en hongers-noot, van Alexandrien afgevaren was naer Rhodis, met koren geladen, en by wel wetende datter noch andere schepen van Alexandrien met koren geladen volgden, die ook naer Rhodis wilden, of die Koopman zulx niet behoorde te kennen te geven, dan of hy, dit verzwijgende, zijn koren mach op 't dierste verkoopen? Daer van wil Antipater datmen behoorde alles te openbaren, en den kooper waerschoutwen. Doch Diogenes van Babylonien zey, dat de verkoper gehouden was alle de gebreken van zijn waren,

DE mag're dieren tijd, schier tot in 't graf des doodes,
Verdrukten de Gemeente, in 't overoude *Rhodes*,
Waarom de mare vast met haren grooten trom

Opwekten 't naaste land, tot hulp en troost al om:
Tot datter eindelijk drie Schepen zwaar geladen,
Metterwe quamen aan, om yeder te verzaden,
Maar nauliks raakten zy uit d'ongestuijme zee,
En wierpen 't anker uit in dees verfmagte reê.
Oft d'opper-stierman roept, zo luide als hy mag brullen,
O Borgers! hier is graan om uw gebrek te vullen,
Maar koopt niet al te dier, oft immers maar ter nood,
Want daar komt achter my noch een geheele vloot:
Dus houd een leege markt, wilt niet te hoog opsteken,
Want daar is voor de hand meer als u mag ontbreken.
„Graan-koopers u vry schaamt, als ghy u niet verkloekt,
„En met uw schade aldus 't gemeene beste zoekt,
„Wanneer ghy gierig, om veel winning te verwerven,
„Uw koren-zolders sluit, en laat 'et graan verderven,
„God geef ook wie'er vast met kommer en geduld,
„Als uwen aas-zak maar is tot de keel vervuld:
„Peynst vryelikken dat des Rechters ooren tuiten,
„Die eens op 't leest voor u zal 's Hemels schuren sluiten;
„Als ghy dan klaaght en kermt, werd ydel uwe hoop,
„Wanneer hy zeggen zal: *mijn Graan is niet te koop.*

ren, (zo veel de wettengeboden) te verklaren, maer dat alles zonder bedrog, moste geschieden. Maer Antipater spreekt daer klaer tegen, en berijft, dat het gemeene profijt moet voor 't bezondere gaen, &c. Ghy beboefdet, o Cicero! u zoo zeer met deze vragen niet bemoeit te hebben, wat eerlik of oneerlik gedaen is, maer men weet het nu al veel beter. Men redeneert nu dus, het is eerlik dat profytigh is, en daer mede mach men nu alle dingen doen. Men streit nu wel uit dat des schepen gebleven zijn, en dat het goed op 't veld bedorven is, en men bedenkt veel duizend kunstjens, om alles te doen steygeren, Godt geve ook wie daerom zucht en kermt. De vervolckeinge, zeide Salomon, is op die 't koren verbergt, maer zegen is op zynen hoofde, die 't den armen uitdeelt.

*Aanmerkt dit vonnis doch, hoe aardig en hoe naakte
Een van drie Broeders naast des Vaders hert geraakte.*

3 Reg: 3.

Den twist die *Salomon* kon scheiden t'geender ure,
Slift hy door middel van de levende nature..

Hoe de Oude uit de Liefde der kinderen totte Ouderen gesproken hebben een vonnisse van de rechte erfgenaem, daer van zal deze beeldenisse u eenig bewijs geven. Daer waren drie gebroeders, doch twee uit een ander bedde, derwelke zeer twistig waren om de erfnisse baers Vaders, vielen daer over den Richter zeer lastig, die ten laetsten deze vond bedacht, dat hy het doode lichaem des Vaders dee hangen aen een boom, en beval hun allen te schieten, wie des Vaders herte 't naeste wist te treffen, die zou deszelven erfgenaem, en besitter der goederen zijn: de twee oudste schoten, maer de jonghste beswijkende, zeide: eer zal ik alle mijns Vaders erf-

DE Dood nam onverziens weg eenen ouden Vader,
 Die in de Wereld noch drie Zonen liet te gader,
 Twee van zijn eerste Vrouw, maar van een ander
 bedt

De derde Zone was: waarom dat altemet
 De twist hoe langs hoe meer oprees naar 's Vaders sterven,
 Wie van hun drie gebroërs des Vaders goed zoude erven.
 Maar als noch wet, noch loth hun scheiden mocht als
 vriend,

Zo hebben zy hun zaak den rechter aangedient.
 De Rechter, om veel eer hun twist-gekijf te flechten,
 Deed 's Vaders doodelijf aan eenen boom oprechten,
 En sprak; het goed zal hem geworden met der ijl,
 Die naast des Vaders hert kan treffen met den pijl:
 Flux schooten d'oudsten heen; de jongste zei, zeer bloode,
 Ik sterf, eer ik zulx doe, veel liever duizend dooden.

Natuur betoonde, door dit mede-lyden, ras
 Dat hy den erfgenaam, en ook met eenen was
 De gene, die het hert des Vaders naast doorkliefde,
 Niet met een stalen schicht, maar met oprechte liefde.

erfnijsse derven, dan dat ick aen mijnen dooden Vader deze daed begaen zal. De Rechter merkte uit deze verscheiden naturen, het verschilder oprechter Liefde, en oordeelde, dat die des Vaders rechte erfgenamen niet konden wezen, die geen liefde tot hem droegen; maer dat de jonghste, als des Vaders rechte erve, niet verdient door 't schieten van de boge, maer door de rechte natuurlikke pijle der Vaderlikker liefde, zou en behoorde alleen erfgenaam te zijn. Welke daed des Rechters voor zeer prijszeliik worde geacht. Dit schijnt dat de oude eenigzins uit het wijze vonnissse van dien kloeksten Koning Salomon hebben getrokken, daer hy vonnist over de twee vrouwen uit de natuurlikke en onnatuurlikke liefde, als in 't 3. Boek der Koningen, in 't derde Capittel, te lezen is.

*De Moeder die de Jeughd wil voor de roê verschoonen,
Die schent heur aangezicht, en wortt heur eigen Zonen.*

Ecclef: 30.

Die zynen Zone liefst, hem matig zal kastyden,
Op dat hy in den dagh der oudheidt mach verblyden.

En misdadige wierd om zyn overgeven boosheid en die verijde van den Rechters tot hangen verwezen: zijnde by de galg, zo begeerde hy voor de laetste reyze zyn moeder noch eens te spreken: wanneer hem nu zulks worde toegelaten, quam zyn moeder tot hem, die hy aen een zyde trock, al-eens oft hy haer wat zonderlings had te spreken, maer komende an heur aenzicht beet'er den neuze af: en, hem omme-keerende, zey hy tot de toekijkers: ziet! ik heb deze daedt gedaen, om dat mijn Moeder my in mijne jonkheid niet heeft gestraft, maer in alle dertelbeidt en ongebondenheidt laten heenloopen, tot ik eindlik aen deze smadelikke doot en straffe

EEr de misdader zal door 't nyppend henpe-venster
 Anschouwen van het licht den laatsten straal of glenster,
 Hy zijne moeder kust, en rooft voor 't hoog Gericht,
 Met zijne tanden heur den neus van 't aangezicht;
 Omstanders (zegt hy) hoort, want d'oorzaak van mijn lyden
 Mijn eygen Moeder is, vermids zy met kastyden
 Noyt mijnen quaden aard getemt heeft voor den val,
 Zy altijd naar mijn dood (tot yders spiegel zal)
 Dit teecken voeren, op dat andere Ouders leeren
 Hun kind'ren op te voën in alle tucht des Heeren.
 „ De Moeder die heur kind niet in de jonkheid temt
 „ Van een recht moeders hert is t'eenemaal vervremt,
 „ Die 't kind geeft lossen toom in alle zijn wellusten,
 „ Sal met der tijd allenx een monster-dier toe-ruften:
 „ De stramen in den naers van een quaad kind gewis
 „ Het recht merk-teecken van een goede Moeder is,
 „ Die heuren zoon bemind: op dat na al heur slaven
 „ Zy niet een galgen-aas gevoed heeft voor de raven.

straffe gekomen ben: daerom zuld y, ô moeder! geen moeder, maer eer een wreede
 tyger, voor den naekomelingen dit teyken dragen, op datze, hier door gewaer-
 schouwt zijnde, mogen leeren hare kinderen in alle deugden eerbaerheid op te voe-
 den. Dit is een zeer heerlikke lesse voor de Ouderen, op datze met alle middelen der
 kinderen welvaert bevorderen, en met vermaningen en straffingen aenhouden:
 want de jeugd is het was gelijk, daer men lichtelik in drukt wat men wil: booze
 reden bederven goede zeden, en die met den Godloozen ommeget wordt bedor-
 ven: by den kreupelen leert men hinken. De quade Vaders (zeydt Plutarchus) zijn
 den kinderen quade raeds-lieden en voor-gangers tot boosheit, maer de vrome Ou-
 deren zijn hare kinderen als een spiegel om in alle deugden na te volgen. Men moet,
 zeydt Salomon, zo men zijn kinders lief heeft, de roede niet sparen. Wie zijne roede
 spaert, die haet zijn zoon. Tuchtight wven zoon terwyl daer hope voor banden
 is. De roede en straffe geven wijsheid, daer-en-tegen een kind dat zijn eygen wille
 is overgegeven, schent zijn moeder.

*Terwijl Hercules slaapt, aldaar hy is gelegen,
Figuurlik hem vertoont zijn twee verscheiden wegen.*

Matth: 7.

De weg na d'eeuw'ge dood is ruim, is wijd, en breed,
Maar enge en smal is't pat dat tot den leven leet.

Hier zit de zoete jongeling Hercules en slaapt, terwijl zijn teedere ziel, in eenen droom van twee (doch zeer ongelijke) Jongvrouwen wordt bestormt. De eeneg'heeten Wellust, was opgetoyt, en hadde alles wat de werelt geve kan: schoonheid, vriendlikheid, en alle bevalligheden: Zy zeide, ô Jongman! by my is te vinden alles wat uw hert mach begeeren: weelde en wellust is voor u open, ziet mijn padekens zijn met rooskens bestroet, en daer is niet of uw herteken zal daer in vermach hebben. Omhelst my daerom, en verlaet de andere Jongvrouw, die met haer geveinst en stadig gelaet u zoekt tot swaerhoofdigheid te bewegen, volgt my,

TErwijl *Alcides* lagh met *Lethes* zachte stroomen
Besprenget van den slaap, 's doods zufter zagh hy ko-
men

Twee schoone *Nymphen*, oft Goddinnen met geneught,
d'Een was *Wellustigheidt*, en d'ander was de *Deughd*.
De *Wellust* quam zeer zoet, gelijk de morgé, blozen,
De wegh daar zy op liep beschildert was met roozen,
En d'ingangh was heel breed : maar weêr in 't tegendeel
Was d'uitgang nauwe en scherp, voldroefheid al geheel.
De *Deugd*, de witte *Deugd*, door doornen, en door struiken
Weeseenen engen padt, schier nauliks omgebruiken ;
Maar hoemen dieper zagh, hoe blyder hy met lust
In 't einde mede-bracht een aangename rust.
Dus stondt, van deze twee, hem 't aldernutst te kiezen :
„ Die 't eene winnen wil, het ander zal verliezen.

my, en gy zult tot de gelukzaligheid ingaen. Ondertusschen sprak d'ander Jong-
vrouw, geheeten *Deugd* : O lieve Jongeling ! indien ghy verstond wat tot uwen
besten dient, ghy zoud u door deze aenlokkende en bedrieglikke *Juffer* niet laten
bewegen : 't Is wel waer dat zy voor de oogen u alles lieflik vertoont , maer ziet,
hoe in 't einde van deze weg niet en zijn dan doornen, struiken, vier, rook en damp:
Daer-en-tegen al ist dat u mijnen weg hart dunkt, zoo zalze u nochtans leiden tot
alle heerlikheid, vreugde en rust, alzoó dat ghy daer door, als een overwinner, de
Kroone der eere sult dragen, zonder welke geen oprechte gelukzaligheid te vinden
is. Hier mee wilden de Oude te kennen geven, dat de Jongelingen, die ais op den
dry-spronk hares slibberigen levens stonden, lichtlikken door de gladde en dertele
wereld verleid waren ; maer dat de Ouderen als de rechte wijsheid haerder kin-
deren gehouden waren, die zelve voor des wereldts bedrieglikheid te waerschon-
wen, en haer totter Godzaligheid en deughde te vermanen.

*Een algemeene leer van't nieuwe boter-vat,
Dat zijnen reuk behoud na't eerste zap oft nat.*

Proverb : 22.

**De leere die het Kind is in de Jeugd gegeven
Gemeenelik het zal behouden al zijn leven.**

DE verstandige mannen hebben altijd den menschen, door tastelikke redenen tot de deugd willen leiden, en over zulx zeiden zy : dat een nieuwe aerden pot lange ruiken zal naer 't gene eerstmaels daer in gedaen is; en dit bedieden zy tot de op-voedinge der kinderen, dat die zelve ook langen tijd zullen behouden wat zy in haer jonkheid hebben gewent en aengenomen. Hoe weinig word daer (Godt betert) op gepast : de beestjens, hoe onnozel, hebben zorge over hare jongen, maer de mensche is dikwils in 't tegendeel schuldig, vermits der Ouderen zorge niet daer over strekt, maer laten die in alle dertelkeiden ongebondenheid heen loopen.

H Et is noch hedenſdaaghs een algemeene ſpreuke,
 „t Vat houd na 't eerſte ſap doch altijd zijne reuke.
 Dit heeft *Lycurgus* eer natuurluk op het blooft
 Met eenen ranken Wind, en Huis-hondt uitgebootft.

De wind-hond bry en pap hadde altijd in de koken,
 Den Huis-hond op de jacht 't gevangen wilt geroken.

Dees bracht hy beide op 't leſte in 't openbaar ten toon :

Elk koos van ſtonden aan het geen hy was gewoon.

De Wind-hond koos den bry, en d'ander koos het wilt-braat,

En eten t'zamen op, eer een van beiden ſtil ſtaat.

„ O Ouders ! leert hier uit, eer ghy u doet te kort,

„ 't Kind aart naar 't geen men hem van jonks heeft ingeſtort.

„ Dus houdet van der jeughd in eenen goeden regel,

„ En drukt hem in 't gemoed de deughd als eenen zegel,

„ Want 's kinds herte is als waſch, waar in gedweeg en mild

„ De meeſter prent en drukt de letter die hy wild.

pen. Het moet vroeg krommen dat een goede haek zal wezen, zeyd het ſpreek-
 woort, zo moeten ſich ook van der jeught op totter deugt gewennen, op dat
 alzo uitgevoert word, waer toe de menſchen geſchapen zijn. Dat is om Godt
 en zijnen naeſten lief te hebben. De opvoedingen behooren zeer zorgvuldig te
 geſchieden, want zo een rijk man naerſtig is om een goet Paerd, Hond, Pa-
 pegaey, &c. met zorge en vlijt op te brengen, zal hy dan niet meer bekommert we-
 zen zijn kinderen in Godzaligheid op te voeden ? De daedt van *Lycurgi* bonden
 is zeer leerlik, en als *Diogenes* zagb dat een zekeren *Pædagoog* een dertelen jon-
 gen had, ſloeg hy den meeſter met zijnen ſtok, en zeyde : waerom onderwijſt ghy uw
 kinderen alzo ? gevende den meeſter meer ſchulds als den kinderen. Om gewin te
 doen, ackers te bouwen, om alles zuiver en puntig te houden, en andere verweende
 dertelheytjes te gebruiken, daer is alle onze zorge en vlijt gelegen, maer op der kin-
 deren zeden en onderwijſinge, en om onze eigen gebreken te beteren, daer word
 niet op gelet. *Diogenes*, de bondachtige genaemt, was eens by een, die zijn huis
 beel zuiver had opgeſchickt, te gaſt : maer de Waert was een vuilen ongemaniert
 menſche, en naer dat hy omgeſien had, waer hy zijn ſpogh werpen zou, vond het
 over al ſchoon, dies hy 't wierp op des Waerts lijk, zeggende : dat hy nergens vuiler
 plaets kon vinden, beſtraffende alzo de dertelheid der huizen, en d'onmanierlik-
 heidt der menſchen. *Salomon* zeyd : Gelykmen een jong kind gewent, zoo laet hy
 daer niet af als hy oud word.

*Ghy ziet 't gebreidelt Ros hier met een Vrouw beladen,
Die elk verwondert heeft met mannelikke daden.*

N

Judith. 13.

*Bethulia, door Godts en Judiths tegenweyr,
Nam Holofernes 't hooft, en sloeg het gantsche Heyr.*

DEr Vrouwen dapperheid en mannelikke kloekheid, heeft deze Koninglikke Heldinne Semiramis zoo levendigh vertoont, dat zy daer in wel boven aen mach gestelt, en tot triumph met een Lauwerhoed bekroond worden. Wy willen nu niet van de oorzaken, maer van hare daden alleen spreken. Zy is geweest een Vrouwe, met een razernije, om te regeeren, bevangen. Want als zy met loosheid van haren man Ninus (gelijk eenige schrijven) had verkregen dat zy alleen vijf
dagen

Siet hoe een manlik hert schuilt onder vrouwe kleed'ren,
 Ziet hoe *Semiramis* stelt 't heyr in zijn geled'ren,
 En hoe kloekmoedig zy grijpt, op het oorlogs-paard,
 Met d'eene hand den toom, met d'ander hand het swaard,
 Hoe d'afkomst van heur bloed, en Koninglikken adel
 Zy niet op 't bedde toont, maar op den gouden zadel,
 En rijst noch's morgens vroeg, voor 't blinken van de zon,
 Als eenen blixem op na't pratte *Babilon*;
 Zy strijd, zy overwind, zy slaat den vyand t'onder,
 En met veel wapen-roofs keert weêr als eenen donder.
 Zie hoe zy heur parruik diep in de palmen bergt,
 Hy ligt al voor'er neêr, die heur ten strijde tergt.

dagen den Scepter des Rijks voeren mocht, heeft zy den Lakeijen geboden haren
 man Ninum te dooden. Als zy nu door zoodanigen middel tot het Rijk was ge-
 komen, veinsde zy daer na te wezen een zone Nini, en dewijl zy vreesde dat een
 Vrouw niet zoude gehoorzaemt worden, trok zy manlikke kleederen aen, met een
 hoed op 't hoofd, en als zy daer na wederom zag dat men, door haet en nijd, haer
 Fortuin afgunstigh was, heeft zy den Heeren vertoond wie zy was; dus wierd
 haer de daed tot eer en verwondering af-genomen, heeft alzoo het Rijk 42. Jaren
 geregeert, na dat zy *Ethiopien* met geweld ingenomen, den *Indianen* krijg aen-
 gedaen, vele volkeren gedwongen had. Zy heeft de Stadt *Babylon* gebouwt, en
 met een mure omtrokken. Is poch ten laetsten van haren Sone *Nino*, die zy tot on-
 beoorlikke liefde verzocht, gedood.

Tomyrus Cyrum slaat, en werpt, geheel verwoedt.
Tot wraake van'er Zoon, zijn doode kop in't bloedt.

Job. 15.

De goddeloofse Mensch leeftaltijt in beswaren,
Oock en weet de Tyran 't getal niet van zijn jaren.

Hoe licht het rad der Fortune om rolt, en 't onderste boven keert, daer van kan deze geschiedenisse u volkomen genoeg doen. Wanneer Cyrus, Koning in Perſien, vele Landen en Rijken had ingenomen, over zijne vyanden door zijn groote ervarentheids heerschte, en veel ſlagen triumphelik uitgevoert, ten leſten Aſien en Orienten onder zijn heerschappije gebracht had, is met gantscher macht op de Schyten gevallen, die doenmaels van een Koninginne wierden geregeert: wanneer nu Cyrus zijn leger had geſlagen, zond de Koninginne Tomyris haren ſone Sargapiſem, met een derde deel des legers, naer Cyrum toe, en als zy by Cyri legerquamen, vonden zy 't ſelve vluchtende verlaten, maer door liſtigheid waren daer

't **W**as *Cy*ro niet genoeg dat zijne kroon bepeerelt (reld,
Was met den halven kreits van d'onbedwingb're we-
Hy most in *Schyten* noch den kloeken wapen-held
Tomyris liefsten Zoon begraven in het veld.

De Moeder is bedroeft, heur oogen tranen leken,
Zy trekt het harnasch aan om heurs zoons dood te w reken.

O *Cyre* wreed tyran! ziet wie ghy hebt getergt!

(Seght zy) ik zal u biën het voorhoofd in't gebergt,
Daar ghy het dorstig zandt met mijnen bloede drenkten:
Zy trekt hem in't gemoedt, en slaat hem in der engten,
Met al zijn Oorloogs-heyr, in't krieken van den dag,
Dat niet een overblijft die't na vertellen mach.

De strijd is nauw' ge-eind, oft zy gaat heur verkloeken,
En onder zo veel doen den dooden *Cyrum* zoeken,
Zoo lange zy hem vind; en laet van stonden aan
Zijn bleek besturven hoofd van zijn koud lichaam slaan:
Het Konincks-hoofd zy neemt met eenen grammen moede,
En werpet in een vat, dat vol is van den bloede

Van zijn verslagen volk; ligt (zegt zy) daar in't nat
Du bloed-tyran! die noit waart van den bloede zat.
„ Aldus wie bloedt vergiet ('t is zo van Godt besloten)
„ Diens bloed werd uitgestort, en wederom vergoten.

daer in gelaten vele wyuen en voor-raed: wanneer nu de soldaten met den drank bezig waren weinig op den vyand des kende, heeft *Cyrus* hun overvallen en dood geslagen. *Tomyrus* bier over niet weinig gestoort, doch met een manlikke dapperbeydt gewapent wezende, vlucht zy, en lokt *Cyrum*, dat hy in de engte der bergen haer vervolgt, alwaer zy hare hinderlagen over al geleidt had: doen bood zy't hoofd, en bezetten hem zoodanig dat zy *Cyrum* met twee hondert duizent Persen versloeg, also datter niet een over bleef. Nar dat zy onder de dooden den *Koning Cyrum* vond, liet zy hem't hoofd afhouwen, wierp het zelve in een bekken of emmer vol bloedts, zeggende: ô *Cyre*! ghy die altijd naer menschen bloed gebaekt en gedorst hebt, zuipt nu dat ghy zat en verzadigt zijt: En dus liet deze beroemde Monarch, daer voor het alles beefde, zijn leven. Wy mogen met den treur-dichter *Sen ca* wel zeggen.

Die's morgens blonk in macht en eer,
Leid's avondts doot verslagen neer.

*Ziet hoe Ulyssismaats en makkers met malkand'ren,
Door Cyrces toover-drank, in wild gediert verand'ren,*

2 Petr: 2.

**De Hond, is wêér gekeert tot zijn uitspouwzel ras,
De Zeuge wêér in 't slijk als zy gewasschen was.**

DE Porten hebben versiert, dat wanneer Ulysses was verstenen door storm, en zijn gezellen door den liefliken zang der Syrenen verlost zijnde, en uit de tooversche beker van Circe gedronken hebbende, zijn verandert in Honden, Vreckens, Paerden, Kick-vorsschen, Olyphanten, Oesters, &c. Maer Ulysses haren zang en dranc kenneende, slopte zijn ooren met wasch, en liet bem aen den mast van zijn schip binden, ook door Mercurius ge waerscbouwt wezende, die hem het kruidt Moly gaf, om voor de toovetie onbescbadigt te wezen. Hier mede verston den zy dat de mensch lichtlyk door Circe, dat is, door de verleidende werelt kon werden bedrogen, zoo dat de menschen in rechte beesten, dat is, in beestelike zeden en leven veranderden. Maer dat zymet 't kruidt Moly, dat is, met wijsheid en voorzichtigheld gewasent wezende, doet toover-dranken konnen tegenstaen. Veel geloerden hebben aerdtige vindingen o ver deze fabel

Siet hoe *Ulyffis* volk (in eenen storm verſteken,
 Aan 't land *Cyrceum* vaſt) door *Cyrce's* looze treken
 En boozen toover-drank verlieſen 's lijfs gedaant,
 Die Menſchen waren eerſt zijn Beeſten eermen 't waant.
 Aanschouwer, zoo u dunkt dat ghy wel mocht ontbeeren
 Dees zeldzaam fabel, die (zoo 't ſchijnt) u niet kan leeren,
 Hoort hoe de Wijsheid zelfs zo aardig hier op glooft,
 Als in den kercker zy *Boëthium* vertrooft:
 Zijn menſcheid (zeght zy) is verdweenen en verſlonden,
 Die onderworpen is het juk der ſnoode zonden;
 Die zich in 't quaat verkeert, 't zy d'eene of d'ander uur,
 Terſtond daar door verlieſt zijn Menſch'likke natuur:
 Wie door begeerlikheid pleegt onrechtvaardig grapen,
 Is eenen Wolf die zich genereert op de Schapen:
 Die twiſt en tweedracht maakt, die is alreë geſtraft,
 Eneenen Hond gelijk, die yeder tegen blaſt:
 Die vrolik is wanneer hy iemand iets ontlorden,
 Te recht met eenen Viſch mag vergeleken worden: (ſchreeu,
 Die toornigh briefcht en grimt, ja maekt een groot ge-
 Te recht inwendig draagt het herte van een Leeuw:
 Die ſtadigh is bezorgt met vele onnutte vreezen,
 Magh voor een bloode Hinde oft Hert gehouden wezen:
 Die traage is, luy en bot, in wezen en in ſchijn,
 Dat moet in zijne huyl wel eenen Ezel zijn:
 Die wiſpelturigh is, met veele onſtade grillen,
 Zal van de vogelen zo vele niet verſchillen:
 Die in onreinigheit en vuiligheid op waſt,
 Is aan den ſnooden luſt der vuiler zeugen vaſt:
 „ En aldus werd de menſch (ick ſtem het met veele ouden)
 „ Een beeft, al heeft hy ſchoon zijn lijfs geſtal behouden.

belgehaſt, en gezeidt, dat *Ulyſſes* macht hadde die weder tot menſchen te maken, de Oeſter
 zeide een Viſcher geweest te hebben, de Mol een Landman, de Slang een Dolboer, &c. En dat
 niemandt weer menſch wilde wezen, vermids de groote ſwarigbeden die de menſchen onder-
 worpen waren, &c. Men mach deze *Circe* te recht by de dronkenſchap vergelijken, want zy de
 menſchen in allerley beeft verandert, wanneer men baren drank te velenuttigh. *Ulyſſes* zou
 ook dit ſelve niet ontgaen hebben, ten ware hy hem van deze drank had onthouden.

*De daad Penelopsis is een leerachtigh voorbeeld,
Want met heur kuisheid zy d'onkuisheid heeft veroordeelt.*

Eccles: 26.

Een deugdzaam fijne Vrouw, die eerbaar is en kuisch,
Is't beste goedt des Mans, en't gierzél van heur huis.

Hier sit Penelope, het rechte beeld der kuisheid en eerbaarheid: die met groot wijsheid en gestadigheid, haer eer onbevlekt heeft bewaert: want als Ulysses twintig jaren lang bad hier en daer geswerft, wierd zy dikwils tot oneerbaarheid aangelokt, maer bewaerde altijd haer eer ongeschent: en alzo haer nochtans listige lagen wierden geleidt, dat zy vreesde van haer eer schip-brekinge te moeten lijden, heeft zy hun opgehouden ter tijdt haer webbe geweest was, van't welke zy voorsichtelikken des nachts ontweefde, 't gene zy des daeghs geweest had: tot ondertusschen Ulysses wederom den dorpel zijns huis betredende, zijn

eer-

K Omt by *Penelopen*, ô *Vroukens*! hier ter scholen,
Die, t'wijl *Ulysses* vast gaat t'wintigh jaren dolen,
(Thien jaren om de blom van *Menelai* hof,

Waarom 't schoon *Troijen* werd vernielt tot gruis, en stof:
Eneven zo veel tijds, door d'ongestuime baren,

Waar met hy stoffe geeft *Homeri* zoete snaren)

Heur zuiverheidt behoud; hoe lange hy vertoeft,

Zo blijft zy hem getrouw, hoe hert zy wert beproeft,

Van zo veel welpen, en onstekene benyders,

Van heur sneeuwitte vleesch: 't zijn al vergeeffsche stryders

Hoe zy gepynigt werd: *Ulysses* is langh wegh,

Misschien door *Hectors* swaardt gevallen in 't beleg,

Oft op zijn wederkomst (dit hebby licht te gissen).

Versopen in de Zee, gegeten van de visschen.

Maar als zy nu op 't lest zal laten in den strijd

Het heiligst dat zy heeft; *Ulyssi* toegewijd,

Zy hun uitselt zo lang, tot dat zy 't sijne webben,

't Welk zy begonnen heeft, zal afgeweven hebben.

Hier meed' zijn zy gepaait, dus wat zy in den dag

Weeft, dat ontweeft zy's nachts als 't niemand van 'er zag.

O *Pollen*! zydy blind, ghy meint den brand te blusschen,

Ziet wat zy's nachts ontvlecht; zo lang tot ondertusschen

Ulysses weêr betreedt den dorpel van zijn huis,

En met zijn komst verlicht zijns vrouwen lastig kruis.

De minnaars druipen weg, zy zien haast wat daart' huis leid:

„Dies komt de kroon heur toe van d'onverwonnen kuischeid.

eerbare vrouwe in onbesmette liefde ombelsde. Hier door worden alle deugtzaame vrouwen geleert, datter geen heerliker noch trefliker zaek is, als de eerbaerheid en kuischeid. *Simonides* prijst een Vrouw die het *Bijken* gelijk is, kuisch, zuinig, neersig, niet loopig, maer sorgvuldig haer kindere~~n~~ opvoedende. 't Is ook geen kleinder zaek, een eerlik wel gewapent gemoedt te bestrijden, dan een vaste stad te bevechten. Daerom zeiden d'Ouden, dat de stad *Troyen* in thien jaren was gewonnen en ingenomen, maer dat de kuische *Penelope* in twintigh jaren niet kon tot oneer overwonnen worden. Onder alle *Christelikke* gevechten (zeidt *Augustinus*) is de hardste veldslag de kuischeid, want daer is een gedurige strijd, en een overwinninge die zelden gebeurt.

't Oprechte Vriendschaps Beeld drukt hier zijn eigen schappen
Op't alderlevenst uit, ô volgt zijn voet-stappen!

Prov: 17.

Een trouwe en oprecht vriend heeft lief tot allen tyden,
En als een Broeder is altijd bereidt tot lyden.

TE Romen was een Jongelinks-beeld op-gerecht, daer by de verstandige Heidenen uitdrukken wilden het beeldt der oprechter vriendschap: want men had om zijn jeughdig hoofd geschreven Hiems, Æstas, dat is, Winter, Zomer: Op zijn herte was gestelt Procul, prope, dat is, Verre en Na-by: Op den zoom zijns kleeds stond Mors, Vita, dat is, Dood en Leven. Hier mede verstonden zy dat de Vriendschap most altijd even groen en jeugdig zijn, also dat diezelve noch door den Zomer, noch door den Winter, moest vergaen, dat is, datmen die in Voorspoed niet moest verachten, noch in Tegenspoed vergeten. De Vriendschap moest

En *Statua* tot *Room* was waardig aan te merken,
't Oprechte *Vriendschaps Beeld*, weldadig in zijn werken,
Was eene Jongeling, met een blyde aangezicht;
Wijl ware vriendschap nooit, door ouderdom, beswicht:
Sijn kleed was vrolik groen; de *Vriendschap* is steeds jeugdig,
En elk een aangenaam: in zijn zoet voorhoofd vreughdigh
De grijze *Winter-tijdt*, en *Zomer* was geprent;
Wijl vriendschap in onspoed, en voorspoed blijft ontrent:
Op zijnes herten kolk gedrukt stond *by* en *verre*;
Wijl *Vriendschap verre* en *by* schijnt als een morgen-sterre:
In zijnder kleed'ren boord stond *dood* en *leven* beid';
Wijl't leven noch de dood geen ware *Vriendschap* scheid.

moest ook oprecht zijn, datmen die van Na-by voor de oogen niet moest vertoonen met een schoon beveinst gelaet, maer datmen die zelve van Verre, dat is' achter der rugge ook moeste bewijzen, want het is niet genoeg datmen voor de oogen schoon is, maer van verre moestmen niet anders wezen. Herodotus zeidt, daer is geen kosteliker ding als de vriendschap eenes oprechten vriendts. Gregorius spreekt, dit is de Wet der warer vriendschap, dat die gene die in voorspoed lief heeft, ook in tegenspoed behoort lief te hebben, zoo wel van verre als nae by, zoo wel in leven als in dood. Om de vrienden te beproeven, zeidt Erasmus, moetmen doen als mette vaten, daer men eerst water, daer na wijn in doet. Hebt onder vele een goede. Alcebiades, om te proeven wie zijn beste vrienden waren, liet een mans beeld in een donkerachtige kelder brengen, en zeide dat die zelve man van hem gedoodet was, en badt een ieder datze hem doch met raedt en daedt wilden bystaen, op dat deze doodslach mocht verborgen blijven. Wat doenze? zy wcygeren alle part of deel daer aen te hebben uitgenomen, Callias, die zeide hy wilde hem helpen en bystaen in alles wat het was. En hier uit heeft hy Callias, voor zijnen besten vriend geoordeeld. Daerom zeidmen:

Vriend in der nood,
Vriend in der dood,
Vriend achter rugge,
Dat is een vaste brugge.

*Hoe twee gemakkers zijn malkand'ren trouw gebleven,
En hebben in 's doods-noodt d'e'en d'ander niet begeven.*

Joan: 15.

Waar zachmen grooter liefd' (hoe vurigh zy oir brande!)
Dan daarmen stelde 't lijf voor zijnen vriend te pande? .

Damon was van den Tyran Dionisius in een sterke Kerker, om gebangen te worden, gesloten; voor welken Pythias borge bleef, dat hy ondertusschen naer huis zou reizen en zijn zaken beschikken, om ter bestemder tijdt weder te keeren, anderzins zou de borg voor de schult moeten betalen. Hier op bleef Pythias in de boeyen, en 't scheelde niet zeer, of de straffe zou aen hem werden volbracht. Ondertusschen komt Damon de doods schult te betalen. Dionisius hier over, meer verwondert als verschrikt zijnde, beroerde, deze getrouwigheid zoodanig het herte van den Tyran, dat hy hem niet alleen 't leven schenkte, maer begeerde ook als een derde

IN eenen diepen put lagh *Damon* vast gebonden,
 Zijn borgh bleef *Pythias*, hy werd na huis gezonden,
 Mids dat hy keeren zoude, en uit de vangenis
 Des kerkers sijnen vriend verlossen voor gewis:
 De weder-komst vertrok, de tijdt was heel verstreken,
 Maar *Pythias* (eilaas!) bleef in de vreeze steken:
 Zijn vonnis was gemaakt, hy werdt geleidt ter dood,
 Maar *Damon* t'wijlen komt, en ziet hem in den nood.
 Heer Koningh (zeiden hy) tast my aan zonder zorge,
 Ik schuldenaar ontslaa hem van sijn trouwe borge!
 Ick ben de rechte man, ick heb de dood verschult,
 Dies mijnen vrund ontslaat, en 't recht in my vervult.
 De Koninghal verbaast bezagh dees lieve vrinden,
 Die trouw tot in der doot malkanderen beminden,
 Dies hy verwondert was, en in zich zelven loegh,
 En om so trouwen daad hun beide-gaar ontsloegh.
 „Dus eene trouwe vriend is beter als veel broedren,
 „En kostelikker schat dan al des werelds goedren.

derde gezelle, in hun beider vriendschap te wezen. Zo edel is de kracht des deugts,
 dat zy by den ondeugenden zelve eerwaerdigh is. Hier machmen zich billik over
 deze vrienden verwonderen, maer hoe weinigh worden die doch gevonden? Hie-
 ronimus verhaelt, datter by de Historien der Heidenen maer acht paer oprechte
 vrienden te vinden zijn. Tarquinius zeide, dat hy ballingh wezende, eerst ver-
 stond wat oprechte vrienden waeren, als hy geen vergeldinge mette werken konde
 bewijzen. Herodotus zeidt: het kostelickste van alle rijkdommen is, een vriendt
 die te gelijk verstandig en gretgunstig is. Men plach eertijds, zeidt Lucianus, de
 rijkdom na de vrienden te schatten. Zoo datmen sprak: liever Geldeloos dan Vrien-
 deloos. Maer nu is 't heel verkeert, en men mach dat spreek-woordt wel om kee-
 ren, en zeggen: Liever Vriendeloos dan Geldeloos, want

Hier voortijds was de Liefd' en Vriendschap groot geacht,
 Maar loopt nu als beroyt; en slechts naar winstetracht.

Empedocles bewijst hier met een kluchte fijn
Dat daer het Vyerschaar slaapt, de Rechters Ezels zijn.

Jerem: 22.

Om dat Jofia Zoon 't gerecht niet wil handhaven,
Als eenen Ezel hy op 't veld zal zijn begraven.

EMpedocles had aengenomen, als voor ſpraak, 't recht eens beſchuldighden te verdedighen: by den Rechters komende om zyn zake te bepleiten, vond die ſlapen: hier over bedacht hy kluchtig een fabeltjen, dat een man had gebuurt een Ezel daer de eigenaer neffens ging, om ter gezetter plaetſe den Ezel weder tot hem te nemen. Onder wegen was haer de middagb-zon zo verdrietigh, dat zy twiſtig wierden wie in de koele ſchaduw van den Ezel zou ruſten, de reiſige man zei, ter wijlen hy den Ezel gebuurt had, zoo quam hem ook de ſchaduw, daer-en-tegen beweerde d' ander, dat hem den Ezel behoorte, over zulx de limmer mede, alzo dat beide deze om eens Ezels ſchaduw twiſteden: hier mee brak hy zyn reden af:

Empedocles voor 't recht oft vierschaar onfertsaght
 Als taalman quam, voor een die hert was aangeklaagt:
 Daar komende vond hy de Rechters t'samen slapen,
 Dies sprak hy kluchtigh om hun listig te betrapen:
 Een Reyziger, als hy om reyzen was bedocht,
 Huurde eenen Ezel, die hem spoedigh dragen mocht;
 Maar onderwegen hy aam-achtigh en schier flaauwe,
 Koos voor des middags brand des Ezels koele schaauwe:
 En d'eygenaar des muyls, die van der zonnen vlam
 Schier smolt, die seyde dat 's beest lommer hem toe quam;
 Doch d'ander wilden hem daar mede niet geryven:
 Dus om eens Ezels schaau' men twe sacht heftig kyven, &c.
 Hier mede *Empedocles* zweeg oft hy was vermoord.
 De Rechter hoorde toe, en sprak vertelt ons voort.
 Doen loegh de Philosophen, en voegde noch by dezen,
 Recht eenen Ezel ghy mooght vergeleken wesen,
 Want in een Ezels schaauw scheidt ghy veel meer vermaak
 Als ghy deed doen ghy sliept in des misdaders zaak.
 O dat was recht gezeydt! zy mogent noch wel hooren:
 Vry Musa! waar hy zit daar vat hem by zijn ooren.

af: De Rechters, hier na luisterende, zeiden, hoe is 't doch voort hier mee toe-ge-
 gaen? Doen sprak Empedocles, ghy, ô Rechters! mocht wel by Ezels vergele-
 ken wezen, die meer bebagen scheidt in dezès Ezels schaduw, dan in dezès mis-
 dadigen recht, en heeft alzoo deze slapende Rechters beschaemt gemaakt. Men
 leest van Philippus van Macedonien, dat, terwijl hy slaperig zat in den raed, een
 sententie worde uitgesproken over eenen Macheta, die niet al te recht was. Macheta,
 ontstelt zijnde, zeide, ik appellere hier over: de Koningh verwondert, als geen
 hooger appél kennende, sprak, tot wien wilt ghy appelleren? tot u Heer Koningh,
 zeide hy, zo't u E. liefde den slaep wat ter zijden te stellen, en nauwer op mijn
 zaek te letten. De Koning hervat die zelve, bevint dat hem ongelijk gedaen is,
 hy weder-riep't geoordeelde niet, maer betaelt de zelve 't geldt daer Machetas in
 verwezen was, en deze daedt worde voor groote eer en wijsheid gehouden. De
 Rechters behoorden opmerkende te wezen, seide Aristoteles, en met ziele en reden
 alles te overwegen. Vervloekt is hy, seide Salomon, die de godlooze rechtvaerdigt;
 en verdoemt de Rechtvaerdige, zy zijn beide by Gode een grouwel.

Archilla heeft uit liefde, en Broederliker zorgen,
Goedhertigh zijnen Vriend geholpen in't verbergen.

Matth: 6.

Werpt met u rechterhand de gaven in Gods koffer,
Dat zelfs de slinkker niets weet van uw heilig offer.

Wanneer de rechte armen in haer ziele zuchten, en haer eerlikke armoede noch zoeken te verbergen, door 't derven van hare zoberen nootdrift: dan is 't tijdt dat haer de helpende handt worde toegereykt: zulx verstond ook de goedhertige Archilla wel, die zijnen ouden vriend in droeve, doch eerlikke armoede vindende, niet ongetroost heeft gelaten, maer heimelik onder een slaep-kussen verbergen een goeden penning, tot stuttinge en onderhoudinge van zijns vriends bedroefde leven. Dit was een recht broederlik stuk. Want hy leide zijn schatten in de herten der armen. 't Is van deze zake niet vreemt dat men leeft van Alexander

Archillis (zoomen zegt) die milde en rijk van goed'ren,
 Stond den bedroefden by, als waren 't sijne broed'ren,
 Nau speurende hoe dat in grooten nood gebrocht
 Was zijnen lieven vriend, hem vlytigh heeft bezocht,
 En heim'lik onder zijn zit-kussen wech gescholen
 Een goede zomme munts, als of hy 't had gestolen.
 „Hy heeft den rijk thresoor die zo zijn goed besteed,
 „Dat hy 't nauw zelver speurt, noch zijnen vriend schier
 „De gifte blijft hem by, zijn weldaed onvergeten (weet,
 „Hen weder in den schoot werdt dobbel toegemeten.
 „Des armen dorstig hert dat is des wijzen flesch,
 „Zijn gelden hy verspaart in zijnes naaften tescch :
 „Hem zelven hy besteelt, en maekt veel goede vrinden,
 „Die hier zijn goed verliest die zal 't hier namaals vinden.

der de Groote, die, gevraeght zijnde waer doch zijne schatten lagen, zeer wel antwoorde : in deze kisten : wijzende metter handt op zijne vrienden. Indien de Heydenen dit zelve hebben gedaen, wat zal ons Christenen afhouden dat wy onze handen van den armen afstrekken ? of dunkt ons dat de beloften maer ydel zijn, daer mee wy aengeport werden om onze even-naesten by te staen ? zeker neen. Wy doen Christo zelve weldaed in zijne leden. Laet doch de Heydenen ons in dezen niet beschamen. Wy zijn doch maer Rente-meesters, en geen Heeren van onze goederen. De mildigheid, zeyd Augustinus, is een roeringe onzer ziele, vry-her-tigh gevende, zonder hope van vergeldinge. Doch men moet, zeydt Ambrosius, in alles mate houden, op dat de mildigheid niet in verquistinge verkeere, en dat men lange mach gevende blijven, want men vraeght juist niet watter is ge-geden, maer uyt wat hert zulx is voert-gekomen.

*Hier ziedy 't schoon voorbeeld, den grooten Roomschen Tempel
Van 't menschelijck verbond, ons tot een goed exempel.*

Eccles: 5.

**Het geen ghy God belooft wilt hem geensins ontrekken,
Want een mishagen heeft den Heere aan de gekken.**

DEze Numa Pompilius is geweest de tweede Koningh van Romen, die 42 Jaren zeer treffelik heeft geregeert, is zeer superstitieus geweest, hy beminde de Gerechtigheid boven maten, en heeft allerleye Priesterlikke en Burgerlikke Wet-ten ingestelt. Hy liet ook binnen Romen bouwen de Tempel der Beloften, al het geen dat in deze plaets wierd belooft, moest onverbrekelik naer gekomen en volbrocht worden, wierd ook meer dan een zegel of hand-schrift geacht. Maer waer

Numa Pompilius liet stichten binnen *Romen*
Den *Tempel des Verbonds*, zeer schoon en uitgenomen,
Hy was heel passer-rond in zijnen omme-loop,
't Gewelf te samen hing gebonden knoop aan knoop.
De Romers quamen hier, 't was eenen fijnen regel,
Al 't geen hier werdt beloofd hielt vast als eenen zegel.
„Phy! schamen moeten zich, die nu met hunnen mond
„Beloven dit oft dat, en breken 't weêr terstond.
„Wie iemand iets belooft (past wel op deze leere)
„Is door zijn eigen woordt verbonden aan den Heere:
„Wie zijn beloft dan breekt, die breekt een heilig slot,
„En spot met geenens mensch, maar met den hoogen God.
„Dus als ghy iets belooft, ziet oft ghy 't ook kunt boeten,
„Want 't is een schuld die ghy zult Godt betalen moeten.
„Wie zijn verbond niet acht, en zijn beloft vergeet
„Heeft een twe-snydend swaard voor zijnen hals gesmeed.

toe zijn nu onze tijden verlopen! Men weet nu qualik waer men op betrouwen mach, op beloften? dat zijn woorden, en niet meer als wind. Op zegelen en brieven? och die hebben zoo weinigh om 't lijf, en dan kan men in 't verdraeyen van een woordt hondert uitvluchten zoeken, en men weet zoo veel kromme sprongen te maken, dat boe men 't maekt, men een gladdc ael by den staert heeft. Gewis de Heidenen zullen ons beschamen, en ons onze trouwloosheid verwijten. Cicero zaid wel, wat ghy belooft, en Godt als tot getuige roept, dat moet ghy vast houden. Stobæus spreekt wat breeder; Al-er ghy wat belooft, (zeidt hy) overleght het wel, en als ghy 't hebt belooft, volvoert dan uw belofte.

*Aanmerkt hoe Firmius, gelijk de dwaaze dooren,
Ons zijne kracht laat zien, en zijne sterkheid hooren.*

Jerem: 9.

De sterke wachte zich (hoe krachtigh hy zich noeme)
Dat in zijn groote kracht hy niet te zeer zich roeme.

CRinitus verhaelt, dat de Keyzer Firmus (die Aurelius noemde den *Egip-
tischen rover*) was van grooter gedaente, met brandende oogen, gekrold bayr,
met een geteikent voorhoofd, duister gezicht, de rest zijns lichaems was ruigh en
hart, alzo dat hy de Reuze genaemt werd: en was daer by zoo sterk, dat hy *Triar-
ium* heeft overwonnen: hy liet een aenbeeld op zijn borst stellen, daer hy eenige
smeden liet opslaen, 't welk hy alles zonder eenige pijn verdragen kon. Deze man
droeg

SOo sterck was *Firminus* van lichaam en van leden
Dat klits, klats, klits, klats, hy met hameren liet smeden
Op een zwaar aanbeeld, daar zijn lichaam onder lagh,
Want noit verstaalder mensch men immer vond of zag.
Maer oft schoon zulken kracht hy hadde van de Godheid
Ontfangen, niet te min wast wel een groote zotheid
Dat hy met zulk gevaar beproefden zijne kracht:
De Wijze-man zijn doen bespottet en belacht.
„De kracht des lichaems heeft natuur ons niet geschonken,
„Op dat wy daar meê hoog en heerlijk zouden pronken;
„Noch om door ydele eer daar door te zijn beromt,
„Maar nutten dankbaar die daar't ons te passe komt.

droeg hier over zijnen roem daer nochtans hem dit zelve noch nut noch noodig was, maer wilde zijn groote kracht des lichaems over al daer mede te kennen geven. Zoo vint men noch hedensdaegs veel luyden, die in ydele en looze kunstjens haer eer zoeken, daer hy noch hun zelve eenigh profijt, noch anderen eenigen dienst mee doen kunnen, daer voor men zich moet wachten, op dat wy niet voor zot of reukeloos geacht worden, dat wy ons eygen leven en gezontheit niet tot terginge van Gods gaven misbruikken, die ons dan eindlikken sware belooningen voor onze heerlikke werkken geven, alzo dat wy van ieder bespot, en van niemandt beklagt worden.

*De sterke Milon hier aan ieder wil ontluikken,
Dat elk verhoeden zal zijn gaven te misbruikken.*

Judic: 16.

*Oft schoon de Nazareen had veel gewelds bedreven,
So bracht zijn sterkheid hem ten laaften doch om 't leven.*

Wanneer wy de sterkte van Milo Crotoniates willen aanmerkken, zoo verdient hy de hoogste plaetse, als wy de Poëten willen gelooven. Want zy schrijven dat hy zoo sterk was, dat hem niemandt (wanneer hy stondt) met een stoot of ren uit zijn plaats kon verroeren. Wanneer hy een appel had gevat, vermocht hem die zelve niemandt uit der handt te wringen, noch d'appel in zijn handt te quetzen. Hy droegh op zijn schouderen, in de Olympische worstel-plaets, eenen

VAn *Milons* sterkte boogt de zangster onzer ouders,
 Wijl hy een grooten Stier, geladen op zijn schouders,
 Op een zeer hoogen berg, met kleinen arbeid, droeg,
 Daer hy met zijne vuist hem dood ter aarden sloeg,
 En endelik zijn maal daar mede heeft gehou'en.
 De slapen zijnes hoofts bewrong hy stijf met touwen,
 En zijn hoofd-zenuwen zo krachtig hy verhief,
 Dat al het bindtzel brak, het was dan leet of lief.
 Hoe gaarne wilde ik zien dat iemand hem ontrukte
 Den Appel, die hy met vier vingeren omdrukte :
 Maar door verwaantheid, laas! hem endelik, hoe vroom
 Hy was, zijn kracht bedroog; toen hy een dikken boom,
 Die half gespleten was, zocht voort van een te scheuren :
 Maar als de kloove sloot, moest hy zijn doen betreuren :
 Hy bleef in 't eenzaam woudt gevangen, en benard,
 Tot hy een greetig aes der wilde dieren ward.
 „Dus wie zijn kracht misbruikt, gedijsze noch in 't ende
 „Tot zijnes Meesters straf, met droefheid en ellende.

eenen twee-jarigen Stier zonder te verpoozen, die hy daer na met zijn vuist doode,
 en at dien zelven in een dagh op. Zo dat hy vreemde dingen bedreven heeft: doch op
 't laetste, wanneer hy op zijn krachten te zeer steunde, wierd hy bedrogen: want hy
 zagh een boom daer kielen in waren, die hy voorder meende te klieven: doch alzoo
 de kielen daer uit vielen, wierd hy van de boom zoo benepen, dat hy met bei de han-
 den daer in vast bleef, invoege dat hy, die te vooren op zijn dappere sterkte bra-
 veerde, tot een proye der wilde dieren moest verstrekken. Dit heeft, met 'et voor-
 gaende, een beduiding, zo dat wy den Leezer daer op wijzen.

't Is Tantalus die hier in 't water wert gepeint,
 Die dorst en honger lijdt, en nimmermeer verdwijnt.

Sapient : II.

Daar in de mensch misdoet, en zondicht in dit dal,
 Hy wederom zijn straf hier namaals dragen zal.

Hier zit Tantalus tot de kin in 't water, echter benauwt van dorst; wyl het water, zo haest hy poogt te drinken, van zijne lippen wijkt, zoo doen ook de appelen kort. De Poëten gaven hier meê te verstaen dat der rijken, in overvloed, arm waren; dat, of zy altemets wel een lekker beetjen wenschen, zo loopt het doch voor hun wegh, dat is, het herte ontfinkt hun altijd om zo vele uit te geven, daer zy doch tot de keel vol gelds zijn. Dit zijn immers rechte Gieren, die wel by swijnen mogen vergeleken werden, die schoon de akeren rond-om haer lijf met hoopen liggen, echter in drek en mist wroeten. En gelijk Plautus zeidt, zijn in haer rijkdom

EYlacen! *Tantalus*, die gants niet kan verwinnen,
 Light in der hellen-vliet begraven totter kinnen;
 Hem hongert, en hem dorst, dat hy van smerten krijft,
 En nimmermeer werd hy gelavet noch gespijst,
 Maar stadigh aangetergt: hy staat diep in den gronde
 Des waters, en de vrucht hanght boven zijnen monde:
 Zo hy na't water bukt ontfinkket hem den stroom;
 En grijpt hy na de vrucht, zoo wijkt den appel-boom.
 „Maar lieve zeght my doch, is niet des gier'gen herte
 „Als *Tantalus* gepijnt, en heeft gelijkke smerte?
 „Vermits 't vervloekte goud daar hy op is beluft
 „Noch noyt heeft zijnen dorst en honger uitgebluft,
 „Hy gaapt altijd naar goud, en hoe veel geele slijkke,
 „Hy vreet en inneslokt zoo is hy nimmer rijke,
 „Maar in zijn goed verarmt: zo dikwils als hy hapt
 „Na goud en zilver hem 't genoeggen werdt ontsnapt:
 „Hy derf nau zijnen darm met 's lichaams noodrust vullen,
 „En wermt hem by den heert nau by een hand vol krullen.
 „Hy heeft altijd het goud als eenen wolf by 't oor,
 „Hy rammelt nacht en dagh in zijn vervloekt thresoor:
 „Het goud is zijnen God, dat eert hy langs hoe kloekker,
 „Hy kankert de gemeent met overdaat en woekker:
 „En als hy sterven zal zoo is al zijn beklagh
 „Dat hy zijn geld hier laat, en niet meed dragen mach.

dom arm. Dit zijn de *Aesopische Ezels*, die met alle lekkerheid geladen zijn,
 maer zelver eten zy niet dan distelen en doornen. De *Verkkens* doen levendigh nie-
 mandt goed, maer dood zijnde is haer spek van elk wel begeert: zoo doen ook de
Gierige: wanneer zy leven heeft niemand wat te bet; maer dood, is haer goed aen-
 genaem en van allen wel gewilt. *Horatius* zeyd dat de *Gierige* gelijk zijn de wa-
 ter suchtige, die, hoe zy meer waters hebben, dat zy dies te meer moeten drinkken:
 en datze benauwt veel goeds vergaren, is geen einde van haer ellendicheden, maer
 slechts een begin; want met altijd te zoeken wást de begeerlikheid, en met altijd
 te begeeren wást de armoede. Daerom zeyd *Epiëctetus* wel; 't is niet van noode dat
 ghy der gierigen rijkdom vermeerdert, maer neemt slechts haer begeerlikheid wegh.

*Een Schaap, Aap, Swijn of Leeuw de dronk maakt van den man.
Als 't nat is in zijn lijf, zijn wijsheid in de kan.*

Proverb : 23.

**De wijn heel zoet en glad wel door de keele leekt,
Maar in de buik hy dan gelijk een Slange steekt.**

Hier meê wordt de verscheidentbeidt en aert des Wijns levendigh afgebeeldt : want men ziet dageliks dat diezelve veel zeltzame en vreemde kuren voor den dagh brengt : d'eene zal zijn hooft van wijsheid ratelen, en zoo hoogh en groots in zijn schildt wexen, dat hy meent alles te dwingen, en met den Leeuw Koning en Heere te zijn : de tweede zal een Scharp zijn, en zo goedertieren, als waer't schoon anders een stout man, dat hy als een eenvoudigh Schaepken hem zal laten

MEn zeght, dat eene Boer oft eene botte Kinkel,
Die woonden op het land, hy heeten Elboog Schinkel,

Met vierderleye mist van beesten heeft gevet
Den wijngaard: wiete veel van dezen wijn, ik wed,
Zal zuipen, (zeide hy) hy zal van dees vier dieren
Gewis een naar apen, in alle zijn manieren:
Het zy hy werd gelijk een slecht onnoozel Schaap;
Het zy hy lustigh bootst als eenen drol'gen Aap;
Het zy hy vuil, onnut, en onrein als een Verken,
Oft eenen grammen Leeuw' gelijk werde in zijn werken.
„Want wie met vele Wijns verladet zijnen geest,
„Wordt in zijn dronkenschap het eene oft ander beest.
„Indien den dronkaart wist, oft kon te dege ramen
„Hoe hem den dronk misstaet, hy zou hem moeten schamen.

laten leiden en regeeren waermen wil: de derde is een Verken, een vuile Sogh, die in zijn kot en vuiligheidt smoort en wentelt, al eens of hy in zijn eigen mist lust had te wroeten; de vierde is een Aep gelijk, die hem anders niet tiert dan of hy gek op de Rede-rijkers Kamer waer, ja als een rechten mallen Aep, springt, zingt, buitelt, en heeft de vreemste grillen die men bedenken mach, andere veranderen in Honden, Ezels en andere dieren, &c. Dit is aerdigh gevonden, en een levendig voorbeeldt der dronkaerts: dan zo zy versonden dat de dronkenschap is een Moeder, alles quaedts, zy zouden daer voor meerder schrikken. Syrach zeidt, door de dronkenschap zijnder vele om 't leven gekomen; en Gerson spreekt, datter weiniger onderscheid is of iemand hem zelven doodet, dan of hy 't van langer handt door den dronk doet.

*De Dolphijn in het Meyr bewogen van de snaren,
Den Harper Arion draaght door de blaauwe baren.*

Jon: 2.

**Dry dagen *Jonas* in den Walvifch was gedolven,
Die eindelijk hem weêr spoogh uit de watergolven.**

A Rion, de treffelijke Cyther-speelder en Lyrische Poët, wanneer hy naer zijn Vaderland Lesben wilde reizen, merkten hy dat de boots-gezellen bezig waren, om heimelijke listten te bedenken, hoe zy hem zonden mogen omhals brengen, en dat, vermids by groote schatten by hem had. Hy dit zelve overdenkkende, maakte hem gierlik toe, en spelende op zijn Lieve, wierp hem van boven in de zee-baren: in welk geluit eenen Dolphijn vermerk scheggende, voerde hem op zijnen rugge bebouden aen den Oever. Tot wiens gedachtenisse de Griekken een beeld badden-opgericht, met deze Dichten:

De Dolphijn heeft uit liefd' Arion aen de strand,
Door 't Siciliaansche Meyr, gebracht in 't Vaderland.

Deze Fabul hebben de Oude hierom bedacht, op dat niemand zoudt mogen denken, dat zijn schelw-
stukken, als zy die bedreven hadden, bedekt zoudt mogen blijven, dan zy meenden dat de voge-
len des Hemels, of de beesten op de velden, of de visschen in de zee zoudt getuygen en hulpe
wezen den vromen die verdrukt worden, en dat de menschen wel ondancbaar zijn, die alle
barm.

DE Herper *Arion* den *Oceangingh* kniiffen
 In een *Corintfche* bark, ontfiende niet het bruiſſchen
 Des grondeloozen meys, op dat hy aan het ſtrand
 Zijn ſtappen zetten mocht in 't ſchoon *Hesperifch* land :
 Maar nauwlix is hy t'ſcheep, of heimelik hy hoorden
 Dat hem het ſchips-volk 'snachts beſtemde te vermoorden,
 Dies hy van angst en vrees ſchier kroop in eene ſchulp,
 Als hy verlaten zich van alle menſchen hulp
 Vond in zijns lijfs gevaar : wat raat in dees verbaſingh ?
 Hy gaat terſtond (als door een Goddelikke inblazingh)
 Zijn lichaam cieren, en toemaken hupſch en ſchoon,
 Gelijk hy was gewoon, als hy den zoeten toon
 Zijns gulden Cyters in een ſchouwplaats plag te wekken,
 Op dat zijn cierzels noch tot zijns lijks eer mocht ſtrekken,
 En dat hy, als de ſwane, in zijnen laſten nood,
 Met eenigh droevigh lied, beklagen mocht zijn dood.
 Dus zijnde toebereid, dus zijnde toe-beruſtet,
 Hy tot den ſchip-lien zeght : matrooſen, my geluſtet,
 Ter eere van *Apol*, een lied te heffen aan.
 Maar als hy nauwliks noch ten halven heeft gedaan,
 De Zonne in *Thetis* ſchoot met zijne vuir'ge paarden
 Daald zachtelikken neer, om daar zijn ruſt t'aanvaarden,
 Het boots-volk al verwoed gelijkker hand toe treed,
 Eer noch zijn donker zeil den nacht hadde uitgeſpreed,
 En komt gewapent aan om zijnen draadt te korten,
 Dies hy van boven neer zich in de zee gaat ſtorten :
 Maar eer met zijn gansch lijf hy noch in 't water plotſt,
 Hy van de *Dolphijs* werd gedragen, en getrotſt :
 d' Een neemt hem op den rugge, en d'ander door de baren
 (Alſof zy dezen dienſt hem dobbel ſchuldigh waren)
 Geleiden hem door 't nat : dies eer hy ommekijkt
 Is 't Schip zoo wijdt van hem, dat het een ſchelp gelijkt,
 Hy heft zijn aſchijn op, en vrolikken, van verren,
 Aanſchouwt de zilv're maan, en zoo veel gulde ſterren,
 Dies hy gedenkt dat Gods gerechtigheid wijd ſweeft.
 En niet met een ooghziet, maar zoo veel oogen heeft
 Als ſterren in de lucht, daar mede hy beſpiedet
 Al 't geen wat op der aarde oft in de zee geſchiedet :
 't Welk in dit groot gevaar hem een kloek herte maakt ;
 Tcthy behouden zo t' wijl aan den oever raakt.
 „O dommen Menſch ! leert hier, kruipt eens uit uwe ſchelpen,
 „Hoe uwen naaſten ghly in nood behoort te helpen.

*barmhertighejd ter zyden ſtellende, ongenadiger zijn als deze beeſten, doch gelukkig die zich
 weet in alles te trooſten : Daer van H. L. S. deze Dichten heeft geſtelt :*

Die midden in de zee, en ſchrylings op een vis,
 Daar 't naaſte ſchip te vyand, geen lijf-berging is,
 Geruſt en heel vernoeght, vrolik te ſingen meugen :
 Die moet vaſt van geoet ; in Godt en deughd verheugen.

*Hier zit Policrates, die der Fortuinen rad
Gestaadigh mede liep, en nimmer onspoed had.*

Prov: 1.

Den dwazen magh geluk noch voorspoed baten niet,
Maar zalten lesten hun noch brengen in 't verdriet.

Policrates, de Tyran van Samien, beroemde dat hem noit enig ongeluk of tegenspoed was overgekomen: maer dat al zijn doen voorspoedigh voortgingh: 't gebeurde dat hy een kostelicken ring van zijn handt trok, en wierp dien zelven in de zee: korts daer na vingmen dien visch, en juist geraakte die selve in des Koninghs keuken, daer men den visch openende, des Koninghs ring in gevonden heeft, en den Koningh behandigt; hier over de Tyran hem meer verhoovaerdigende; meende dat hem gantsch geen ongeluk of swarigheid kon overkomen: Maer, eylaci! 't geluk dat lichtvaerdigh was, is ook snellik verdwenen, en deze geluk-

MEn zeght *Polycrates*, gelukkigh boven allen,
d' Onstadige Fortuine is altijd toegevallen:

Als hy op eenen tijd in vriendschap sich verbond
Met zijnen goeden vriend, hy boven hand en mond,
Om deze Vriendschap vast en trouwlik te bevesten,
Noch zijnen gouden ringh in 't water werpt ten lesten:
Maar als hy naderhand, na Koninglikker eisch,
Zeer aardig aan den disch zat binnen zijn palleis,
Vand hy den zelven ringh, die was in 't Meyr geworpen,
In 't lijf van eenen visch zeer zeldzaam opgeslorpen.
„O wonderlik bedrijf! het schijnt wel voor gewis
„Dat menigh mensch tot het geluck geboren is:
„En d' eene jaagter naar, en loopt steeds voor hem henen,
„En 't komt den and'ren t' huis zelfs eer hy 't zoude meenen.
„De ziende schiet na 't wit en raakt een bonte kraay,
„De blinde Koningh werpt, en treft den papegaay.

kige is korts daer na ongelukkigh van eenen Oronte, veld-Overste des Konings Darii, gevangen en aen een kruis genagelt. De voor-daed Cræsi is niet vreemt van deze geschiedenisse, de welke, in zijn guldene Throon zittende, den Filosooph Solon aensprak, hem vragende, of hy oock achtete dat iemand in de werelt gelukkiger was dan hy? Solon antwoorde, men konde niemand voor zijn dootd gelukkigh heeten, hoe wel dit Creso vreemd dacht, zoo is hy kort daer na van Cyro overwonnen gevangen en verwezen levendig gebrand te worden. Wanneer nu Cræsus op 't hout gebonden lagh, riep hy gestadigh, ô Solon, Solon! Cyrus begeerig zijnde te weten waerom hy aldus riep? zeide Cræsus, hy bevondt nu dat Solon hem wijsfelik de ongestadigheid des werelts had voor oogen gestelt: deze redenen beweeghden Cyrum dat hy Cræsus liet ontbinden, en op zijn vrye voeten stellen. Wy weten, zeidt een Oudrvader, dat hy ongelukkig is, die noit ongeluk gehad heeft, want daer by weten wy, dat ghy Heere! onzer gedachtigh zyt.

't Klein Vifchken Remora kan lichtelik terftond
Bekrygen een groot Schip, en ftooten 't in den grond.

Job. 12.

Gaat vraaght uw Moeder d' Aarde, op dat zy 't u bediede,
De Vifchen zullen u vertellen het gefchiede.

DE Oude hebben zonderlinge van dit Vifchen Remora (in Duyts gezeyd Be-letter) gebeuzelt : Plinius zeyd dat het in de roode zee gevonden word, en zulken kracht heeft, dat het de Schepen Antony en C. Principis, onder volle zeilen zijnde, in haeren loop heeft gestut. Altijdt men kan het ten onzen tijde niet vinden. Erasmus van Rotterdam, deere der geleertheyd, meende dat het by de Tong bequaemlik vergeleken worde, want dat zelve lidt groote dingen kon beletten,

ja

HEt Vifchken *Remora*, langheenen halven voet,
Heeft eenen hoorn in 't hoofd daar 't groot geweld mee
doet,

Want het *Antony* groot Galioen licht kon verletten
Daar 't opgeblazen quam met volle zeylen zetten
In 't Adriatifch Meyr, en boorden 't fchier te grond :
Waarom *Erasmus* dit, met zijnen gulden mond,
Toteen gelijkkenis gebruikt heeft, zonderlingen
By 't kleine lidt, de *Tong*, die zulke groote dingen
In korten tijd befchikt, gelijk' als 't roer dat 't Schip
In een goe haven ftiert oft op een herde klip
Schip-breukke lijden doet : Laat ons hier altijd leeren
, Dat in 't klein fchepzel meeft uitmunt de kracht des Hee-
ren.

ja geheele beyrkrachten doen ftillftaen en Schips-vloten in haren loop ophouden. De *Martialis* van onze tijdt vergelijkt het by de bier-kraen en de kan, zeggende, dat daer door veel goede dingen werden verhindert, wannneermen dees *Remora* altijd onder zijn neuze heeft. Men zouder de *Tabak* en het *Tabax*-pijpken wel mee by mogen ftellen, als wezende de rechte wegh om tot het ander te komen. Men vind immers by onzen tijdt zulke kittle-broers, die 't leedt is dat het kanneken van de mondt is, en die 't smook-pijpken, als een noodigh geweyr, altijd in hunne zakken dragen, en dit moet voor-gaen, al zou de huys-vrouw en kinderen daer-omme treuren, daer deur worden dan alle goede zaken belet, de beurs kael, en 't hooft beroyt gemaekt. *Augustinus* zeyd zeer wel, de dronkaerts quetzen de natuur, verwerpende de gunft, verliezen haer eer, en lopen met volle zeylen totter verdoemeniffe.

Demosthenes hier by gelykenis verklaart,
 Dat zonder Wijzen niet een Stadt magh zyn bewaart.

Sapient: 6.

Veel beter wetenschap dan kracht in hare werken;
 De Wijze van gelijk is beter als den sterkken.

Deze Fabel heeft Demosthenes die van Athenen voor gehouden, te weten, dat de Schapen mette Honden een verdragh hadden gemaekt om de Wolven tegen te staen: 't welk zy wel stant vastigh onderbielen, en haeren vyandt onder oogen zagen, maer als de Wolven zagen dat de Honden haer in de wege waren, maekten de Wolven metten Schapen een eeuwighe vrede, mids dat zy de Honden verlaten zouden: 't was niet zo haest geschied, of zy worden der Wolven proye. Zo dee ook Antipater die van Athenen, want als hy haer eeuwighe vrede aenbood, zocht hy dat zy de tien Orateuren, die hy zeide dat alle vyandschap maekten,

Als *Ph'lippus* had verzocht d' Atheensche Wijze Tolken,

Sprak by gelijkenis *Demostheen* tot den volken:
 De Schapen waren met de Honden eens getreên
 In een verbond, dies zy de Wolven t' zaam bestreên
 Maar als de Wolven, nu hoe krachtigh in de wapen,
 Het krijgen niet meer help, zy met d'onnos'le Schapen
 Besloten eene vreê, dies zy van stonden aan
 Den Honden mosten hun quijt maken en ontslaan:
 De Schapen deden zo, maar als zy nu bloot zaten,
 En hadden onbedacht den Honden heel verlaten,
 De Wolven wederom aanquamen met geweld,
 En hebben zo de kud verslonden op het veld.
 Hier meê *Demosthenes* bewees uit der natuuren
 Dat hun niet baten mocht de sterkheid van haar muuren,
 Indien zy lieten gaen de *Wijze* van der Stadt;
 „Want daar geen Wijsheid is, daar zijn de wallen plat.

zouden af-zetten, (die nochtans de wijsste en treffelikste der Stadt waren,) dan wilde hy hun te vreden laten, en geen meer schade aendoen. Als dit geschiedt was, quam hy met gemak tot zijn voornemen, plaegde en onderdrukte die Stad naer zijn wel-gevallen. Dit behoort ons op te wekken om de wijze Mannen in eeren te houden, op dat men tegen der Wolven geweldt mach bestaen. Men leest van Sôlon, wanneer hy zagb dat Pisistratus al het bewint aen hem had getrokken, dat hy al zijn wapenen voor het Raedthuis geleidt heeft, en gezeid, ô Vaderland! Vaderland! ik heb u met raed en daed altijd by-gestaen, betuigende dat hy het gemeene beste getrouwlik had gediend. Alzoo behooren alle die de Zorge van Rijken bevolen is, oprechtelikken te handelen, en de Wijsheid of de Wijze in eeren te houden, op dat de goede gemeente beschermt, de Gerechtigheidt onderhouden, en alles in vrede mach toegaen.

*Leergierige leert hier, aan een gezierde Rave,
Dat ghy u niet verheft in iemands anders have.*

Ecclef: 11.

In gierlik schoon gewaad verheugd uw niet al t'feffen,
Noch wilt uw in den dag der eeren niet verheffen.

Hoe de Rave met andere vogels wederen haer swarte lichaem had geziert, en hoe ieder vogel de zijne weder quam halen, zoo dat zy naekt en bloot, met haer eygen en slecht goetjen most pronken, daer van is de zin en meyninge genoegzaam bekend. Hier mee wordt uitgedrukt het rechte beeld der armer hoo vaerdigheid, die, al is 't datze overtuyght zijn in haer geweten, dat al haer kostelikkheydt en pronkkerije niet anders is als ander luyden goet, nochtans om die zelve in volen staet te behouden, bedencken zy duyzent middelen, van liegen en bedriegen, en schijnen al zoo groote Koop-luiden, die 't fluwel en zatiyn omme dragen tot een kleed

DE zwart-geveerde Raaf, geëijerd met veler Vogels
 Veel-verfde pluimen, aan zijn borst en om zijn vlo-
 gels,

Zich dwazelik verheft, als hy in 't kristalijn

Van cene zilv'ren beek ziet zijnen schoonen schijn,
 Gedenken deniet eens hoe 't einde wil gelukken
 Als elken vogel komt zijn veren weder plukken.

O zoete Fabel! die op 't hooft zoo dapper treft

„Den genen die op 't goed eens anders zich verheft,

„En niet gedachtigh is, als elk het zijn sal halen,

„Hy naakt zal wederom met schanden moeten dalen.

„Hoe menigh Vogel noch de dunne locht doorsnijt

„Die, waar hy alle zijn geleende pluimen quijt

„Die hy op woekker heeft, hy waar geen overvlieger,

„Maar speelden banquerout, gelijk een recht bedrieger:

*kleed van credijt, daer de arme kramer moct om zuchten : en avonturen dan an-
 der luyden goed, op hope van groote winninge. Als nu ieder vogel komt om zijn
 vedren, dat is, zijn goederen wederom te hebben, daer hy uytwendig zoo mee ver-
 giert is, dan staet hy kael en bloot, speelt, als een recht bedrieger, banquerot. Daer
 is dan die groote Signor gefallicert : en och oft de vogels dan haer vedren mochten
 weder-halen ! maer zy zijn al vervolgen, zo dat het op een O en P uyt komt. De
 Keyzer Augustus hoorde eens dat een van zijn soldaten banquerot was gespeelt,
 beval dat men voor hem het bedde zou koopen : gevraecht zijnde waerom ? ant-
 woorde : indien hy, die zo vele schuldigh was, daer op heeft kunnen slapen, ik zal
 daer zonder twijfel ook wel kunnen op rusten. Willende daer mee zeggen, of hy
 schoon een Rijk en Leger had te bezorgen, en hem de ruste ontbrak, dat die noch on-
 geruster moesten zijn die altijd met ander lieden goederen beladen waren.*

*De moordifche Harpy gefelt tot ieders baak,
Hoe des verflag'nen bloed in't einde roept om wraak.*

Matth: 26.

't Swaard in uw scheede steekt, want wie daar mede slaat,
In 't einde daar in valt, en jammerlik vergaat.

W At deze Harpien voor Vogels geweest zijn, daer van kan men by de Poëten, als Virgilium, Hesiodum, Apollonium, &c. lezen. Sy beschryven, doch zeer verscheiden hare gestaltenisse. Zommige zeggen dat het vogels zijn, hebbende een maeghdelik aengezicht, bleek en mager, als oft zy nimmer kunnen verzadicht worden, met felle klauwen. Sy voerden haeren name van moorden, roven en stelen, en lieten achter haer een leelijke stank. Men beelde de windt by haer af om haer snelligheid, en zy hadden ook hare bezondere namen en geslachten. Hier by wordt te kennen gegeven de oprechte aert der Tyrannen, die belust tot moorden

DE moordische *Harpy* heur zelven gulzigh mesten
Met menschen vleesch en bloed, zoo lang tot zy ten
lesten

Quam drinkken uit een borne, en zach in kristalijn
Heur spiegel ende schaauwe, en held'ren wederschijn:
Dies wanende dat daar heur zufter lagh begraven,
Die in den zilv'ren vloed heur dorst had willen laven,
Zy haast van rouwe storf. „Doodslagers, spiegelt u!
„Wanneer ghy't beelde Gods zo eisselik en gruw'
„Maayt in het duister graf, en onze moeder aarde
„Bevlekt met't roode bloed dat druipt van uwen zwaarde,
„Gedenkt aan uwen loon, en ziet dit schouwspelaan!
„Daar in den mensch misdoet, daar zal hy in vergaan.

den en roven, ten laetsten zelve schandelik om't leven komen, en een leelijke vuile stank den nakomelingen na-laten. Van deze zoorte is niet de minste geweest de bloed-dorstige Keizer C. Caligula, want als hy in't dooden en moorden vermaaken schepte, plach hy zijne Beuls te gebieden, om zijne wreedheid te meerder te be-toonen, datmen de arme gevangene zoo zoude dooden, op dat zy door d langzaamheid der straffe te meer de pijn en 't schrikken des doodts zouden gevoelen. Want hy zeide, Slae zo, op dat zy voelen dat zy sterven. Deze wree-de Tyran is korts daer na met dertigh wonden doorsteken, en als een Verkken van 't vyer geschrookt en schandelikken omgekomen. Zo einden deze Harpien haer le-ven. Ook verstonden de Oude by deze Harpien de onmatelikke gierigheid en begeer-likheid der menschen, die alles met recht en onrecht (als Grijp-vogels) raep(en) en schraep(en), en speelden altijd, als sprechte bloed-zuigende Egels, in mijn zak! in mijn zak! daer van Horatius zeght:

Den Egel niet zijn zuigen laat,
Voor hy is van het bloed verzaad.

Zoo slaen de Harpien van onzen tijd de klauwen ook over al in, en dooden wel de luiden niet, maer zy keelen die zelve nu met een stomp mesken, zoo dat ze noch leven noch sterven kunnen; dit schijnt nu wel wat barmhertiger, maer ondertus-schen pijnigen zy de luiden met een langzame dood.

Apuleius zijn hui met toover zalf besmeert ;
Des hyeen Ezels word, die elk met slagen eert.

2 Reg: 17.

Doen Satan Jacobs huist tot tooverye bracht,
Nam God hun midden wegh uit 't menschelik geslacht.

DEze Lucius Apuleius is geweest een zeer kloek Filosoof van de Platonische na- volgers: geboren uit de stad Madaure in Africa, van een eerlijke en wrome afkomst: heeft geleefd onder de Regeeringe des Keyzers Hadriani, en hemte Carthago in de goede kunsten gevoefft. Vele uitnemende werken zijn van hem beschreven, die door de verblindende Tijd en der Roovers moettwilligheidt meest alle verdonkert blijven. Onder ander heeft hy gemaeke een boek van den gulden Ezels: waer in hy geleerdelik handelt, hoe de mensche door zijn zwarte neuswijsbeidt raekt in veel gevaer en periculen, tot hy eindelik als een beest moet dolen en alles uitstaen, ter tijdt hy ter bekentenisse van zijn verleden daden; de wijsbeidt omhelst. Of als andere zeggen, dat Apuleius onder het spel van den Ezels een klare beeldenisse van des menschen leven heeft willen uitdrukken, omte bewijzen hoe vele veranderingen de mensch is onderworpen, hoe bedrieghlik en onstant vastig het Avontuur zich alle tijdt zien laet, watte onzekere uitvoeringen der raedslagen, en hoe onverwacht de uitkomsten zich dikwils tot een goed einde vertoonen. Daer van de Dichter is eenige naerder openinge doen zal.

Doen

Doen *Apuleius* zich met toover-vet besmeerde
 In een Ezel hy lichamelik verkeerde,
 En loopt zo naar den stalle, om eten uit de kreb
 Daar hy gestooten werd op zijne mag're reb
 Van zijn beflagen Paard : dies vlucht hy tot *Hippone*
 't Goddinnen Beeld, 't welk daar staat in den stal ten toone,
 Op dat door middel van de roozen (zo hy waant)
 Daar 't beeld mede is geciert, zijn vorige gedaant
 Hy dus bekomen mocht : maar nauw licht hy zijn voeten
 Oft den stal-jongen komt hem met stok-slagen groeten,
 Zoo lange tot hy hoort een wonderlik gedruisch
 Van dieven, die terstond besetten 't gantsche huis,
 En rooven zoo veel schats, en rooven zoo veel goeden,
 Dat neffens hunnen last zy desen Ezel loeden :
 En stouwen hem zo voorts met kluppel-slagen vast,
 Langs eenen steilen wegh, met sulken swaren last.
Philebum dient hy nu, nu vlucht hy gauwe en wakker
 Voor 't mes van eenen Kok, nu dient hy eenen Bakker,
 Nu eenen Hovenier, nu draaght hy op zijn ruigh
 En mager rugge-been eens Krijgers wapen-tuigh,
 Nu zal den armen Muil des Ridders zadel vuren, &c.
 En ondertusschen heeft zoo duizend avonthuren
 In zijne beest'likheid : de kommer en d'ellend,
 De slagen, 't ongemak, en honger neemt geen end'
 Daar meê hy werd beswaart, nu kleentmen hem met stokken,
 Nu is hy in 's doods nood, nu rot hy van de pokken,
 Zoo lange dat op 't lest hem *Ceres* komt te baat,
 En door een Roosen-hoed brengt in zijn eerste staat.
 „ Maar zeght my zang-Goddinne, als ik hier recht naar vorfsche
 „ Wat voor geheimenis schuilt onder deze schorffe?
 „ Die willigh zijnen hals buight onder 't snoode jok
 „ Der zonden, werd bekleed met eenen Ezels rok,
 „ Verliest zijn mensch'likheid, en met veel ongemakken
 „ Door 'swerelds wilde wout reist met veel sware pakken :
 „ Zijn vryheid is hy quijt, en maakt alzoo getroft
 „ Een Ezel van zich zelfs, die om den mag'ren kost
 „ Zoo grooten slaverny en dienst is onderworpen,
 „ Hy dwaalt, hy rent, hy loopt door Steden en door Dorpen,
 „ In duizenderley pijn, in duizenderley smert,
 „ Tot dat hy moe geslaaft in 't lest aandachtigh werd :
 „ Bedenkende hoe hy zijn mensheid heeft verloren,
 „ Dies hy de Godheid bid om weer te zijn herboren :
 „ En als hy zoo's vleesch lust (den schoonen Roozen-hoed
 „ Die m' uit de doornen plukt) verslind in zijn gemoed,
 „ Hy tot zich zelve komt, en werd, naar zijnen wensche,
 „ Van eenen slaaffchen Muyl, weer tot een vrye mensche.

Der tooverschen gespook u deze prent uitwijst,
 Zoo eisselik om zien dat 't hayr te berge rijst.

Apoc: 21.

Der tovenaren lor, met zolpher, vuur en rook,
 Is in den helschen poel; vol brands en vol gesmook.

HOe wel'er bedensdaegs menschen worden gevonden, die al het geen, dat'er van tooverije is gezeght, voor zotte grillen uit-krijten: zo durven wy ons echter zo wijt niet verloopē; wijl in de beilige boeken van Toveraren, en Toveressen word gesprookken. Doch of deze gedrochten het vermogen hebben van zich, of door besweeringen, of door zalven, in Katten en Wolven te veranderen, daer aen zou ik weynigh geloofs kunnen geven; wijl ik weet dat des

men-

Zie hier het tover-rot, wijland're menschen slapen,
 Met wonderlik gebaar, verkeeren al in apen, (wracht,
 En met een held're toorts, van doode smeer ge-
 Doen eenen lichten daghop-rijzen in der nacht.
 Wat brand hier voor een hel? wie of zy hier wierookten?
 Wat Katten lollen dus? help *Pluto*! 't zijn al spookten.
 Zou 't wel een Kerk-hof zijn? ik laat my schier verleyen!
 Hier light zoomenigh hooft, en schedel sonder breyn.
 Wat maken zy gebaars! wat maaken zy al kruiffen!
 Beroerende de locht, en doen de boomen ruiffen.
 Gins staat een lode Kelck vol doodelik venijn,
 Of zou 't Medeas sap, of Circes drank wel zijn?
 Hola! zy wekken al de geesten hier terbaane;
 De locht is heel vol vuurs, en vol gehoornde maane.
 Ik derf nauw naarder treên; zy maaken een geluit:
Pluton's hels-gedrocht, ghy *Furien* komt uit,
Tisiphone, *Alecto*, *Megera* licht uw hielen,
 Ick dage uw in den naam van dees verstorven zielen
 By *Styx* en *Acheron*, dat ghy op dezen tijd
 U 't samen vinden laat in 't midden van dit krijt.
 Ay my! wat sien ik daar in 't ronde park vergaren?
 De Helle ontledigt schier al heur verbanne scharen,
 Zy werden my gewaar; zy hebben my gezien:
 Waar loop ik alderbest, waar zal ik henen vliên?

menschen form vast, en onveranderlik is. Maer het invendige kan zijn aert, en
 gestalte verliezen, en door Tooverije vervoert worden. Daerom zegt den Apostel
 tot de Galaten: Ghy uytzinnige, wie heeft u betovert? Deze Tooverije geschiedt
 alle dagen, en op duyzenderley wijzen. Wat het ander tover-werk aengaet, daer
 van zal Rinald Schot, in zijne ontdekkinge der tooverije, u volkomen bericht
 doen.

*Van't Water en van't Vuur een kluchtige verhaling,
 Waar uit wy naakt verstaan der Heyd'nen blinde dwaling.*

Sapient. 13.

Gants ydel is den mensch, en blind gelijk een rotz,
 Die, in zijn hart, niet heeft de kennis onses Godts.

Suidas verbaelt, datter twee Heidensche Priesters twistigh waeren, om de smacht en sterkheyd haerder Goden te beweenen : ieder prees de zijne. Die van Perſien hielt het vyer voor zynen Godt, want, zey hy, het vyer verteert alles, ten minſten verandert alle fatſoenen, al waren zy ook van gout of andere metalen gemaakt. Hy was in Egipten by een ander Priester van Canopo, die ook zynen Godt (het Water) boven alle prees, die ten laetſten een wedſpul aenrecheden, wie van beide de ſterkſte was. De Perſiſche Priester maekte een Autaer toe, daer op hy zyn Godt ſtelde, de Priester van Canopo bedacht een groot beeld van ſteen gebakken

Het *Vuur* by den *Persiers* (als die niet beters wisten)
 Als God werdt hoogh ge-eert, het welk met groote li-
 sten

Van eenen *Priester* werd zeer aardighlik bespot:
 Want hy met *Water*-vocht gevult heeft eenen pot
 Die al vol gaatkens was, gestopt met wasch te zamen,
 En maakten hem een hooft zeer aardigh na't betamen.
 Den *Afgod* zoo hy was (ziet dat ghy niet en lacht)
 Heeft hy voor 't heete vuur zeer kluchtig voorts gebracht,
 Het wasch versmolt terstond, het *Water* sprong daar henen,
 En bluschten zoo geheel den *God* des *Vuurs* met eenen.
 Dies werd de water-kruik (ô wonderlik bestier!)
 Voorts aan by den *Persiers* ge-eert in plaats van 't vier.
 't Gaet zo noch hedensdaags, wanneer wy daar op merkken,
 „ Elck hout 'et noch altijd gemeenlik met den sterkken.

bakken, dat hy vol waters en gaten maakte, en wederom met wasch toefstopte: als dit beeldt nu door den Persischen Godt zou werden verslonden, is het wasch gesmolten, de gaten geopent, en die God is ellendigh van 't water uytgebluscht, dus wan de Egyptische God den prijs, dat by den Persiaenschen God overwonnen had. Ziet doch de blindheyd dezer armer menschen, nochtans derf M. Varro wel zeggen dat hy over de dertigh duyzendt Goden heeft getelt, en datter wel drie hondert Jupiters geweest zijn: Hoe vele zijnder onder de Oude geweest, die zelve voor Goden wilden ge-eert en aengebeden zijn? De Propheet Jeremias klaeght dat onder het volk Juda zo vele Goden als steden waren, Och dat de Joden zo verblind heengingen en hingen den Afgoden aen, daer zy de ware Propheten tot hare leiders en predikers hadden. Nazianzenus de Oudvader, zeyd wel, boe meind ghy zullenze varen, die hun zelve van gister en eergister Goden hebben opgeworpen, en dat van zulke die door haer schelmstukken vermaert zijn geweest? ô blindheyd!

*Hoe eene Herder eerst het levendige Beeld
Der schoone Schilder-konst in Grieken heeft geteelt.*

Ezech: 4.

**Een effen Tafel neemt, en luistert na mijn stem,
Trekt daar nae 't leven op de Stadt Jerusaleem.**

WAer en wanneer de Edele Schilder-konst is aengevangen, en van wie die zelve is begoft, daer van zijn weynigh History-Schryvers eenigh. Altijdt willen de Grieken zeggen dat de eerste Schilderije daer gevonden is, want zy zeggen: daer was een Herder die de schaduw van 't Schaepken, dat voor hem stond, aerdigh met zijn staf had afgeteykent, zoo datter in 't zand een om-trek bleef: daer uyt de Grieken oorzaak namen deze konst hun toe te schrijven. Het zy dan

TErwijl in Grieken-land de Herder gaet verknappen
 Zijn kud, na 't leven hy de schim van zijne schapen
 Natuurlik trekt in 't zandt : als nu de schaauw ver-
 trok,

Had hy een wolligh vlies gemaakt met zijnen stok.
 Aldus werd alder-eerst met heur veel-verfde wicken
 De schoone *Schilder-konst* gebaart by d'ed'le Grieken;
Pictura die voorts aan met een blyde aangezicht
 De wereld heeft verheughd, en wonderlik geficht:
 Die ons gezicht bedrieght, als 't platte schijnt verheven,
 Het stomme spreken, en het doode schijnt te leven,
 Het gene stille staat, als of het sich beroert:
 Dies is zy waardigh dat men heur ten Hemel voert.

zoo het wil, deze konst is heel oudt. Zommige meenen datze al voor de Send-
 vloedt in zwang is geweest, andere datze eerst by de Chaldeen is gevonden, en zoo
 in Egypten gekomen, en van daer voorts te Romen en over al is verspreydt ge-
 worden. Hoe treffelik is deze loflike konste by Keyseren en Koningen in eeren ge-
 houden? en hoe heerlik zijn de vermaerde Meesters verheven? Om dit met Histo-
 rien te bewijzen, is onmoedigh en te lang. De Schilderije, zeydt Patritius, is een
 swijgende Poëzie, en de Poëzie is een sprekende Schilderije. Dit is een goed Schil-
 der, spreekt Plato, die willende een dapper en vroom man uyt drukken met alle zijn
 omstandigheden, ook daer na pooge en trachte dat hy ook zo leve, op dat hy voor
 een vroom man mach gehouden worden.

*Schoen-maker luistert hoe de kloekste Schilder-geest
U allen blijven leert by uwen houten leefst.*

1 Corinth: 7.

Een ieder blijve in 't geen (zo lange als hy hier leeft)
Daar hem de lieve God zelfs in beroepen heeft.

Apelles, Prince der Schilders, had een Venus geschildert, die hy, gelijk zijn maniere was, openbaerlik vertoonde, en hem daer achter verschuilde, om te verstaen wat iegelik met oordeel daer op wiste te berispen. 't Gebeurde dat een schoenmaker berispte dat de schoenen van Venus niet genoegzaam met strikken waren versien, overzulx Apelles des schoenmakers oordeel goed vindende, heeft het stuk ingenomen, en verbeterd. Des anderen daeghs komt de schoenmaker wederom,

A Pelles, Prince van de Schilders, wijt befaamt,
 Brogt zijne *Venus*, die het leven schier beschaamt
 Voor het gemeene volk, in 't openbaarten toone.
 Een Scheefser, glad van muil, laakt vaardig d'overschoone
 En zegt: De Schoenen zijn naar edel vrouwen aart,
 Niet half genoeg bestrikt, en 't lint te veel gespaart?
 De n Schilder voegt zich voort naar zijne wijze woorden.
 De voeten, zijnterstont bestrikt met zijde koorden.
 Den Ambachts-man verneemt omtrent zijn leeft geen fout,
 Des vaart hy lossen uit, en toont zich dapper stout.
 De beenen, roept hy, zijn wanschappen en onaardig.
 Als dit *Apelles* hoord, vertoont hy zich zeer vaardigh
 En zegt beleefdelik, en met een stillen geest:
 Schoenmaakker, zie wel toe: maar blijf by uwen leeft,
 Daargy uw op verstaet. Zijt niet zo gaauw in 't laakken.
 „ Hy dwaalt die oordeel velt, in onbekende zaakken.

derom, vind het zelve tafereel daer in de pantoffels verandert en verbetert waren: dies hy by hem zelven; te stouter geworden zijnde, wat anders begint te berispen, zeggende: dat aen *Venus* scheen of been eenige gebreeken waren, *Appelles*, die na zijn oude gewoonte op aller oordeel naerstigh toeluijsterde, merkte dat het was dezelve schoenmaakker die hem 's daeghs te voren over de strikken had berispt, komt voor den dagh, en zegt: Ne futor ultra crepidam: dat is, Schoenmaker oordeelt niet boven uw leeft; gaf daer mede te verstaen, dat hy wel vaerdig was te leeren van verstandige, maer dat onervarene haer moesten wachten van niet lichtelikken een oordeel te vellen over 't gene zy niet verstaen.

*Ziet hoe twee Schilders hier, elk een om't beste deel,
Vast schilderen om strijd met't verwige pingeel.*

Ecclef: 9.

Hun werkken zullen in der konstenaren hand
Altijd geprefen zijn, van d'eene in d'ander land.

Hoe Zeuxis en Parrasius, twee uytnemende Schilders, malkanderen zochten in de konst te overtreffen, of veel eer te beschamen, dat zal deze beeldenisse u eenighzins vertoonen. Zeuxis, om zijn konst te bewijzen, schilderde twee troffen druiven, die zo levendig gedaen waren, dat de vogels daer op quamen pikken. Parrasius daer tegen schilderde op een tafereel een gordijn, die zoo natuurlik gemaekt was, dat Zeuxis die zelve meende op te schuyven, om de Schilderije (die hy waen-

DE Schilder *Zeuxis* heeft zeer kunstigh met verstand
 Een Kind met eenen tros gemaalt in zijne hand,
 Waarnaar de Vogelen al graag en hongerig vlogen;
 Maar komende daar aan zo waren zy bedrogen.
 Waarom *Parrhasius* hier over heeft gesmaalt:
 Indien 't Kind (zeyden hy) waar levende afgemaalt,
 De Vog'len hadden naar de druif niet dorven pikken.
 Dewijl zy in 't gemeen voor menschen zich verschrikken:
 En gingh zoo al terstond (uit dryven der natuur)
 Een ployige gordijn betrekken op de muur,
 Die zo getroffen was! zo levendigh en milde!
 Dat *Zeuxis*, als hy quam, die zelfs oplichten wilde:
 Aldus *Parrhasius* had, met een listigh oog,
 Verschalkt zijn Meester, die de Vogelen bedroog,

waende daer achter te staen) te beter te besien, dat hy, hem beschaemt vindende,
Parrasio de eere gaf, die niet de Vogelen, maer den Meester zelve had bedrogen.
 Daer zae schilderde *Zeuxis* wederom een Kindeken met een schotel met Druyven,
 dat zoo aerdigh gedaen was, dat de Vogels quamen neder dalen om de Druyven te
 pikken, daer hy nochtans zelve zo groot misnoegen in had, en bekende zijn gebrek,
 zeggende dat de Druyven veel beter gemaekt waren als het Kindeken, want zoo
 dat zelve naer 't leven was uytgebeeld, dan zouden de Vogels daer voor ver-
 schrikt zijn geweest. Zo dat geoordeelt worde dat *Parrasio* de eere toe behoorde.
 Niet-te min is deze konst door zoodanige uytsteekkende lichten zeer verbeterd,
 want zy hebben zeer veel heerlikke en treffelike wercken uytgevoert, en tot on-
 gelooflikken prijze verkocht: daer van Mander u volkomen kan genoech doen.

DE dood is algemeen, wie isser oit gebleven ?
 Hoe arm, hoe rijk van schat, elk loopt haar in 't gemoet.
 d'Een is zy bitter gal, den ander honigh-zoet,
 Wel hem die sterven leert, en zoekt een beter leven.

2 't Verstorven graan verrijft, het blijft niet wegh gescholen,
 Zoo doet de mensch ook niet, diens lichaam van den doon
 Van nieuws bezielt, verschijnt voor God en 's menschen Zoon,
 Die 't vierschaar zelf bekleed, en 't vonnis is bevolen.

3 Wee ! wee der boozen roth ! hoe wilt de ziel doorsnyden
 Des geens die als een bok ter slinker zyde staat :
 Als *Christus* dond'ren zal met een vergramt gelaat ,
 Vermaledyde gaat, gaat ghy vermaledyden.

4 O drymaal witten dagh ! wel zalig die mach hooren,
 Aan Christi rechterhand, die liefvelikke stem :
 Komt hier en erft uw Kroon in 't Nieuw Jerusaleem,
 Gebenedyde komt, komt hier mijn uitverkooren.

Uyterste Oordeel.

Den Hemel vierschaar houd, de graven barsten open,
 Het aardrijk krielt alzins van zielen opgekropen :
 Zijn zoete en felle stem de Rechter hooren laat,
 Gebenedyde komt, vermaledyde gaat.

Raadzel des Dichters.

DE vliënde vlugge Tijd, al toornigh en verbolgen
 Voor-looper, over lûngh dat ik op 't lest zal volgen,
 Gewisse tydingh bracht, en dat al wat men ziet
 Ik met mijn komste zal vermeluwen tot niet.
 Niets hier ter Wereld is, al schijnt noch zoo zoete,
 Al blinkt het noch zoo schoon, of 't loopt my te gemoete.
 De Zonne met zijn toorts, de Mane met heur lamp,
 Den Dagb met zijn witte hoofd : De Nacht met beuren damp,
 De Somer groen van loof, de Winter wit van sneeuwe,
 Verliezen zich in my, als met een lud geschreuwe :
 Het jaer, het ronde jaer, dat op twelf voetengaeft,
 Zich altijd tot my wend met een beweeght gelaet.
 Te my-waarts spoedet zich de gulde loop der Sterren :
 De mensche in zijn geboort beschouwt my al van verren.
 De Tijd, die met zijn zeyn maeyt alles in dit dal,
 Ik dapper eens in 't lest zijn vleugels korten zal.
 De Mensch denkt minst om my, daer meest aen is gelegen,
 Dewijl ik roede oft kroon, den vloek oft ook den zeger,
 Den hemel oft de hel, het leven oft de dood,
 Hem cindekken zal toewerpen in den schoot :
 Wanneer ik 't wankelrad van alle dingen wende.
 Nu denkt eens wie ik ben, en radet my in 't

R E G I S T E R.

Der

Konst-platen en Beschrijvingen.

Æ Neas draagt zijn Vader. Pag. 46	Hercules in een droom, en twee Godin-
Æsculapius doodet den Basili-	nen. 94
scus. 16	Hipomanes verwint Atalanta. 42
Afgodery der twee Heydenſe	Jupiter baart Minerva. 6
Prieſters. 140	Keyzer Tiberius en Bedelaar. 44
Apuleius word Ezel en weder Menſch. 136	Keyzer vraaght Bias van de dooden. 48
Archilla vertrooft zynen armen vriend.	Kleine Wereld of Menſch. 1
112	Koningh ſtelt d'ootmoedighſte in 't rijk. 56
Arion word van de Dolphijn verloſt. 124	Liefdekens of Charites. 32
Armoed bindt de Fortuyn. 40	Matigheid des Wijns by dry Bekers. 76
Appelles beſtraft den Schoenmaker. 144	Menſch by de kleine Wereld. 1
Bachus en Pegafus by den Wijn. 18	Menſch by een Boom. 66
Beeldt der oprechter vriendschap te Ro-	Milonis dwaze ſterkheid. 118
men. 106	Molen by Godts langhmoedigheid. 14
Bias zeyd : de Tongh iſt beſte en quaat-	Momus berispt Venus dans. 26
ſte. 84	Nero doodet zyn Moeder. 46
Crates werpt zyn goud in zee. 74	Nydigheyd ſchent haar zelve. 10
Cupido word uit den Hemel geworpen. 4	Numa Pompilii Tempel der beloſte. 114
Damon en Pythias, twee trouwe vrien-	Parrhaſius de Schilder, en Zeuxis. 146
den. 108	Penelopsis kuysheid. 104
Demofthenes Fabel van Honden en Wol-	Perillus word in zyn Stier verbrand. 52
ven. 130	Pythagoras zobere Maaltijt. 60
Diana door haar vlijt veracht Cupido. 22	Pluto of de Yzere Eeuw. 58
Dionyſius hangt boven Damocles een	Polycrates is gelukkig. 126
ſwaart. 54	Prometheus word den lever gepikt. 8
Diogenes berispt Plato. 64	Rave ciert haar met andere pluimen. 132
Diogenes in zyn vat en Alexander. 68	Remora het Viſken by de tonge in 't
Diogenes verwerpt zyn Beker. 70	vuur. 128
Diogenes zoekt Menſchen. 72	Rechter ſcheid drie zonen met wijsheid. 90
Dood en Cupido wiſſelen elkanders Pij-	Sardanapalus ſpint met de Wijven. 50
len. 24	Schipper te Rhodis met koren. 88
Empedocles beſtraft de ſlapende Rech-	Schilder-konſt vindingh. 142
ters. 110	Semiramis een dappere Heldin. 98
Firmius laat hem met Hamers ſlaan. 116	Silvere Eeuw regeert Jupiter. 2
Fortuyn of Avontuur. 38	Socrates wort van ſijn vrouwe gequelt. 62
Giericheid trekt wijsheid in 't net. 36	Solon ſayt ſijn tonge af. 86
Harpijen by Tyrannen en Grijp-vogels	Sone byt des Moeders neuze af. 92
vergeleken. 134	
Hercules de Gaulois welsprekentheid. 82	

REGISTER.

Sphinx het Monſter-dier.	78	Ulyſſis gezellen veranderen in Beeſten.	102
Tantalus by de Gierigheid.	120	Vrede vertreedt Mars en Bellona.	20
Terminus by Gods ſchikkingh.	12	Weldaden drierley te Romen.	34
Tempels der Heidenen.	30	Wijn maakt veelerley Menſchen.	122
Tonge het beſte en 't quaatſte.	64	Zeuxis en Parrasius.	146
Tomyris verſlaat Cyrum.	100	Zoilus ziet ander luy gebreken.	38
Tovery en haar grillen.	138		
Vat behout ſijn eerſte reuke.	96		
Venus is kout zonder Bacchus en Ceres.	28		

E Y N D E.

t'AMSTELDAM,

Gedruckt by CHRISTOFFEL CUNRADUS, Boekdrukker, op de Negelantiers gracht, Anno 1661.

